Dec 2025

65a

Dieter Burssens

TRENDS IN CRIMINALITEIT
Criminaliteitstrends tijdens de COVID-19-pandemie

Onderzoeksrapport

Direction opérationnelle de criminologie
Operationele directie criminologie
Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie
Institut National de Criminalistique et de Criminologie

TRENDS IN CRIMINALITEIT
Criminaliteitstrends tijdens de COVID-19-pandemie

Inhoud

Lijst van tabellen 2
Lijst van figuren 3

Inleiding 5
I. De COVID-19-pandemie 6
I.1. Verspreiding en mortaliteit 6
I.2. Maatregelen 8
I.3. Criminaliteit in een buitengewone context 9
I.4. Een brede impact op het strafrechtelijk systeem 11
II. Criminaliteitstrends tijdens de COVID-19-pandemie 12
II.1. Internationale trends – West-Europa 12
II.1.1. Politiecijfers 12
II.1.2. Dark number onderzoek 16
II.2 Trends in België 18
II.2.1. Politiecijfers 18
II.2.2. Parketstatistieken 24
II.2.3. Mortaliteitscijfers 34
II.2.4. Dark number onderzoek 34
II.3. Criminaliteitstrends tijdens de COVID 19-pandemie in grote lijnen 39
III. Verklaringen voor de criminaliteitstrends tijdens de COVID-19-pandemie 41
III.1. Routine activities 41
III.2. General strain 42
III.3. Sociaal constructivisme 43
III.4. Discussie 44
IV. Besluit 46
Bibliografie 48

Lijst van tabellen

Tabel 1 - Evolutie van politiecijfers inzake vermogensmisdrijven: aantal registraties en verschil met voorafgaand jaar (in %) 19

Tabel 2 - Evolutie van politiecijfers inzake fiets- en autodiefstallen: aantal registraties en verschil met voorafgaand jaar (in %) 19

Tabel 3 - Evolutie van politiecijfers inzake inbraken: aantal registraties en verschil met voorafgaand jaar (in %) 20

Tabel 4 - Evolutie van politiecijfers inzake misdrijven tegen de volksgezondheid: aantal registraties en verschil met voorafgaand jaar (in %) 23

Tabel 5 - Evolutie van politiecijfers inzake drugsmisdrijven: aantal registraties en verschil met voorafgaand jaar (in %) 24

Tabel 6 - Evolutie van instroom op de correctionele parketten en het federaal parket: aantal nieuwe zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %) 25

Tabel 7 - Evolutie van instroom op de correctionele parketten en het federaal parket inzake vermogensmisdrijven: aantal nieuwe en heropende zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %) .. 27

Tabel 8 - Evolutie van instroom op de correctionele parketten en het federaal parket inzake misdrijven tegen de volksgezondheid: aantal nieuwe en heropende zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %) 29

Tabel 9 - Evolutie van instroom op de correctionele parketten en het federaal parket inzake drugs- en dopingmisdrijven: aantal nieuwe en heropende zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %) 30

Tabel 10 - Evolutie van instroom op de jeugdparketten: aantal nieuwe MOF-zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %) 31

Tabel 11 - Evolutie van instroom op de jeugdparketten inzake vermogensmisdrijven: aantal nieuwe MOF-zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %) 32

Tabel 12 - Evolutie van instroom op de jeugdparketten inzake persoonsmisdrijven: aantal nieuwe MOF-zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %) 33

Tabel 13 - Evolutie van instroom op de jeugdparketten inzake misdrijven tegen de volksgezondheid: aantal nieuwe MOF-zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %) 33

Tabel 14 - Evolutie van instroom op de jeugdparketten inzake misdrijven in de familiale sfeer: aantal nieuwe MOF-zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %) 34

Tabel 15 - Slachtofferschap van diverse delicten: aantal respondenten dat slachtoffer werd in de loop van een jaar (in %) 36

Lijst van figuren

Figuur 1 - Geregistreerde COVID-19-besmettingen in België: 2020-2022 (per week). 6

Figuur 2 - Covidgerelateerde sterfgevallen in België: 2020-2022 (per week). 7

Figuur 3 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor vermogensmisdrijven (2010-2023) 18

Figuur 4 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor voertuigdiefstallen (2013-2023) 19

Figuur 5 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor inbraken (2013-2023) 20

Figuur 6 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor persoonsmisdrijven (2010-2023) 21

Figuur 7 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor moord en doodslag (2013-2023) 21

Figuur 8 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor intrafamiliaal geweld (2013-2023) 22

Figuur 9 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor misdrijven tegen de volksgezondheid (2013-2023) 23

Figuur 10 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor drugsmisdrijven (2013-2023) 24

Figuur 11 - Aantal nieuwe zaken op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023). 25

Figuur 12 - Aantal nieuwe en heropende zaken op de correctionele parketten en het federaal parket – de impact van misdrijven tegen de volksgezondheid (2012-2023) 26

Figuur 13 - Aantal nieuwe en heropende zaken inzake diefstal, zware diefstal, diefstal met geweld en vandalisme op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023) 26

Figuur 14 - Aantal nieuwe en heropende zaken inzake bedrogmisdrijven op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023) 27

Figuur 15 - Aantal nieuwe en heropende zaken inzake persoonsmisdrijven op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023) 28

Figuur 16 - Aantal nieuwe en heropende zaken inzake (poging) moord of doodslag op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023) 28

Figuur 17 - Aantal nieuwe en heropende zaken inzake misdrijven tegen de volksgezondheid op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023) 29

Figuur 18 - Aantal nieuwe en heropende zaken inzake drugs- en dopingmisdrijven op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023) 30

Figuur 19 - Aantal nieuwe MOF-zaken op de jeugdparketten (2012-2023) 31

Figuur 20 - Aantal nieuwe zaken inzake gewone diefstal, zware diefstal, vandalisme en diefstal met geweld op de jeugdparketten (2012-2023)..... 31

Figuur 21 - Aantal nieuwe zaken inzake computer- en informaticamisdrijven op de jeugdparketten (2012-2023)..... 32

Figuur 22 - Aantal nieuwe zaken inzake persoonsmisdrijven op de jeugdparketten (2012-2023) 32

Figuur 23 - Aantal nieuwe zaken inzake misdrijven tegen de volksgezondheid op de jeugdparketten (2012-2023)..... 33

Figuur 24 - Aantal nieuwe zaken inzake misdrijven binnen de familiale sfeer op de jeugdparketten (2012-2023)..... 33

Figuur 25 – Cijfers WHO: aantal doden door intentioneel geweld (2012-2022) 34

Inleiding

Eind 2019 wordt in China voor het eerst melding gemaakt van een nieuw, erg besmettelijk coronavirus dat ernstige ziektebeelden veroorzaakt. Op dat moment weet nog niemand welke bijzonder grote, wereldwijde crisis dit virus zal veroorzaken in de komende jaren. In de eerste weken van 2020 wordt snel duidelijk dat het virus zich razendsnel verspreidt en dat gaat gepaard met een zeer hoge dodentol. Op 11 maart erkent de Wereldgezondheidsorganisatie dat er sprake is van een pandemie (WHO 2020b; Siddiqui, Alhamdi & Alghamdi 2022), die pas op 5 mei 2023 het einde ziet wanneer de WHO de wereldwijde noodsituatie als beëindigd verklaart (WHO 2023).

De covidpandemie geeft over heel de wereld aanleiding tot verstrekkende interventies die een grote impact hebben op het maatschappelijk leven. Om de verspreiding van het virus tegen te gaan worden zeer diverse maatregelen uitgevaardigd die soms ernstige inperkingen van de vrijheid van mensen inhouden en anderzijds nieuwe verplichtingen opleggen. Tijdens de eerste jaren van de covidpandemie wijzigt het samenlevingsmodel radicaal en dat leidt tot een heel nieuwe manier van samenleven, werken, vrijetijdsbesteding, enzovoort. Deze nieuwe en voortdurend wijzigende context heeft impact op tal van maatschappelijke domeinen, en dus ook op het domein van de (handhaving van) criminaliteit. In dit rapport bestuderen we hoe criminaliteitstrends evolueerden tijdens de covidpandemie en overlopen we mogelijke verklaringen voor vastgestelde trends.

In een eerste deel wordt een korte historiek van de covidpandemie beschreven. Het gaat over de verspreiding en de mortaliteit van het virus, en daarna over de maatregelen die wereldwijd en specifiek in België worden ingevoerd. In het tweede deel worden dan de criminaliteitstrends besproken tijdens en kort na de pandemie. Eerst wordt literatuur besproken aangaande de criminaliteitstrends tijdens de coronaperiode in West-Europese landen[1]. Daarna worden de criminaliteitstrends in België zo goed als mogelijk in kaart gebracht aan de hand van officiële statistieken en resultaten uit *dark number* onderzoek. In het derde deel bespreken we enkele theoretische kaders die in de literatuur worden genoemd bij de verklaring van wijzigingen in criminaliteitsfenomenen tijdens corona.

Dit rapport is een vervolg op een eerder rapport over criminaliteitstrends dat in 2023 verscheen (Burssens 2023). Voor de totstandkoming van dit rapport bedanken we graag de leden van de reflectiegroep voor hun zeer waardevolle feedback en opmerkingen bij de afwerking: Ellen Van Dael (Bureau statistische analyse Openbaar Ministerie), Stefaan Pleysier (KU Leuven) en Isabelle Detry (NICC).

[1] Het gaat om de West-Europese landen zoals afgebakend in EuroVoc, de thesaurus van de *Publications Office of the European Union*: Andorra, België, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Liechtenstein, Luxemburg, Monaco, Nederland, Oostenrijk, Verenigd Koninkrijk en Zwitserland.

I. De COVID-19-pandemie

I.1. Verspreiding en mortaliteit

In december 2019 wordt in de Chinese stad Wuhan voor het eerst melding gemaakt van een nieuw coronavirus, SARS-CoV-2, dat zich al snel verspreidt in grote delen van China. Het virus veroorzaakt de ziekte COVID-19[2] die gepaard gaat met ernstige luchtwegaandoeningen, niet zelden met dodelijke afloop. Op 31 december 2019 informeert China de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) over de verontrustend snelle verspreiding. In de daarop volgende weken en maanden verspreidt het virus zich bijzonder snel in andere delen van de wereld (Siddiqui et al. 2022).

In Europa worden de eerste COVID-19-besmettingen vastgesteld op 24 januari 2020 in Frankrijk en in het Verenigd Koninkrijk (Siddiqui, Alhamdi & Alghamdi 2022). De eerste grote uitbraak binnen Europa doet zich eind februari voor in Italië, dat als eerste land ter wereld een nationale lockdown invoert (Saglietto et al. 2020). Al zeer snel verspreidt het virus zich over het hele continent, en op 13 maart 2020 noemt Directeur-generaal van de WHO Tedros Adhanom Ghebreyesus Europa het epicentrum van de pandemie (Gallagher 2020). Op 17 maart is in alle Europese landen het virus vastgesteld.

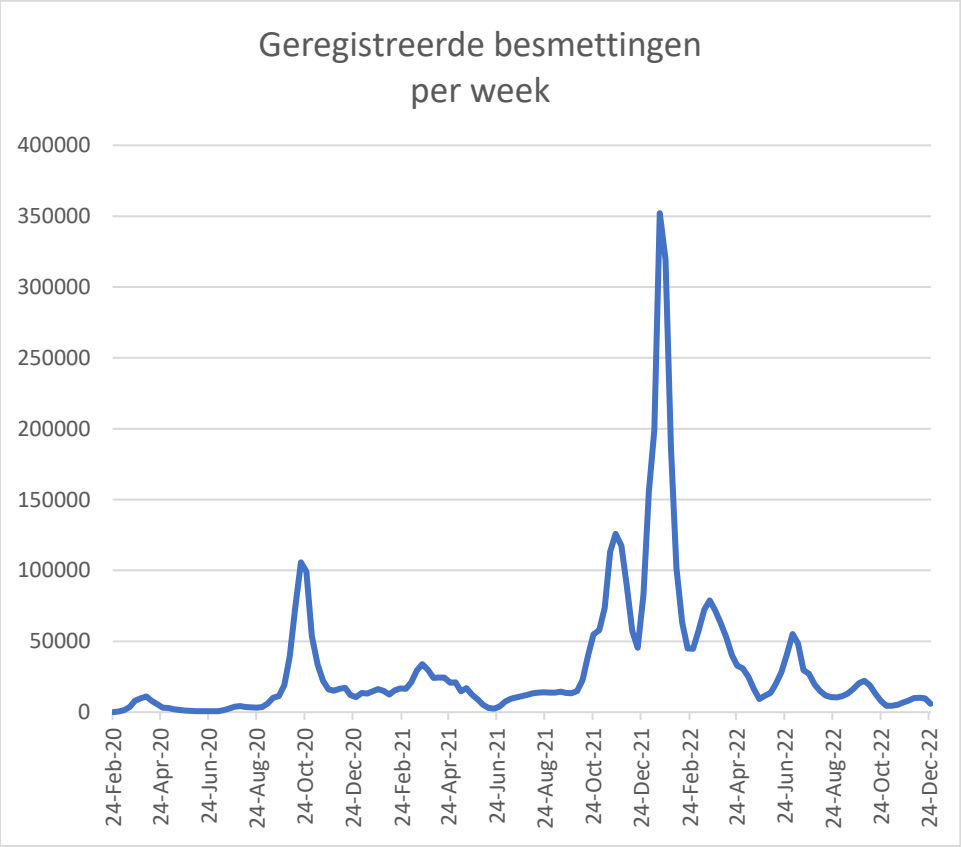

Figuur 1 - Geregistreerde COVID-19-besmettingen in België: 2020-2022 (per week).

In België worden de eerste twee coronabesmettingen vastgesteld in februari 2020 om al snel gevolgd te worden door een eerste besmettingsgolf die begin maart aanvangt met 388 besmettingen in de eerste week, en die halfweg maart al 3673 wekelijkse besmettingen telt om dan te pieken in de week

[2] COVID-19 staat voor 'coronavirus disease 2019'.

van 6 april met 11175 geregistreerde besmettingen[3]. Deze eerste golf eindigt in juni, wanneer het aantal wekelijkse besmettingen daalt tot minder dan 700. In de zomermaanden volgt dan opnieuw een geleidelijke toename, maar vanaf september stijgt het aantal besmettingen weer exponentieel met een piek van meer dan honderdduizend wekelijkse besmettingen halfweg oktober[4]. Later volgen nog belangrijke besmettingsgolven in het voorjaar van 2021 (met een piek van 33998 besmettingen in de week van 22 maart) en in het najaar van 2021. De allerhoogste besmettingspiek volgt in januari 2022 waarbij tijdens twee opeenvolgende weken meer dan driehonderdduizend besmettingen worden geteld (zie Figuur 1).

De eerste besmettingsgolven veroorzaken ook golven in het aantal covidgerelateerde sterfgevallen, waarbij de piek zich vaak één à twee weken na de besmettingspiek voordoet. De grootste piek situeert zich in de eerste golf, met 1980 doden tijdens de week van 6 april 2020 (zie Figuur 2). De tweede grote piek zien we in het najaar van 2020 met 1428 doden in de week van 2 november. In het jaar 2021 doen zich nog meerdere kleinere golven voor waarbij verscheidene keren meer dan 300 covidgerelateerde sterfgevallen per week geteld worden. De meeste sterfgevallen doen zich voor bij mensen op oudere leeftijd, bij mannen, en bij aanwezigheid van andere onderliggende risicofactoren zoals hart- en vaatziekten of diabetes (Peeters et al. 2021; Siddiqui, Alhamdi & Alghamdi 2022). Leeftijd bepaalt in belangrijke mate de kans op een fatale afloop. De mortaliteitsratio bedraagt 0,4 percent bij mensen jonger dan 50. Daarna loopt de mortaliteitsratio gradueel omhoog: 1,3 percent bij vijftigers, 3,6 percent bij zestigers, 8 percent bij zeventigers, en 14,8 percent bij mensen ouder dan 80 jaar (Siddiqui, Alhamdi & Alghamdi 2022). Vooral bij het begin van de pandemie vinden vele van de sterfgevallen in België plaats in de woonzorgcentra. In de eerste golf gaat het om 49 percent en in de tweede golf om 38 percent van de sterfgevallen (Peeters et al. 2021).

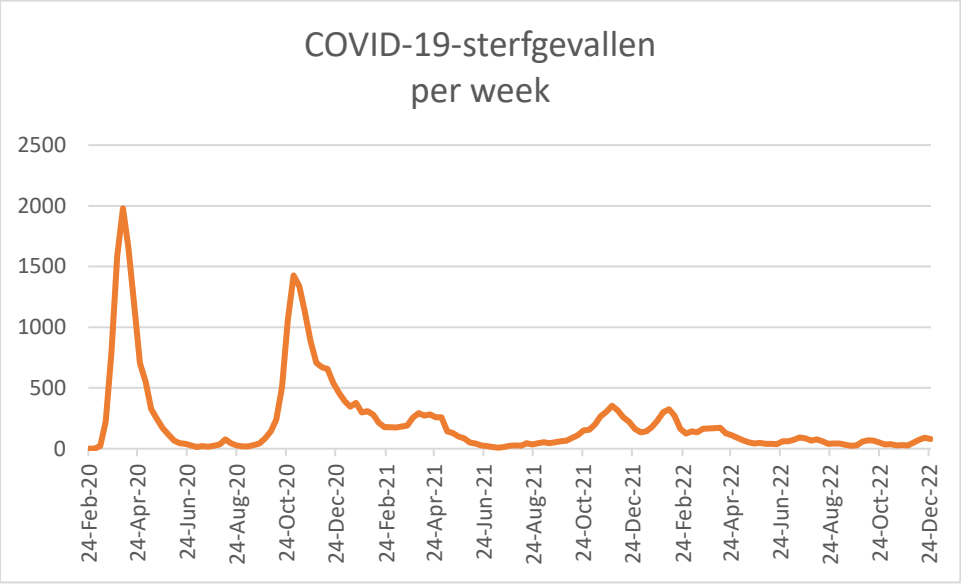

Figuur 2 - Covidgerelateerde sterfgevallen in België: 2020-2022 (per week).

[3] Cijfers over de evolutie van COVID-19-pandemie in België vinden we op de Epistat-website van Sciensano: https://epistat.wiv-isp.be/covid/covid-19.html.

[4] De hoge besmettingspiek in het najaar vindt waarschijnlijk deels ook zijn verklaring in een veel sterker uitgebouwde testcapaciteit in België. Waar men in april 2020 nog ongeveer 11000 tests per dag liet uitvoeren, waren dat er in oktober 2020 gemiddeld 56000 per dag (Hardyns et al. 2022).

I.2. Maatregelen

De snelle verspreiding van het virus en de hoge mortaliteitscijfers leiden wereldwijd tot vergaande maatregelen om het virus en de gevolgen ervan zoveel mogelijk in te dijken. Een eerste aanzet komt er reeds op 10 januari 2020 wanneer het WHO een voorlopige handleiding uitbrengt voor gezondheidswerkers. Daarin wordt onder meer opgeroepen om personen besmet met het SARS-CoV-2-virus te isoleren van andere patiënten, om mondmaskers te dragen, om bij te houden wie de kamers van covidpatiënten betreedt, om in de ruimten adequate ventilatie te voorzien, enzovoort (WHO 2020a). In de twee daaropvolgende jaren worden over de hele wereld diverse strategieën ontplooit met uiteenlopende maatregelen. De besmettings- en mortaliteitsgolven geven naargelang de fase afwisselend aanleiding tot strengere maatregelen dan wel versoepelingen van maatregelen. Pas in 2022 is de coronasituatie voldoende onder controle om definitief afscheid te nemen van de meeste maatregelen, al zullen in sommige sectoren nog maatregelen lopen tot het voorjaar van 2023.

Het coronajaar 2020 wordt gekenmerkt door twee belangrijke periodes. In het voorjaar, vanaf maart, leidt een eerste, zware besmettingsgolf in vele Europese landen tot sterke restricties en een lockdown om de verspreiding tegen te gaan. Daarbij worden mensen onder meer verplicht om zoveel als mogelijk thuis te blijven, worden winkels, scholen en horeca gesloten en groepsactiviteiten en evenementen verboden. Deze maatregelen worden in belangrijke mate versoepeld tijdens de zomermaanden. In het najaar ontstaat tegen eind oktober een nieuwe, ernstige besmettingsgolf, waardoor een tweede lockdown volgt die in de meeste landen weliswaar gekenmerkt wordt door minder zware restricties in vergelijking met de lockdown tijdens de eerste golf (Siegel, Dobryninas & Becucci 2022; Siegel 2022; Habermann & Zech 2022; Lowe et al. 2022; Fink et al. 2022).

In België worden de eerste maatregelen afgekondigd door een ministerieel besluit van 13 maart 2020[5]. Cafés, restaurants en discotheken moeten sluiten. Lessen in het kleuter-, lager en secundair onderwijs worden opgeschort. Winkels sluiten in het weekend, behalve wanneer het om essentiële diensten gaat (zoals voedingswinkels en apotheken). Vrijetijdsactiviteiten worden afgelast, en ook pretparken en dierentuinen sluiten. Met het ministerieel besluit van 18 maart 2020 worden nog maatregelen toegevoegd[6]. Het begrip '*social distancing*' wordt ingevoerd. Mensen moeten vanaf die dag onderling een afstand van anderhalve meter bewaren. Thuiswerk wordt verplicht bij alle niet-essentiële bedrijven als de functie dat toelaat. Er komt een samenscholingsverbod. Men mag nog buiten wandelen met de eigen familie en één vriend. Andere niet-essentiële verplaatsingen worden verboden. Het zijn de eerste ministeriële besluiten van een lange reeks om in te spelen op evoluties met betrekking tot de verspreiding van COVID-19. Tegen eind juni 2020 werden reeds 10 ministeriële besluiten gepubliceerd, telkens met aanpassingen of wijzigingen van de maatregelen om de verspreiding van het COVID-19-virus tegen te gaan. Bij het begin van de zomervakantie dienen zich enkele versoepelingen aan met onder meer de heropening van zwembaden, speeltuinen en bioscopen, het toelaten van kleinere evenementen en het vergroten van de sociale bubbel[7]. Kort daarna volgt wel de verplichting mondmaskers te dragen op tal van plaatsen, zoals winkels, musea,

[5] Ministerieel besluit van 13 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, B.S., 13.03.2020, ed. 2, 15580-15581; Het besluit werd meteen gecorrigeerd door het Ministerieel besluit van 13 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken. Erratum, B.S., 14.03.2020, 15590-15592.
[6] Ministerieel besluit van 18 maart 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, B.S., 18.03.2020, ed. 3, 16037-16043.
[7] Ministerieel besluit van 30 juni 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, B.S., 30.06.2020, ed. 2, 48715-48730.

bibliotheken, enzovoort[8]. In het najaar worden de regels weer strenger door een snel stijgend aantal besmettingen. Net als in vele andere landen kenmerken de maatregelen zich in België door zeer strenge maatregelen en een lockdown in het voorjaar en in het najaar van 2020, met in de tussenliggende periode versoepelingen. Het jaar 2021 begint met strenge maatregelen (nog als gevolg van de lockdown in het najaar van 2020) die zeer geleidelijk worden versoepeld doorheen het jaar, onder meer met een gedeeltelijke heropening van de scholen in april 2021. Op die manier blijven de maatregelen in België continu wijzigen tot eind mei 2022. In die periode wordt de coronabarometer gedeactiveerd, verdwijnt de mondmaskerplicht op het openbaar vervoer en worden de meeste reisbeperkingen stopgezet (Redactie 2022). Nog tot maart 2023 zal een mondmaskerplicht gelden in de zorgsector en tot april 2023 moet wie een positieve coronatest aflegt zeven dagen in isolatie blijven (Degraeve 2023).

I.3. Criminaliteit in een buitengewone context

De coronaperiode is een periode waarin criminaliteitstrends abrupt kunnen wijzigen. Dat heeft te maken met de samenlevingscontext die gedurende enkele jaren sterk verandert. Mensen spenderen meer tijd thuis, vertoeven minder vaak op de werkplek en zijn minder vaak onderweg (Borkowski, Jażdżewska-Gutta & Szmelter-Jarosz 2021; Weiss et al. 2023). Tal van activiteiten, zoals bijvoorbeeld binnen de onderwijs- en de vrijetijdssector, worden lange tijd stopgezet. De sociale en economische context kent bruuske wendingen, voornamelijk in de jaren 2020 en 2021, om daarna geleidelijk aan te normaliseren. Het maakt dat diverse vormen van criminaliteit in deze gewijzigde context soms meer, soms net minder goed gedijen.

Maar er is ook iets anders aan de hand. De periode van de coronacrisis is een periode waarin vele gedragingen worden gecriminaliseerd die in andere tijden als normaal worden beschouwd. Tijdens het eerste jaar van de coronacrisis worden alleen al op federaal niveau 34 normen geïntroduceerd die gedragingen strafbaar stellen en die gesanctioneerd kunnen worden (Tatti 2021). Maar niet alleen op federaal niveau worden nieuwe regels ingevoerd. Ook op regionaal en lokaal niveau gelden soms bijkomende verboden en/of verplichtingen. Om de coronamaatregelen af te dwingen en de niet-navolging ervan te kunnen beteugelen is het bij het begin van de pandemie zoeken naar een correcte wettelijke basis (Rozie & Claes 2020). Zo kan het niet opvolgen van coronamaatregelen aanleiding geven tot vervolging en straf op basis van de Wet van 15 mei 2007 betreffende de civiele veiligheid[9]. Die stelt onder meer dat in geval van dreigende omstandigheden de bevolking kan verplicht worden zich te verwijderen van plaatsen of kan verboden worden om zich te verplaatsen. Inbreuken hierop kunnen bestraft worden met een gevangenisstraf van acht dagen tot drie maanden en/of een geldboete van zesentwintig euro tot vijfhonderd euro (te vermeerderen met opdeciemen). Coronamisdrijven zijn bijgevolg wanbedrijven die door een correctionele rechtbank behandeld worden. Omdat echter een te grote werklast verwacht wordt door het grote aantal coronamisdrijven, wordt in mei 2020 een wet gestemd die ook de politierechtbank tijdelijk de bevoegdheid geeft om kennis te nemen van inbreuken tegen bepaalde COVID-19-maatregelen[10] (Rozie & Claes 2020). Hier en daar worden ook andere gronden gevonden om inbreuken tegen coronamaatregelen te beteugelen. Een jongen die gefilmd werd terwijl hij opzettelijk luid hoestte voor een open diepvries in de supermarkt werd door de correctionele rechtbank van Antwerpen veroordeeld op basis van 454 Sw. dat stelt: "*hij die onder spijzen of dranken of onder voedingsmiddelen of voedingswaren, welke dan ook, bestemd om verkocht of gesleten te worden,*

[8] Ministerieel besluit van 10 juli 2020 houdende wijziging van het ministerieel besluit van 30 juni 2020 houdende dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken, B.S., 10.07.2020, ed. 3, 51609-51614.
[9] Wet van 15 mei 2007 betreffende de civiele veiligheid, B.S. 31.01.2007, 40379-40409.
[10] Wet van 20 mei 2020 houdende diverse bepalingen inzake justitie in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19, B.S. 29.05.2020, 38157-38160.

stoffen mengt of doet mengen die de dood kunnen teweegbrengen of de gezondheid kunnen schaden, wordt gestraft met een gevangenisstraf van zes maanden tot vijf jaar en met een geldboete van tweehonderd tot tweeduizend euro" (Rozie & Claes 2020). Maar niet alleen justitie krijgt een rol in de bestraffing van coronamisdrijven. Met het Koninklijk Besluit van 6 april 2020 krijgen ook gemeenten de mogelijkheid om de niet-naleving van maatregelen te beteugelen aan de hand van gemeentelijke administratieve sancties[11]. Deze lokale aanpak leidt, zoals wel vaker blijkt, tot praktijken die sterk verschillen per gemeente. Niet alleen de geldende regelgeving kan verschillen per gemeente, maar dus ook het gevolg dat gegeven wordt bij overtredingen (Schils & Jonckheere 2022).

Tijdens de coronaperiode zijn er tal van nieuwe regels die gedragingen tijdelijk als misdrijf beschouwen. Die regels veranderen voortdurend en ze kunnen verschillen per gemeente of regio. Zo worden tijdens de zomer van 2020 een aantal versoepelingen toegestaan op federaal niveau, maar worden in de stad Antwerpen vanaf midden juli net strengere maatregelen ingevoerd, met bijvoorbeeld een mondmaskerplicht in publieke ruimtes en op markten en kermissen (Heynderickx 2020). Later volgen ook in de hele provincie Antwerpen strengere maatregelen, met onder meer een avondklok vanaf 23u30 tot 6u 's ochtends (Martin 2020). De voortdurend wijzigende regelgeving en de regionale verschillen maken het voor burgers niet evident om nog precies te weten wat wél of niet toegelaten is. Mensen kunnen daardoor onbewust overtredingen begaan.

Daarnaast speelt ook de vraag in welke mate de nieuwe regels gedragen worden door de bevolking. Bij wie niet achter de genomen maatregelen staat, is de intrinsieke motivatie om de regels op te volgen kleiner en de kans op overtreding groter. Zo toont een enquête bij Duitse studenten dat twee derde van de studenten die niet akkoord gaan met de beperking om buitenshuis te gaan de regel overtrad in vergelijking met slechts één kwart van de studenten die de maatregel wel gepast vindt (Habermann, Singelnstein & Zech 2020). Ook uit een gezondheidsenquête van Sciensano blijkt dat wie denkt dat een maatregel werkt zelf een grotere kans heeft om die maatregel strikt toe te passen (Demarest et al. 2020). Maar over het algemeen vindt men in vele Europese landen tijdens de eerste golf (in het voorjaar van 2020) veel steun van de bevolking voor de coronamaatregelen die door de overheid worden opgelegd (Siegel, Dobryninas & Becucci 2022; Siegel 2022; Habermann & Zech 2022; Lefevere & Walgrave 2020). In Nederland leert een online enquête bij 1000 respondenten dat de maatregelen er erg goed worden opgevolgd, en dat blijkt niet zozeer gemotiveerd door de angst voor eventuele sancties, maar vanuit een moreel besef dat de maatregelen nodig zijn. Wel blijkt in verschillende landen dat de steun daalt na verloop van tijd en wanneer de besmettingsgolf afneemt. In Duitsland meet men een daling van de steun aan de maatregelen tussen eind maart en begin mei. In Vlaanderen ziet men ook die daling tijdens de periode van 9 april 2020 tot 28 april 2020. Het is een periode waarin het aantal overlijdens in België daalt van meer dan 300 naar ongeveer 100 per dag (Lefevere & Walgrave 2020). In Vlaanderen krijgen maatregelen zoals het verbod om thuis vrienden te ontvangen (83%), het verbieden van niet-essentiële verplaatsingen (81%) en het geven van boetes voor wie dat toch doet (79%), het sluiten van de scholen (80%) en de verplichte quarantaine voor wie besmet is (79%) de meeste steun. De steun neemt tijdens de afnameperiode aanzienlijk af voor alle maatregelen, met als uitschieter het verbod om thuis vrienden te ontvangen dat daalt van aanvankelijk 92 percent steun door respondenten naar nog 73 percent op het einde van de afnameperiode. Uit de bevraging blijkt ook dat de maatregelen minder steun vinden bij jongeren dan bij oudere mensen, al is de steun ook bij jongeren nog steeds groot (Lefevere & Walgrave 2020). Dat vele mensen de gekozen maatregelen steunen, betekent daarom niet dat zij ook goed worden opgevolgd. De derde gezondheidsenquête van Sciensano, die eind mei 2020 wordt afgenomen, leert dat er maatregelen zijn die door de meeste mensen goed worden opgevolgd. Het gaat dan onder meer om het bedekken van mond en neus op het openbaar vervoer en het

[11] KB van 6 april 2020 betreffende de bestrijding van de niet-naleving van de dringende maatregelen om de verspreiding van het coronavirus COVID-19 te beperken door de invoering van gemeentelijke administratieve sancties, B.S. 07.04.2020, 24987-24992.

thuisblijven bij ziekte. Ruim meer dan negen op tien respondenten stellen dat zij dit strikt toepassen. Veel moeilijker heeft men het met het opvolgen van de sociale bubbel-maatregel[12] en met het houden van afstand binnen de sociale bubbel. Ongeveer vier op tien respondenten passen beide maatregelen niet strikt toe (Demarest et al. 2020).
Bij de tweede golf in het najaar gelden over het algemeen minder ingrijpende coronamaatregelen om de pandemie in te dijken, maar toch is er in deze periode meer ongenoegen en protest tegen de opgelegde restricties (Siegel, Dobryninas & Becucci 2022). In Duitsland ligt de aanvaarding in het najaar nog steeds hoog, maar voor de meeste maatregelen toch weer wat lager in vergelijking met het voorjaar. Uitzondering is het dragen van een mondmasker waarvoor de aanvaardingsgraad zelfs toenam (Habermann & Zech 2022). Een survey in het Verenigd Koninkrijk ziet de steun voor de genomen maatregelen wel erg sterk dalen van 72 percent tijdens de eerste lockdown tot slechts 36 percent op het einde van het jaar. Maar volgens Lowe et al. (2022) is deze daling mogelijk ook te verklaren door respondenten die de aanpak in het Verenigd Koninkrijk net te laks vinden in deze periode en dus daarom het vertrouwen in de maatregelen laag scoren.
En hoewel de steun voor de maatregelen tijdens de tweede lockdownperiode gevoelig is afgenomen, vertaalt zich dat niet in meer (gewelddadig) protest, integendeel. Volgens de Global Peace Index vonden wereldwijd de meeste protesten met gewelddadige incidenten plaats tijdens de eerste lockdown, met een piek van 1200 incidenten in april, terwijl in december van dat jaar nog slechts 200 incidenten werden geteld (Institute for Economics & Peace 2021).

I.4. Een brede impact op het strafrechtelijk systeem

De COVID-19-pandemie en de daaropvolgende coronamaatregelen hebben een brede impact gehad op de samenleving, en dus ook op verschillende onderdelen van het strafrechtelijk systeem. Dit rapport richt zich uitsluitend op de veranderingen in criminaliteitstrends tijdens en kort na de coronaperiode en gaat niet in op de bredere gevolgen voor de dagelijkse werking van politie, justitie en strafuitvoering. Het is echter belangrijk om te erkennen dat deze impact er wel degelijk was, vooral met het oog op een correcte interpretatie van de cijfers die door deze instanties worden aangeleverd. Zo vormt de politie een belangrijke toegangspoort tot het strafrechtelijk systeem. Tijdens de COVID-19-pandemie onderging haar werkterrein aanzienlijke veranderingen, onder meer door verschuivingen in criminaliteitstrends, maar ook doordat zij een belangrijk mandaat kreeg in het opvolgen en doen naleven van de coronamaatregelen (Mawby 2020; Meisselbach et al. 2022). Ook justitie moest haar werking bijsturen om te werken binnen het kader van de door coronamaat-regelen opgelegde restricties. Reeds tijdens de eerste golf besliste het College van hoven en rechtbanken om een ‘minimale dienstverlening’ te voorzien, waarbij enkel de meer dringende strafzaken werden behandeld en andere zaken werden uitgesteld (De Bus & Put 2021). En ook het gevangeniswezen moest bijsturen, deels om het personeelstekort door ziekte op te vangen, maar vooral om infectie-uitbraken binnen gevangenissen te voorkomen. Enerzijds werd het gevangenisregime aangepast, onder meer om het aantal bewegingen en transfers van gedetineerden te beperken. Anderzijds werden diverse maatregelen genomen om de gevangenispopulatie terug te dringen. Zo kwamen specifieke categorieën gedetineerden in aanmerking voor een tijdelijke onderbreking van de strafuitvoering, en werd vervroegde invrijheidsstelling mogelijk vanaf zes maanden voor het einde van de straf (Nederlandt et al. 2022; Nederlandt & Vanhouche 2021; Vanhouche & Nederlandt 2020).

[12] Huishoudens mogen sinds 10 mei maximaal 4 personen van buiten het gezin ontmoeten, op voorwaarde dat deze personen geen contact hebben met anderen.

II. Criminaliteitstrends tijdens de COVID-19-pandemie

II.1. Internationale trends – West-Europa

In dit deel bespreken we criminaliteitstrends tijdens de coronaperiode in diverse West-Europese landen[13], met vooral aandacht voor het coronajaar 2020. Dat gebeurt aan de hand van een studie van de literatuur hieromtrent. Opvallend is dat de meeste literatuur zich hiervoor baseert op politiecijfers. Dat zijn nochtans niet de beste cijfers om criminaliteitstrends uit te tekenen. Ze vatten voor vele misdrijftypen slechts een klein deel van de werkelijk gepleegd criminaliteit (Burssens 2023). Dergelijke cijfers moeten zich daarom laten aanvullen met resultaten uit *dark number* onderzoek, waarbij andere bronnen voor criminaliteitstrends, zoals bijvoorbeeld slachtofferenquêtes of zelfrapportage-onderzoek, worden aangeboord. Er is slechts in beperkte mate onderzoek beschikbaar naar het *dark number* dat specifiek de coronaperiode behandelt. Bovendien richt het beschikbare onderzoek zich voornamelijk op specifieke delictvormen, zoals huiselijk geweld, drugshandel en haatmisdrijven. Dat vormt een belangrijke beperking van dit rapport: het biedt slechts een beperkt inzicht in de criminaliteitstrends tijdens de covidpandemie, en dat grotendeels vanuit het perspectief van politiecijfers.

II.1.1. Politiecijfers

Vermogensmisdrijven

Vermogensdelicten zijn delicten die binnen de politiecijfers veruit de grootste categorie uitmaken. Het gaat om delicten die gericht zijn tegen iemands eigendom of bezit. In het coronajaar 2020 zijn vermogensdelicten over het algemeen afgenomen. Een overzicht van politiecijfers in 16 Europese landen toont dat delicten als diefstallen en overvallen overal aanzienlijk dalen, al zijn die dalingen vooral zichtbaar tijdens de lockdownperiodes, om daarna in de meeste landen snel weer te herstellen tot normale niveau's (Siegel, Dobryninas & Becucci 2022). In vele landen is er al langere tijd sprake van een daling van vermogensdelicten, maar is de daling scherper in 2020. Er zijn ook plaatsen waar de daling in het coronajaar niet opvallend sterker is dan de voorgaande jaren. Over het hele jaar 2020 bekeken zijn vermogensdelicten in Duitsland gedaald, maar eigenlijk volgt dat een dalende trend die eerder al werd ingezet (Habermann & Zech 2022). In Zwitserland doet men een gelijkaardige vaststelling. Er zijn minder vermogensdelicten in 2020, maar dat sluit aan bij een trend die al langer loopt. De daling in 2020 is er niet groter dan in de voorgaande jaren (Fink et al. 2022). Bovendien hangt de sterkte van de daling ook af van het type vermogensdelict. Zo zien we in Nederland op jaarbasis de grootste daling bij gauwdiefstallen (-46%), tegenover een erg beperkte daling van voertuigdiefstallen (-3%) (Siegel 2022).

De analyse op jaarcijfers van de politie toont echter niet hoe criminaliteit fluctueert tijdens het coronajaar 2020. Wanneer gekeken wordt naar maandelijkse schommelingen dan zien we voor diverse delicten sterke schommelingen. Deze hangen vooral samen met de twee lockdownperiodes, respectievelijk in het voor- en najaar. Zo is de daling van het aantal gauwdiefstallen in Duitsland voor het hele jaar 2020 niet sterker dan in de voorgaande jaren. Maar in de maand april 2020 zien we wél een daling van gauwdiefstallen van 68,9 percent in vergelijking met de maand april 2019 (Habermann & Zech 2022). In Nederland ziet men dat fietsdiefstallen een scherpe daling vertonen tijdens de lockdownperiodes, maar dat tussen beide periodes aantallen worden gerapporteerd in de buurt of zelfs hoger dan wat men normaal in deze periode verwacht. Dat in tegenstelling tot de

[13] Het gaat om de West-Europese landen zoals afgebakend in EuroVoc, de thesaurus van de *Publications Office of the European Union*: Andorra, België, Duitsland, Frankrijk, Ierland, Liechtenstein, Luxemburg, Monaco, Nederland, Oostenrijk, Verenigd Koninkrijk en Zwitserland.

gauwdiefstallen die ook in de periode tussen de lockdowns erg laag blijven. Gauwdiefstallen worden in die tussenliggende periode bemoeilijkt door *social distancing* regels en door de afgelasting van grotere evenementen (Kruisbergen et al. 2024).

Inbraken in woningen zijn ook weer sterk gerelateerd aan de periodes met een lockdown. De maatregelen die ervoor zorgden dat mensen vaker thuis zijn en soms zelfs verplicht thuis moesten blijven, brengen een sterke daling van het aantal inbraken met zich mee. Politiecijfers in Nederland tonen een scherpe daling van het aantal inbraken tijdens zowel de eerste als de tweede lockdownperiode in 2020. Ook de inbrakenpiek die zich ieder jaar toont tijdens de laatste week van het jaar, blijft opmerkelijk afwezig. Tussen de twee lockdownperiodes herneemt het aantal inbraken in belangrijke mate, al blijven de cijfers over het algemeen nog iets lager dan wat men normaal acht voor deze periode (Kruisbergen et al. 2024). In Engeland en Wales wordt een sterke daling van inbraken gezien tijdens de eerste lockdown, maar ook hier blijft het aantal inbraken het hele verdere jaar lager dan verwacht (Lowe et al. 2022). In Zwitserland is het aantal woninginbraken ook gedaald, maar dat is een verderzetting van een daling die zich al in de voorgaande jaren had ingezet. De daling in 2020 is zelfs minder sterk dan wat reeds in eerdere jaren werd gezien (Fink et al. 2022). Ook in Duitsland stelt men een daling van woninginbraken vast. Maar daartegenover staat een stijging van inbraken in andere ruimtes zoals wasplaatsen of kelders, wat lijkt te wijzen op een verplaatsingseffect (Habermann & Zech 2022). Dat verplaatsingseffect wordt trouwens ook elders waargenomen, zoals bijvoorbeeld in de Verenigde Staten, waar een sterke daling van het aantal woninginbraken gepaard gaat met een stijging van niet-residentiële inbraken en voertuigdiefstallen (Abrams 2021).

Vermogensdelicten spelen zich echter niet enkel af in de fysieke wereld. Steeds meer zien we een toename van online varianten van dergelijke misdrijven. Online criminaliteit toont in tegenstelling tot de hoger vernoemde vormen van vermogenscriminaliteit géén daling, integendeel. In 2020 wordt een stijging van online criminaliteit vastgesteld in alle West-Europese landen (Siegel 2022; Habermann & Zech 2022), al sluit dat wel aan bij een langer lopende stijgende tendens. Toch is de stijging sterker dan wat men normaal zou verwachten. In Nederland vond men in 2020 een stijging met 128 percent in vergelijking met 2019 (Siegel 2022). Een analyse per maand van de politiecijfers toont een scherpe stijging van online criminaliteit op het einde van de eerste lockdown. Daarna volgt een terugval naar de normale verwachte aantallen, om naar het einde van de tweede lockdown weer een scherpe stijging te noteren (Kruisbergen et al. 2024). Ook in Duitsland wordt een algemene toename van online criminaliteit vastgesteld. Het gaat om gekende vormen van criminaliteit die nu meer online dan offline gebeuren. Specifiek voor 2020 wordt een grote toename vastgesteld van subsidiefraude via het internet, waarbij men onrechtmatig probeert subsidies voor coronasteun te verwerven (Habermann & Zech 2022). Een correct beeld krijgen van online criminaliteit blijft wel moeilijk. Politiecijfers tonen niet altijd transparant binnen welke categorieën we de online vormen van criminaliteit kunnen terugvinden. Dat stelt men bijvoorbeeld ook vast in Zwitserland. Verschillende criminaliteitstypen die ook een online variant kennen, tonen stijgingen. Maar het is niet mogelijk om precies te tellen hoe vaak het om criminaliteit via het internet gaat (Fink et al. 2022).

Persoonsmisdrijven

Persoonsmisdrijven richten zich op de fysieke of psychische integriteit van personen. In het jaar 2020 is er in vele West-Europese landen geen sprake van grote veranderingen inzake het totaal aantal persoonsmisdrijven. In Duitsland daalt het aantal geregistreerde geweldsdelicten licht, maar die daling ligt in lijn met een gelijkaardige daling tijdens de jaren voorafgaand aan de coronapandemie (Habermann & Zech 2022). In Zwitserland is er sprake van een lichte stijging van het aantal geweldsdelicten, en ook van het aantal dossiers inzake moord en doodslag, maar het gaat om beperkte fluctuaties die je ook in eerdere jaren kon vaststellen (Fink et al. 2022). In Engeland en

Wales tonen politiecijfers een scherpe daling van geweldsdelicten bij het begin van de eerste lockdown, maar die cijfers veren sterk op tegen de zomermaanden (Lowe et al. 2022).

Onder persoonsmisdrijven vallen ook moord en doodslag. Voor deze zware misdrijven zien we wereldwijd weinig grote veranderingen. Enkel in de Verenigde Staten wordt in 2020 een sterke toename van moord en doodslag vastgesteld (Rosenfeld & Lopez 2021), al wordt die stijging al bij het begin van het jaar ingezet vóór de pandemie uitbrak (Abrams 2021). In vele andere delen van de wereld wordt geen stijging inzake moord en doodslag gezien. Een analyse op politiecijfers van 27 steden uit 23 verschillende landen toont een lichte, maar significante daling (Nivette et al. 2021). Bij West-Europese landen zien we soms uiteenlopende vaststellingen in de politiecijfers, maar het gaat over het algemeen om kleine fluctuaties. Zo wordt in Duitsland een stijging van 3,7 percent gemeld ten opzichte van 2019, dat weliswaar het jaar was met het laagste aantal moorden in lange tijd (Habermann & Zech 2022). In Nederland is sprake van een status quo in 2020 (Siegel 2022). In Zwitserland is er ook sprake van een lichte stijging ten aanzien van het voorgaande jaar, maar in vergelijking met tien jaar eerder blijft het aantal moordzaken in 2020 nog steeds erg laag (Fink et al. 2022).

Een specifiek persoonsdelict dat tijdens de coronaperiode veel aandacht krijgt, betreft huiselijk geweld. Reeds tijdens de eerste lockdown waarschuwen de Verenigde Naties voor een verwachte stijging als gevolg van lockdownmaatregelen die mensen verplicht om thuis te blijven (United Nations 2020). In de meeste landen zien we slechts een beperkt stijgende of zelfs een stabiele trend in de politiecijfers. In Duitsland werd een stijging opgemerkt van 3,7 percent. Die stijging is iets sterker dan de stijging tijdens de voorafgaande jaren (Habermann & Zech 2022). In Engeland en Wales zet de licht stijgende trend van de voorafgaande jaren zich door tijdens het coronajaar, weliswaar met een korte, maar scherpe daling van het aantal geregistreerde meldingen bij het begin van de eerste lockdown (Lowe et al. 2022). In Nederland tonen politiecijfers dat het aantal gerapporteerde zaken in lijn ligt met de verwachtingen voor die periode. Een lichte daling op lange termijn wordt tijdens de coronajaren doorgezet (Kruisbergen et al. 2024; Siegel 2022). In Zwitserland vindt men een lichte stijging in 2020 (in vergelijking met het jaar 2019) bij vrouwelijke slachtoffers van partnergeweld (+2%), en een iets sterkere stijging bij mannelijke slachtoffers (+9%) en bij kinderen onder tien jaar (+8%). De politiecijfers tonen aldus niet de alarmerende stijging in huiselijk geweld die werd verwacht. Een vaak genoemde reden hiervoor is dat de lockdown het voor slachtoffers extra moeilijk maakte om melding van feiten te doen. De onmogelijkheid om de eigen woning fysiek te verlaten, de dreiging van repercussies wanneer de gewelddadige partner de melding opmerkt, maar ook de moeilijke en onzekere economische context, vormen belangrijke drempels voor slachtoffers om in deze periode huiselijk geweld aan te geven (Evans et al. 2020; Fink et al. 2022). Uit interviews met 21 vrouwelijke slachtoffers van huiselijk geweld in Groot-Brittannië blijkt een grotere kwetsbaarheid tijdens de coronaperiode, onder meer door toegenomen financiële moeilijkheden, bijkomende angstgevoelens door de berichtgeving over corona, en moeilijkere toegang tot (face to face) hulpverlening (Desai et al. 2024). In een Belgisch onderzoek van Glowacz et al. (2023) geven politiediensten aan dat het tijdens de lockdown moeilijk tot onmogelijk was om potentiële slachtoffers van partnergeweld op een veilige manier te contacteren door de aanwezigheid van de dader in huis. Ook het bieden van hulp, het vinden van een nieuwe woonplaats voor een slachtoffer, of het uitvoeren van verhoren werden sterk bemoeilijkt door coronamaatregelen.
Een extreme en specifieke vorm van huiselijk geweld betreft femicide, waarbij vrouwen worden vermoord omwille van het vrouw-zijn. De cijfers omtrent dit delicttype zijn minder afhankelijk van de aangiftebereidheid bij slachtoffers en hun omgeving, en zijn daarom minder sterk beïnvloed door de hoger beschreven problemen bij officiële cijfers omtrent huiselijk geweld. Femicides vinden vaak, maar niet altijd in een familiale context plaats. Niet alle femicides gaan dus over huiselijk geweld. Een analyse van officiële en *dark number* cijfers uit zes Spaanstalige landen (Spanje, Paraguay, Panama,

Mexico, Chili en Argentina) vond in het jaar 2020 geen toename van het aantal femicidezaken in vergelijking met de drie voorgaande jaren (Aebi et al. 2021).

Drugsmisdrijven

Wat drugsmisdrijven betreft, tonen politiecijfers uit diverse landen verschillende trends. In Engeland en Wales tonen politiecijfers een toename van drugsmisdrijven. Volgens Lowe et al. (2022) is dit een neveneffect van de daling van andere misdrijftypen. Dat zorgt ervoor dat de politie meer tijd heeft om proactief voertuigen en personen te controleren. Ook in Nederland neemt het aantal drugsdossiers bij politie sterk toe in 2020. De daling van andere criminaliteitsvormen liet toe om meer manschappen in te zetten voor het opsporen van drugscriminaliteit. Daarbij werd onder meer geopteerd om meer online opsporingswerk te verrichten en werd met succes een netwerk van geencrypteerde telefoonlijnen van drugscriminelen blootgelegd (Siegel 2022). In Zwitserland daarentegen daalt het aantal drugsmisdrijven in de politiecijfers. Fink et al. (2022) suggereren in dit geval dat politieactiviteiten zich eerder verplaatsten naar het opvolgen van preventieve coronamaatregelen, met als gevolg dat er minder tijd en middelen resten voor de opsporing van drugsmisdrijven. Het toont opnieuw hoe politiecijfers in sterke mate afhangen van de beleidskeuzes en de werkprocessen die de politieactiviteiten sturen.

Andere misdrijven

Naast de eerder genoemde, bekende misdrijfcategorieën, zien we in de coronaperiode plots ook een minder bekend delict opduiken in de politiestatistieken. Kenmerkend voor het coronajaar 2020 is de explosieve stijging van het aantal misdrijven tegen de regels ter bescherming van de volksgezondheid. Het is een misdrijfcategorie die in andere jaren zelden tot politieel ingrijpen leidt, maar in 2020 was er een bijzonder sterke toename van het aantal zaken. In Duitsland ging men van 61 dossiers in 2019 naar 6679 in 2020 (Habermann & Zech 2022). In Nederland telt men in 2020 21409 boetes voor de overtreding van coronamaatregelen, waarbij het in de meeste gevallen gaat om het niet respecteren van de verplichte afstand van anderhalve meter (Siegel 2022).

Een andere misdrijfcategorie die in normale omstandigheden wel veel aandacht krijgt, maar vaak over het hoofd gezien wordt in studies tijdens de COVID-19-periode betreft de verkeersmisdrijven. Fink et al. (2022) bekeken dit wel voor Zwitserland. Door de lockdowns, het telewerk en de daling van het aantal pendelaars, werd een daling van verkeersmisdrijven en -ongelukken verwacht. En hoewel het aantal verkeersdoden er al jaren in dalende lijn zat, wordt in 2020 deze trend omgedraaid. Rijden onder invloed nam af, maar snelheidsovertredingen namen toe, alsook het aantal doden in het verkeer (+21% in vergelijking met het jaar 2019).

Beperkingen van politiecijfers bij het uittekenen van criminaliteitstrends

Het uittekenen van criminaliteitstrends aan de hand van politiecijfers is niet evident. Politiecijfers zijn, net als justitiële statistieken, zogenaamde 'productiestatistieken' die in de eerste plaats de activiteiten van politie en/of justitie in beeld brengen. Zij worden deels aangestuurd door criminaliteitstrends, maar ook in belangrijke mate door evoluties binnen of met betrekking tot het politieapparaat. Een wijzigend beleid, verbeterde performantie, wijzigingen aan registratiesystemen, enzovoort, beïnvloeden in belangrijke mate de cijfers waardoor deze niet zomaar geschikt zijn om criminaliteitstrends in kaart te brengen. Bovendien vinden we een groot deel van overtredingen of misdrijven niet terug in de officiële criminaliteitsstatistieken van politie of justitie, omdat ze niet ontdekt worden of niet worden aangegeven (Burssens 2023). Tijdens de covidpandemie moet rekening worden gehouden met bijkomende moeilijkheden. De handhaving van de coronagerelateerde maatregelen is een zware, bijkomende opdracht voor alle actoren die instaan

voor de ordehandhaving (Meisselbach et al. 2022; Mawby 2020). De vraag is in welke mate politie en justitie de middelen hebben om de nieuwe maatregelen te handhaven en welke prioriteit zij zullen geven aan coronagerelateerde misdrijven in vergelijking met andere misdrijven. Bovendien krijgen ook politiediensten tijdens deze periode te maken met veranderen werkomstandigheden die niet altijd toelaten om het werk op dezelfde manier te verrichten als voorheen (Siegel, Dobryninas & Becucci 2022). In Engeland en Wales werd een ander fenomeen vastgesteld. Doordat diverse misdrijftypen sterk afnamen in 2020 kwam bij politie net meer tijd vrij voor andere onderzoeks-activiteiten. Zij investeerden meer tijd in het proactief stoppen en doorzoeken van voertuigen en personen, en konden op die manier meer drugsmisdrijven vaststellen (Lowe et al. 2022). Ook in Engeland en Wales werd tijdens de lockdown een *Vulnerability Taskforce* in het leven geroepen om risicopersonen voor slachtofferschap van huiselijk geweld proactief te contacteren en indien nodig hulp te verlenen. Ook dat is een initiatief dat de detectiekans van misdrijven kan beïnvloeden (Lowe et al. 2022).
Wijzigende trends in de officiële statistieken kunnen dus een gevolg zijn van reële wijzigingen in criminaliteitstrends, maar kunnen evenzeer te maken hebben met wijzigingen binnen of in de context van het politieel apparaat.

Als gevolg van deze methodologische moeilijkheden is ook internationale vergelijking op basis van politiecijfers zeer moeilijk. De mate waarin de hoger genoemde storende factoren een invloed hebben op politiecijfers is verschillend per land. Ieder land heeft unieke kenmerken betreffende de inzet van het politieapparaat, de manier van registreren of het verwerken van data. Bovendien is ook wetgeving aangaande de strafbaarstelling van gedragingen verschillend, en dat toont zich ook weer tijdens de coronapandemie. Zo wordt bijvoorbeeld in Nederland lange tijd het dragen van een masker op publieke plaatsen afgeraden. Men is er bang dat het dragen van een masker zou leiden tot het minder respecteren van de *social distancing*-maatregel die stelt dat mensen minsten anderhalve meter afstand van elkaar moeten houden. Maar in vele andere Europese landen wordt van het niet dragen van een mondmasker op openbare plaatsen net een strafbaar misdrijf gemaakt (Siegel, Dobryninas & Becucci 2022).

De gekende nadelen van politiecijfers als meetinstrument, mét bovendien de uitzonderlijke omstandigheden die de covidpandemie met zich meebrengt, maken dat het zicht op criminaliteitstrends tijdens de coronaperiode op basis van politiestatistieken troebel is. Dit benadrukt de noodzaak van aanvullende data uit *dark number* onderzoek, al blijkt die slechts beperkt voorhanden te zijn.

II.1.2. Dark number onderzoek

Dark number onderzoek kan verschillende vormen aannemen. Meest bekend zijn de bevragingen naar slachtofferschap of zelfrapportage-onderzoek, maar ook andere bronnen kunnen zinvol zijn in het in kaart brengen van die delicten die niet bekend zijn bij politie en/of justitie. Voor de coronaperiode komen we slechts in beperkte mate literatuur tegen die criminaliteitstrends in West-Europese landen bespreekt aan de hand van *dark number* onderzoek. Het gaat om studies die betrekking hebben op specifieke delicten, zoals drugshandel, huiselijk geweld en haatmisdrijven.

Om trends inzake drugshandel in kaart te brengen, gebruikt Dohngelich (2021) kwantitatieve gegevens zoals de hoeveelheid illegale drugs die in beslag worden genomen en het aantal arrestaties met betrekking tot druggerelateerde criminaliteit, naast kwalitatieve indicatoren zoals bijvoorbeeld lokale evaluaties aangaande het aanbod of beschikbaarheid van illegale drugs in een regio. Hij focust daarbij voornamelijk op de Franse drugsmarkt en de aanvoerroutes naar Frankrijk. Zijn conclusie is dat de drugsmarkt alvast bij de start van de lockdown ernstig werd verstoord. Drugstransport hangt

in belangrijke mate af van de globale, neoliberale economie die in deze periode in belangrijke mate is stilgevallen. En ook de sluiting van grenzen heeft het drugstransport erg bemoeilijkt.
In Spanje heeft het Observatorio Español de las Drogas y las Adicciones (2021) een grootschalige telefonische survey uitgevoerd. Daarbij werd een representatieve steekproef van 8780 inwoners ouder dan 15 jaar bevraagd over hun middelengebruik vóór de pandemie (met name voorafgaand aan maart 2020) en tijdens de pandemie (met name vanaf maart 2020 tot de periode van de afname in november en december 2020). Daaruit blijkt een afname van zowel alcohol-, cannabis- als cocaïnegebruik. Wel is tijdens de periode van de pandemie het gebruik van kalmeer- en slaapmiddelen sterk toegenomen.

Huiselijk geweld toont internationaal geen stijging in politiecijfers (cfr. supra: II.1.1. Politiecijfers), maar dat is mogelijk een gevolg van de lockdownmaatregelen die het voor slachtoffers moeilijk maken om aangifte te doen terwijl de dader zich in hetzelfde huis bevindt. Een alternatieve manier om zicht te krijgen op tendensen inzake huiselijk geweld is het in kaart brengen van hulpvragen via hulplijnen. Zo zien we in Spanje in april 2020 een sterke stijging van het aantal oproepen inzake huiselijk geweld (+ 60%). Deze toename wordt niet weerspiegeld in de politiecijfers waar voor het jaar 2020 een daling van 10 percent wordt gerapporteerd in vergelijking met het jaar 2019 (Giménez-Salinas Framis 2022). In Duitsland tonen data van de hulplijn 'Telefonseelsorge' in de eerste weken van de lockdown een beperkte stijging van het aantal oproepen voor fysiek en seksueel geweld in huis (Armbruster & Klotzbücher 2020). De stijging van het aantal oproepen inzake geweld is groter in die deelstaten waar strengere lockdownregels gelden. Ook bij deze cijfers geldt dat de stijging mogelijk nog een onderschatting van de reële toename is, omdat ook hier het contacteren van de hulplijn niet evident is wanneer de dader van het geweld in huis verblijft. Andere data die werden gebruikt om eventuele tendensen inzake huiselijk geweld in kaart te brengen zijn het aantal kinderen (jonger dan 1 jaar) die in het ziekenhuis worden aangemeld met een toegebracht schedelhersenletsel (TSHL). Zo werd in een Londens ziekenhuis een sterke stijging van het aantal kinderen met TSHL vastgesteld in de periode van 23 maart tot 23 april (Sidpra et al. 2021). Het gaat om 10 kinderen, in vergelijking met gemiddeld 0,67 kinderen in dezelfde periode tijdens de drie voorafgaande jaren. Maar deze toename werd niet gevonden in Parijs, waar het aantal kinderen met TSHL in 2020 stabiel bleef, om pas in 2021 een verdubbeling van het aantal vaststellingen te registreren (Lăzărescu et al. 2022).

Een studie in het Verenigd Koninkrijk onderzocht de prevalentie van haatmisdrijven ten aanzien van mensen van Aziatische origine in de eerste maanden na het begin van de lockdown (februari tot mei 2020) (Schumann & Moore 2023). Er werd een cross-sectionele survey afgenomen bij 393 inwoners met een niet-witte etniciteit, waaronder 200 respondenten van Chinese of Oost-Aziatische origine. Bij deze laatste groep wordt 34 percent slachtoffer van een haatmisdrijf in de periode begin februari tot half mei 2020. Het slachtofferschap piekte in de maand maart, en zal pas na het wegvallen van belangrijke lockdownmaatregelen in mei sterk terugvallen tot op een niveau onder dat van de maand februari. De studie bespreekt slechts een korte periode bij aanvang van de lockdown en geeft zodoende geen zicht op de impact van deze covidperiode op trends in haatmisdrijven op langere termijn.

II.2 Trends in België

Ook voor België trachten we de criminaliteitstrends tijdens en kort na de coronaperiode zo goed mogelijk in kaart te brengen. We doen dat op basis van politiecijfers, parketstatistieken, mortaliteitscijfers en resultaten uit het beschikbare *dark number* onderzoek.

II.2.1. Politiecijfers

Politiecijfers zijn net als parketcijfers productiestatistieken. Dat betekent dat zij slechts een deel van de reële criminaliteit in beeld brengen, met name het deel dat bekend geraakt bij de officiële diensten van politie en justitie. Niet alle criminaliteit die wordt aangemeld bij politie zal worden doorgestuurd naar het parket waardoor politiecijfers wat breder vangen dan parketcijfers. Enerzijds betekent dit dat kleinere misdrijven minder goed vertegenwoordigd zijn in de parketstatistieken. Anderzijds betekent het ook dat politiecijfers soms incidenten vatten die in feite geen werkelijke criminaliteit zijn. Maar er is nog een belangrijk verschil bij de interpretatie van politie- versus parketcijfers. Voor het opmaken van de politiestatistieken telt men alle geregistreerde feiten die in de processen-verbaal worden genoteerd. Ook bij de parketten kunnen meerdere feiten worden geregistreerd, maar voor de gepubliceerde statistieken wordt slechts één tenlastelegging per zaak meegeteld, namelijk de zwaarste. Deze statistieken onderrapporteren daarom kleinere misdrijven.

Vermogensmisdrijven

In België daalt het totaal aantal vermogensmisdrijven in 2020 met 17 percent in vergelijking met het jaar 2019. Die daling is bijna volledig toe te schrijven aan de categorie diefstal en afpersing. Het gaat om misdrijven die zich heel vaak in de openbare ruimte afspelen en die dus gevoelig zijn aan diverse coronamaatregelen die in 2020 werden toegepast. Ook vandalisme daalt in 2020. Dit misdrijftype was al langer in dalende lijn, maar de daling in 2020 is met 14 percent een stuk groter dan in de jaren ervoor (zie Tabel 1).

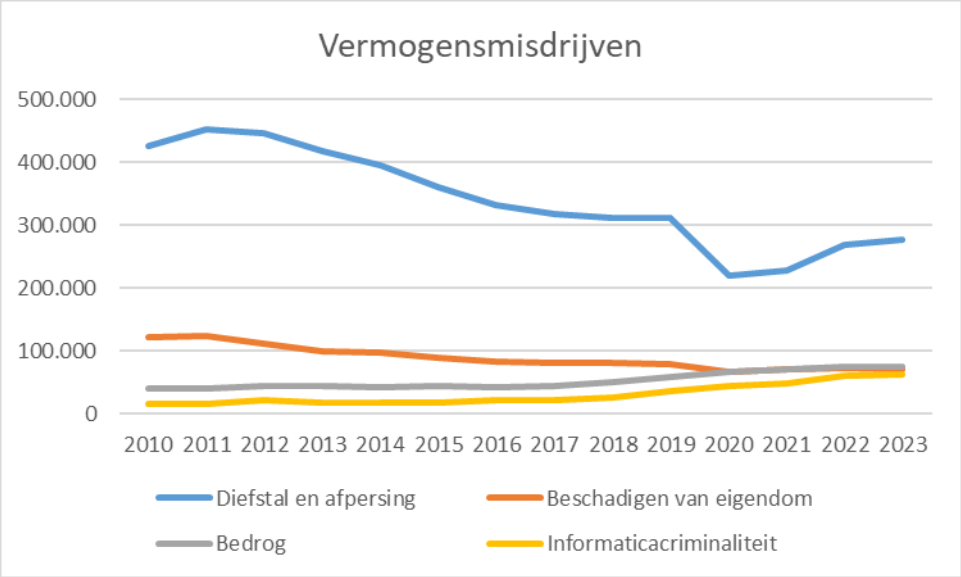

Figuur 3 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor vermogensmisdrijven (2010-2023)

Tegen de algemene trend in vinden we misdrijven die zich ook of zelfs uitsluitend online afspelen. Misdrijven zoals bedrog en informaticacriminaliteit kennen in de Belgische politiecijfers een stijgende lijn. Dat is ook in het verlengde van een langer lopende tendens. Maar waar in andere landen in 2020

de stijging opmerkelijk groter is dan in de voorgaande jaren is dat in België niet het geval. De toename bij beide misdrijftypen is net iets groter (bedrogmisdrijven) of zelfs kleiner (informaticacriminaliteit) dan in het jaar 2019 (zie Tabel 1).

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Diefstal en afpersing	311.611	+ 0,1 %	**218.767**	**-29,8 %**	227.160	+ 3,8 %	268.010	+18,0 %	276.840	+ 3,3 %
Beschadigen van eigen-dom	78.079	- 2,2 %	**67.012**	**-14,2 %**	70.367	+ 5,0 %	72.497	+ 3,0 %	71.150	- 1,9 %
Bedrog	57.325	+15,4 %	**67.347**	**+17,5 %**	70.249	+ 4,3 %	74.933	+ 6,7 %	74.097	- 1,1 %
Informatica-criminaliteit	35.101	+36,9 %	**44.864**	**+27,8 %**	48.931	+ 9,1 %	60.483	+23,6 %	62.137	+ 2,7 %

Tabel 1 - Evolutie van politiecijfers inzake vermogensmisdrijven: aantal registraties en verschil met voorafgaand jaar (in %)

Een subcategorie van diefstal betreft de voertuigdiefstallen. Die zijn al langer in dalende lijn. In 2020 zien we dat de daling sterker is dan in eerdere jaren, al is die wel iets minder afgetekend dan bij andere vormen van diefstal. Toch blijft het een aanzienlijke daling van 22,8 percent in 2020. De daling toont zich relatief groter bij autodiefstallen (-26,8%) dan bij fietsdiefstallen (-21,1%), al is die laatste categorie wel verantwoordelijk voor de sterkste afname in absolute cijfers (van 31352 registraties in 2019 naar 24736 in 2020). Na de coronajaren zien we dat fietsdiefstallen in 2023 het precorona-niveau benaderen, maar dat autodiefstallen daar nog ruim onder blijven (zie Tabel 2).

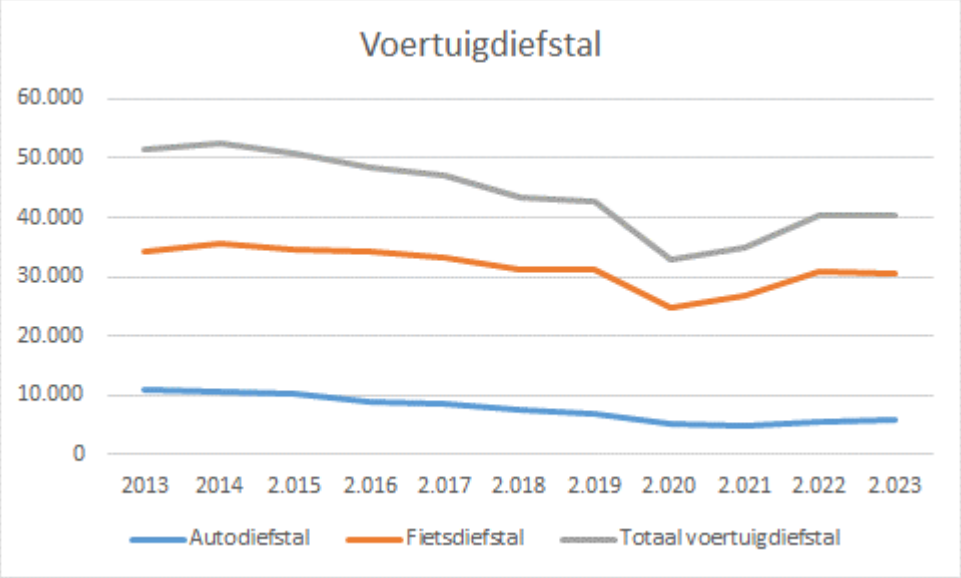

Figuur 4 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor voertuigdiefstallen (2013-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Fietsdiefstal	31.352	- 0,1 %	**24.748**	**-21,1 %**	26.866	+ 8,6 %	30.912	+15,1 %	30.380	- 1,7 %
Autodiefstal	6.877	- 10,7 %	**5.035**	**-26,8 %**	4.799	- 4,7 %	5.379	+12,1 %	5.782	+ 7,5 %

Tabel 2 - Evolutie van politiecijfers inzake fiets- en autodiefstallen: aantal registraties en verschil met voorafgaand jaar (in %)

Woninginbraken kennen ook in België een zeer sterke daling van 28,8 percent in de politiecijfers van 2020. Dat volgt op een langere periode van voortdurende afname van het aantal woninginbraken. Na 2021 zien we een herstel in de cijfers, maar we blijven wel ver onder de cijfers van het precoronatijdperk. De daling die al langer aan de gang was, zet zich na de coronajaren opnieuw verder. In tegenstelling tot vaststellingen in bijvoorbeeld Duitsland (Habermann & Zech 2022) en de Verenigde Staten (Abrams 2021) zien we in België geen verplaatsingseffect van woninginbraken naar niet-residentiële inbraken. Ook die laatste categorie daalt in de politiecijfers met 28,9 percent. En ook hier worden de precoronacijfers in 2023 nog niet geëvenaard (zie Tabel 3).

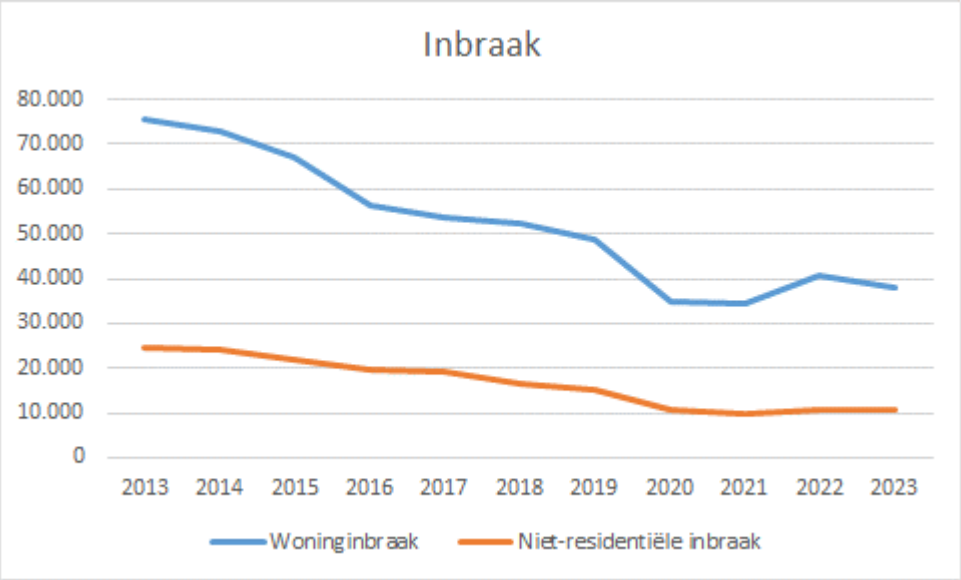

Figuur 5 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor inbraken (2013-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Woninginbraak	48.901	- 6,8 %	**34.827**	**-28,8 %**	34.588	- 0,7 %	40.597	+17,4 %	38.089	- 6,2 %
Niet-resident. inbraak	15.204	- 7,7 %	**10.810**	**-28,9 %**	9.620	- 11,0 %	10.540	+ 9,6 %	10.809	+ 2,6 %

Tabel 3 - Evolutie van politiecijfers inzake inbraken: aantal registraties en verschil met voorafgaand jaar (in %)

Hardyns en collega's (2022) bestudeerden de maandelijkse evolutie van politiecijfers in 2020. Daaruit blijkt dat diverse vermogensdiefstallen een erg sterke daling vertonen bij de eerste lockdown, en een iets minder sterke daling tijdens de tweede lockdown. Tussendoor is er telkens sprake van enig herstel in de cijfers, maar ook in die tussenliggende periode blijven ze lager dan in voorgaande jaren. Dit patroon toont zich min of meer op dezelfde wijze voor diefstallen, inbraken en diefstallen van voertuigen.

Persoonsmisdrijven

In de politiecijfers vinden we persoonsdelicten onder de categorieën misdrijven tegen de lichamelijke integriteit (zoals slagen en verwondingen, doodslag of moord), misdrijven tegen andere morele waarden en gevoelens (zoals belaging, schending van de eer of van privacy) en misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid.

Het totaal aantal persoonsdelicten kent in 2020 een sterke daling van net geen 9 percent in vergelijking met 2019. En ook in 2021 blijft het aantal persoonsdelicten nog iets meer dan 4 percent lager dan dat pre-coronajaar. De daling situeert zich vooral bij slagen en verwondingen en bij misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid. Na 2021 hernemen de cijfers snel en zien we in de politiecijfers zelfs een groter aantal persoonsdelicten in 2023 in vergelijking met de jaren die corona vooraf gingen. Met 132815 meldingen liggen de cijfers in 2023 even hoog als in 2010 (n=131906; zie Figuur 6).

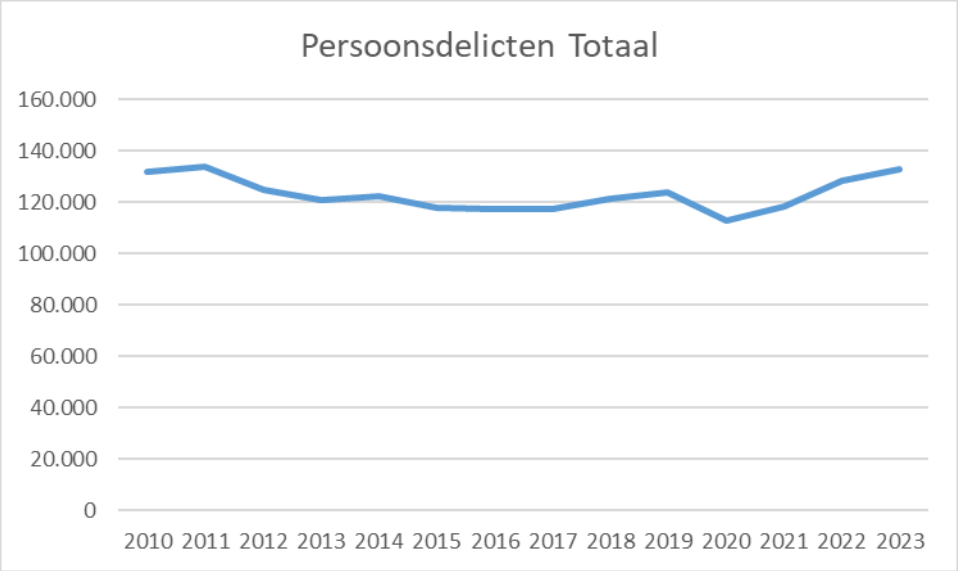

Figuur 6 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor persoonsmisdrijven (2010-2023)

De categorie 'moord en doodslag' blijft in 2020 opvallend stabiel ten opzichte van de voorgaande jaren. Na 2021 zien we wel een opvallende en onverwachte stijging van het aantal dossiers. Die nemen toe van 1166 in 2020 tot 1407 in 2023. Bizar aan deze statistiek van de federale politie, is dat men pogingen en voltooide moord en doodslag samentelt. Wanneer we nader ingaan op deze cijfers, dan blijkt het louter om een stijging van pogingen te gaan, en niet van het aantal zaken waarin een moord of doodslag werd voltooid (zie Figuur 7). De stijging binnen de categorie moord en doodslag heeft vermoedelijk te maken met een gewijzigde kwalificatie van geweldsmisdrijven en niet door een daadwerkelijk hoger aantal zaken van moord of doodslag (Lagast 2023).

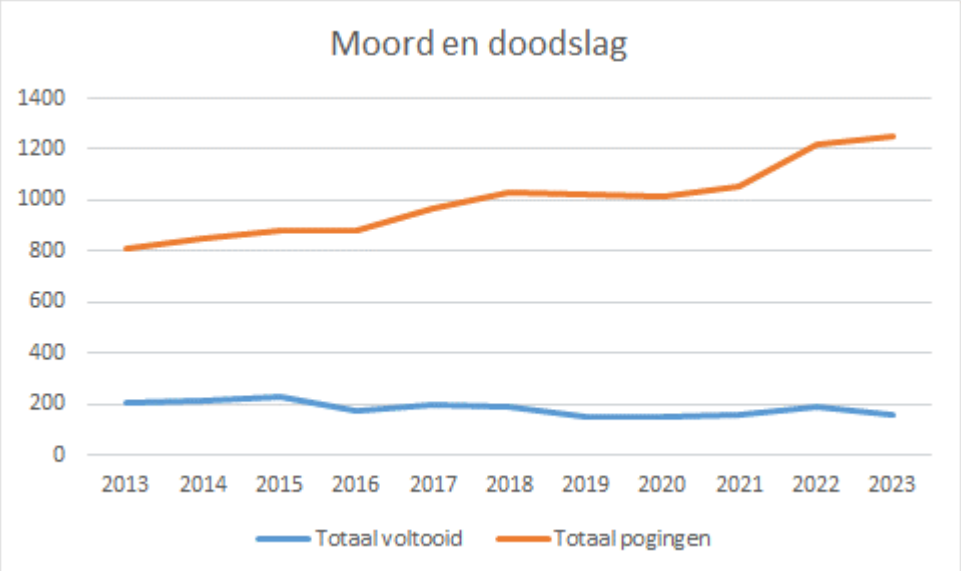

Figuur 7 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor moord en doodslag (2013-2023)

Een specifiek persoonsdelict dat veel aandacht krijgt tijdens de coronaperiode is huiselijk geweld. Bij de invoering van de lockdowns waarschuwen de Verenigde Naties voor een mogelijk sterke toename (United Nations 2020). Net als in andere West-Europese landen zien we geen of een beperkte stijging in de Belgische politiecijfers. Het totaal aantal dossiers van intrafamiliaal geweld (IFG) daalt in 2020 met 3,4 percent in vergelijking met het jaar 2019. Het gaat dan om een daling bij fysiek geweld (-3,1%), psychisch geweld (-2,7%) en economisch geweld[14] (-13,0%). Enkel de subcategorie seksueel geweld ziet in 2020 een tijdelijke stijging van 8,7 percent (zie Figuur 8).
In een onderzoek van Glowacz et al. (2023) bestudeert men specifiek partnergeweld tijdens de coronaperiode. Er worden onder meer diepgaande analyses verricht op Belgische politiecijfers, onder meer om na te gaan of er sprake is van een stijging of daling in de strikte lockdown-maand april 2020. Daaruit blijkt dat partnergeweld significant lager scoort in deze maand in vergelijking met de maand april in de voorafgaande jaren 2018 en 2019 én met de maand april in de daaropvolgende jaren 2021 en 2022. Toch plaatsen de onderzoekers nuances bij deze vaststelling. Ook andere maanden (juli, november en december 2020) vertonen significant lagere cijfers in vergelijking met één of meerdere van deze jaren, naast maanden (januari en februari 2020) die net significant hoger scoren dan in andere jaren. Bovendien stellen zij vast dat de daling enkel opgaat voor psychologisch partnergeweld en niet voor fysiek geweld tussen partners.
Dat de politiecijfers in België geen toename vertonen tijdens het coronajaar 2020, betekent niet dat huiselijk geweld tijdens corona geen opstoot heeft gekend. Het melden van deze problematiek is tijdens de coronaperiode om verschillende redenen niet evident. Door de lockdownmaatregelen werd het voor slachtoffers zeer moeilijk om de eigen woning fysiek te verlaten. Ook de dreiging van repercussies wanneer de gewelddadige partner de melding opmerkt en de moeilijke en onzekere economische context, vormen bijkomende drempels om tot aangifte over te gaan (Evans et al. 1996; Fink et al. 2022).

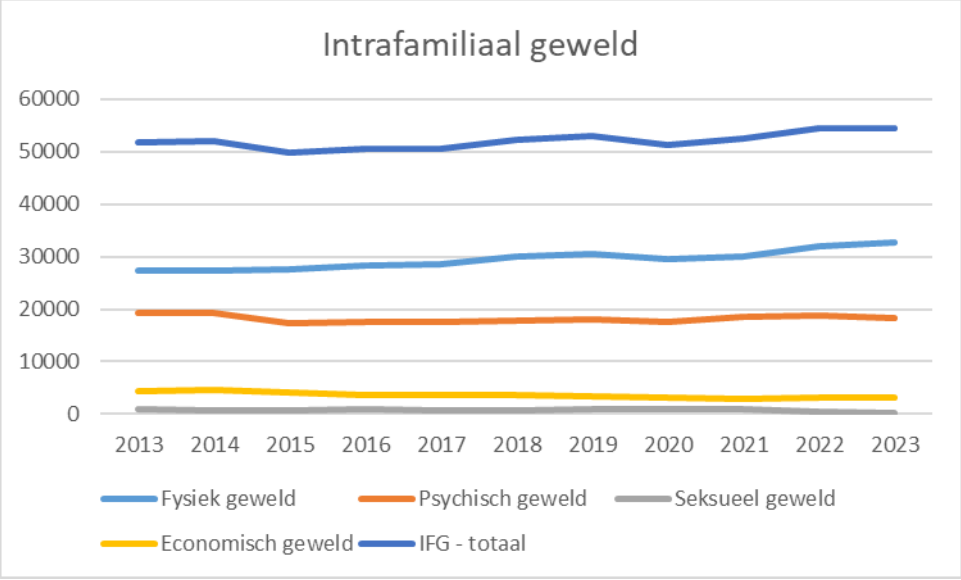

Figuur 8 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor intrafamiliaal geweld (2013-2023)

[14] Bij economisch geweld gaat het over geldafspraken binnen het gezin die onevenwichtig zijn, bijvoorbeeld omdat het slachtoffer het eigen loon niet mag beheren, of omdat te weinig budget wordt toegestaan voor huishoudelijke aankopen.

Volksgezondheid

Een bijzondere categorie die tijdens de coronaperiode een extreem sterke stijging kent, betreft misdrijven tegen de volksgezondheid. Enerzijds door de invoering van talrijke nieuwe maatregelen ter bescherming van de volksgezondheid, en anderzijds door de toekenning van een hoge prioriteit voor het opvolgen en afdwingen van deze maatregelen, zien we in het jaar 2020 een explosieve toename van dit misdrijftype. Van jaren waarin bij benadering een duizendtal misdrijven worden geteld, registreert de politie in 2020 maar liefst 191912 misdrijven. Ook in 2021 worden nog meer dan 67696 misdrijven geteld in de politiecijfers om daarna weer snel naar het precoronaniveau te evolueren (zie Tabel 4).

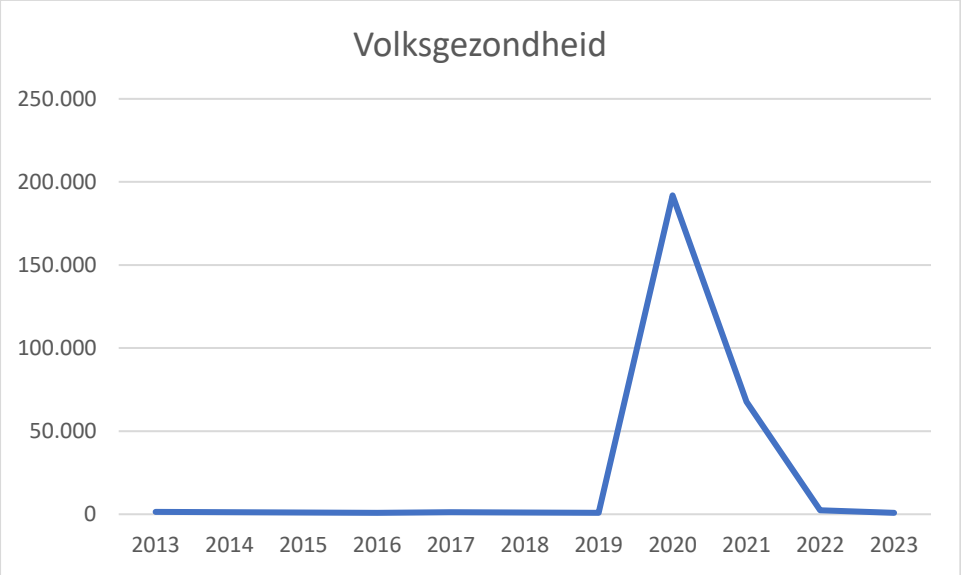

Figuur 9 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor misdrijven tegen de volksgezondheid (2013-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Volksgezondheid	876	-10,4 %	**191.912**	**+21807,8 %**	67.696	-64,7 %	2.339	-96,5 %	925	-60,5 %

Tabel 4 - Evolutie van politiecijfers inzake misdrijven tegen de volksgezondheid: aantal registraties en verschil met voorafgaand jaar (in %)

Drugsmisdrijven

Het aantal geregistreerde drugsmisdrijven kent al langer een stijgende tendens, maar die wordt in de coronaperiode onderbroken. We zien een beperkte daling in 2020 en een scherpere daling in 2021 om daarna opnieuw toe te nemen en in 2023 de precoronacijfers te benaderen (zie Tabel 5). Van drugsmisdrijven weten we dat ze sterk afhankelijk zijn van de mate waarin politie en justitie op dit domein actief zijn. Eerder zagen we dat in diverse landen uiteenlopende tendensen worden waargenomen naarmate de politie tijdens de coronapandemie méér of net minder investeerde in het opsporen van drugsdelicten (cfr. supra: II.1.1. Politiecijfers).

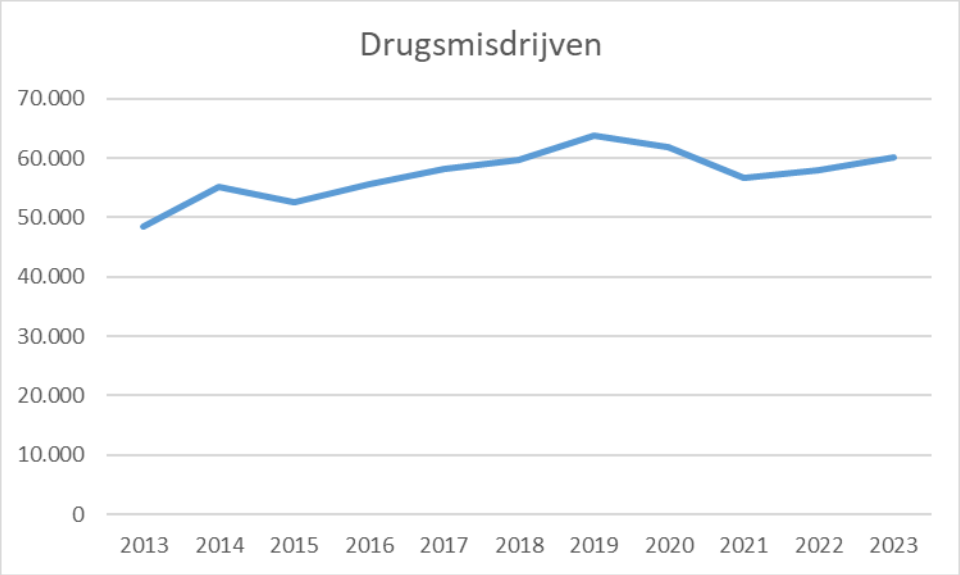

Figuur 10 - Politiecijfers: aantal geregistreerde feiten in België voor drugsmisdrijven (2013-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Drugsmisdr.	63.745	+ 6,6 %	**61.891**	**- 2,9 %**	56.738	- 8,3 %	58.014	+ 2,2 %	60.223	+ 3,8 %

Tabel 5 - Evolutie van politiecijfers inzake drugsmisdrijven: aantal registraties en verschil met voorafgaand jaar (in %)

II.2.2. Parketstatistieken

Een deel van de misdrijven die bij de politie worden geregistreerd komen terecht bij de parketten van het Openbaar Ministerie. Om die instroom in kaart te brengen, publiceren de statistische analisten van het Openbaar Ministerie[15] jaarlijks parketstatistieken. Daarin vind je cijfers over de opsporing en vervolging van strafzaken door de correctionele parketten en door het federaal parket, en dat vanaf het jaar 2006. Het heeft lang geduurd eer de instroom van de parketstatistieken volledig in kaart kon gebracht worden. Lange tijd ontbraken de gegevens van het parket van Eupen in de cijfers. Pas vanaf het jaar 2020, het jaar van de covidpandemie, beschikken we over de cijfers van alle parketten in België. Naast de cijfers van de correctionele parketten en het federaal parket zijn er ook cijfers beschikbaar aangaande de instroom van protectionele zaken op de jeugdparketten.

Een belangrijk verschil met politiecijfers betreft de wijze waarop misdrijftypen worden geteld. Voor de politiestatistieken telt men alle geregistreerde feiten die in de processen-verbaal zijn opgenomen. Ook bij de parketten kunnen meerdere feiten worden geregistreerd, maar voor de gepubliceerde statistieken wordt slechts één tenlastelegging per zaak meegeteld, namelijk de zwaarste. Door deze telwijze worden kleinere misdrijven in de gepubliceerde parketstatistieken ondergerapporteerd. Die onderrapportering is er ook omdat minder ernstige misdrijven überhaupt een kleinere kans hebben om naar het parket te worden doorverwezen. De instroom op de parketten komt echter niet enkel van de reguliere politiediensten. Zaken kunnen ook aangemeld worden door de bijzondere inspectiediensten of door particuliere klachten (Van Altert et al. 2003). Net zoals bij de politiecijfers geven ook parketstatistieken vooral een zicht op de werking van de parketten en op het aantal dossiers dat instroomt, maar niet op het aantal misdrijven dat wordt gepleegd.

[15] Voor meer info: https://stat.om-mp.be/

De instroom op de Belgische parketten toont zich lange tijd stabiel, maar kent in 2015 een aanzienlijke daling. Dat lijkt vooral veroorzaakt door een herziening van omzendbrief COL 8/2005 in 2015, die stipuleert om niet langer een nieuwe zaak te openen voor kleinere ingrijpen waarbij geen verdachte kon worden geïdentificeerd. Ook bijvoorbeeld financiële zaken die enkel burgerlijke materies betreffen, worden niet langer geteld als instroom op de correctionele parketten (Steundienst Openbaar Ministerie. Bureau Statistische analyse 2019). In het coronajaar 2020 zien we dat de instroom een piek kent. Die stijging vatte weliswaar reeds aan vóór de coronacrisis in 2019. Na de piek in 2020 daalt het aantal dossiers opnieuw gevoelig (zie Figuur 11). In de verdere analyses zal blijken dat de hoge instroom in de jaren 2020 en 2021 in belangrijke mate kan toegewezen worden aan een bijzonder grote instroom van zaken met betrekking tot misdrijven tegen de volksgezondheid (cfr. infra; zie ook Figuur 12).

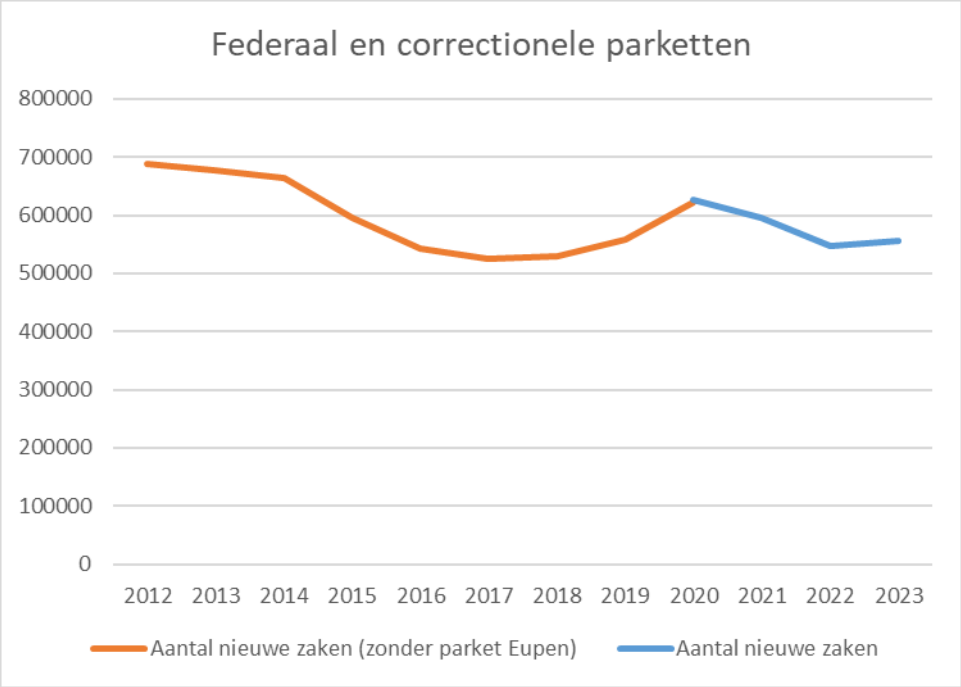

Figuur 11 - Aantal nieuwe zaken op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Parketten, zonder Eupen	558.711	+ 5,6 %	**622.386**	**+11,4 %**						
Alle parketten			**627.209**	**-**	595.891	- 5,0 %	548.120	- 8,0 %	556.332	+ 1,5 %

Tabel 6 - Evolutie van instroom op de correctionele parketten en het federaal parket: aantal nieuwe zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %)

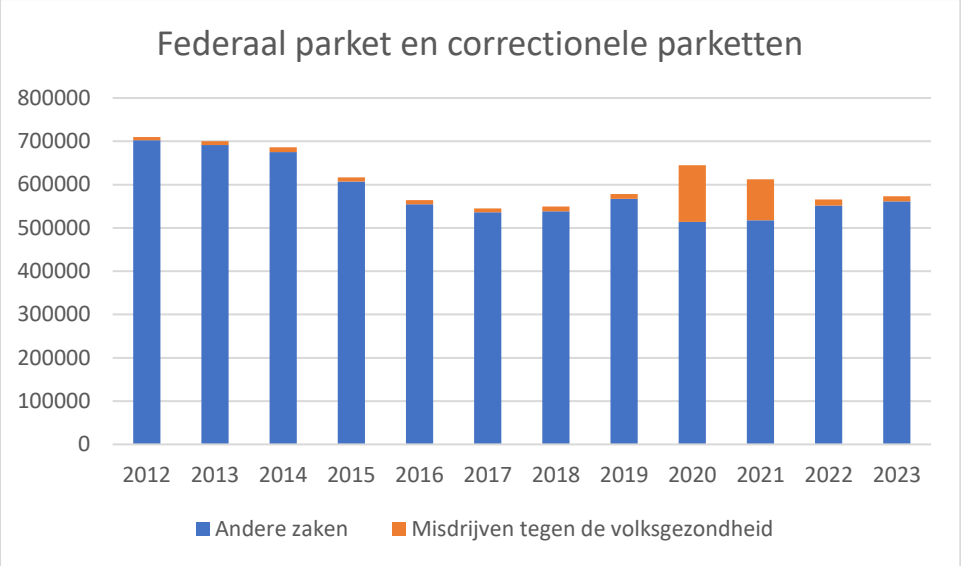

Figuur 12 - Aantal nieuwe en heropende zaken op de correctionele parketten en het federaal parket – de impact van misdrijven tegen de volksgezondheid (2012-2023)

Vermogensmisdrijven

De piek die in 2020 wordt vastgesteld, toont zich echter niet bij alle delicttypen. Het totaal aantal vermogensmisdrijven ligt in 2020 lager dan in 2019. En net als bij de politiecijfers vertonen de meeste vermogensmisdrijven een dalende lijn, behalve bedrogdelicten, waaronder in het bijzonder informaticacriminaliteit. Die delicten namen al langere tijd toe en zullen ook na 2020 verder stijgen tot het jaar 2022. Opvallend is dat in 2023 voor beide misdrijven voor het eerst in lange tijd opnieuw een daling wordt vastgesteld in de parketcijfers (zie Tabel 7).

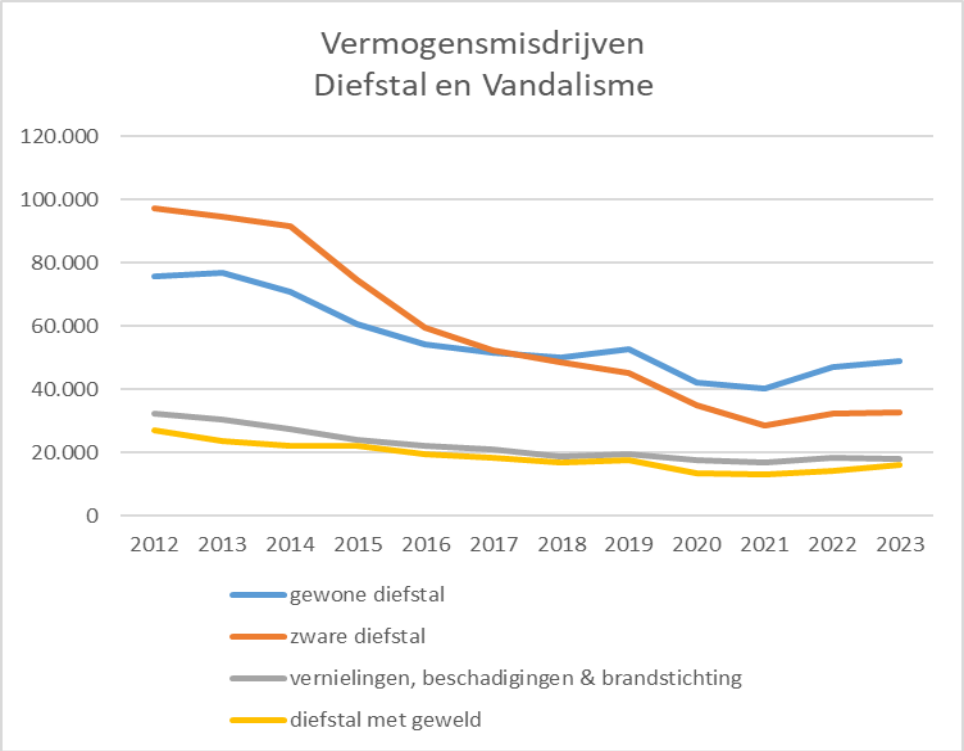

Figuur 13 - Aantal nieuwe en heropende zaken inzake diefstal, zware diefstal, diefstal met geweld en vandalisme op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023)

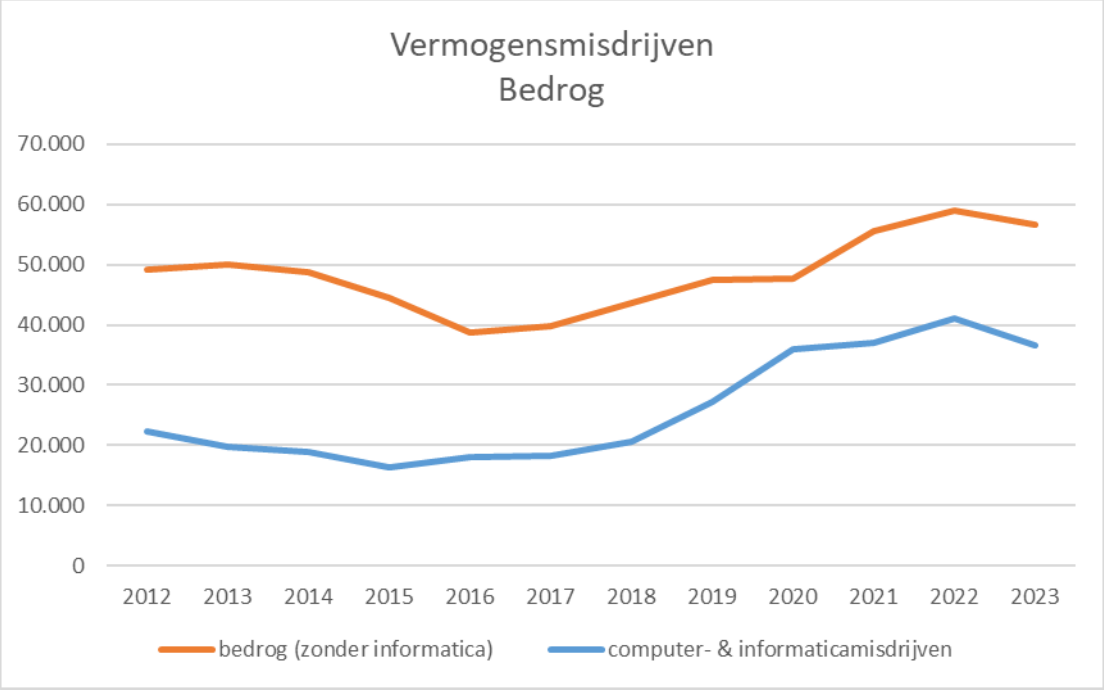

Figuur 14 - Aantal nieuwe en heropende zaken inzake bedrogmisdrijven op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Gewone diefstal	52.721	+ 5,3 %	**42.191**	**-20,0 %**	40.406	- 4,2 %	47.011	+16,3 %	48.973	+ 4,2 %
Zware diefstal	45.137	- 7,3 %	**35.145**	**-22,1 %**	28.492	- 18,9 %	32.336	+13,5 %	32.765	+ 1,3 %
Vernielingen e.a.	19.414	+ 3,8 %	**17.676**	**- 9,0 %**	17.004	- 3,8 %	18.490	+ 8,7 %	18.080	- 2,2 %
Diefstal met geweld	17.734	+ 4,3 %	**13.489**	**-23,9 %**	13.136	- 2,6 %	14.059	+ 7,0 %	16.075	+14,3 %
Bedrog (zonder inform.)	47.429	+ 8,6 %	**47.615**	**+ 0,4 %**	55.677	+16,9 %	59.018	+ 6,0 %	56.611	- 4,1 %
Computer- & informaticamis.	27.299	+32,1 %	**35.948**	**+31,7 %**	37.075	+ 3,1 %	41.044	+10,7 %	36.483	- 11,1 %

Tabel 7 - Evolutie van instroom op de correctionele parketten en het federaal parket inzake vermogensmisdrijven: aantal nieuwe en heropende zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %)

Persoonsmisdrijven

Persoonsmisdrijven kennen op langere termijn een voortdurende en gestage daling. In de parketstatistieken zien we vanaf 2018 een kentering, waarbij het aantal dossiers met betrekking tot persoonsmisdrijven weer geleidelijk toeneemt. De coronajaren 2020 en 2021 zorgen voor een tijdelijke terugval, waarna de geleidelijke stijging zich weer verder zet. In 2023 worden binnen de parketten voor dit delicttype quasi evenveel dossiers afgehandeld als in 2012 (zie Figuur 15).

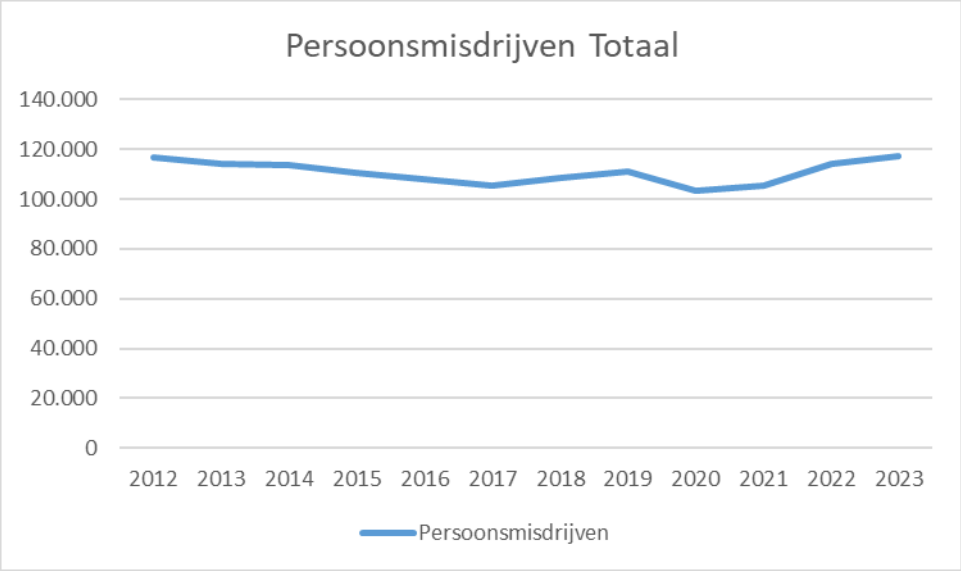

Figuur 15 - Aantal nieuwe en heropende zaken inzake persoonsmisdrijven op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023)

In 2020 zien we in de parketstatistieken een sterke, tijdelijke daling van het aantal dossiers inzake moord en doodslag, gevolgd door een aanzienlijke toename in de daaropvolgende jaren (zie Figuur 16). Eerder zagen we bij de politiecijfers al dat het nochtans geen stijging van het aantal voltooide moorden of doodslagen betreft, maar dat men geweldsdelicten vaker als poging tot moord of doodslag lijkt te kwalificeren (cfr. supra: II.2.1. Politiecijfers).

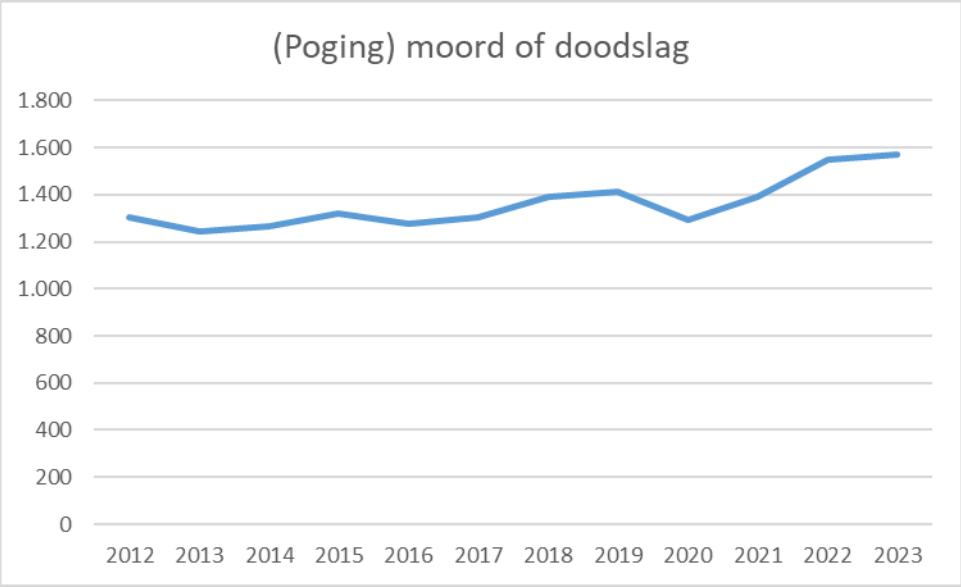

Figuur 16 - Aantal nieuwe en heropende zaken inzake (poging) moord of doodslag op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023)

Volksgezondheid

Net als bij de politiecijfers zien we in 2020 en 2021 een bijzonder grote opstoot van het aantal dossiers gerelateerd aan misdrijven tegen de volksgezondheid. Vanaf 2022 zien we dit opnieuw

normaliseren om in 2023 (n=11556) nog net iets boven de cijfers van 2019 (n=10857) uit te komen (zie Tabel 8).

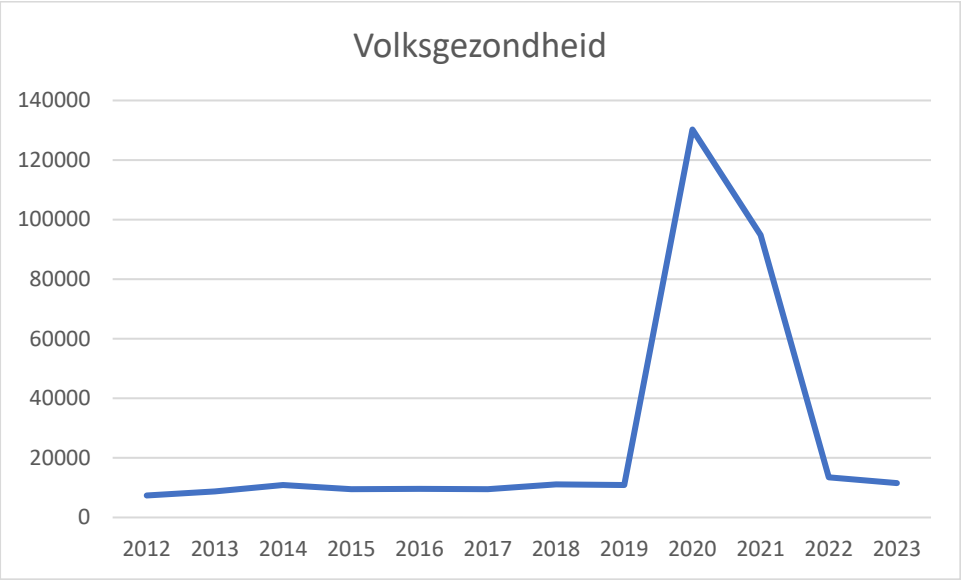

Figuur 17 - Aantal nieuwe en heropende zaken inzake misdrijven tegen de volksgezondheid op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Volksgezondheid	10.857	- 1,9 %	**130.259**	**+1099,8 %**	94.826	-27,2 %	13.442	-85,8 %	11.556	-14,0 %

Tabel 8 - Evolutie van instroom op de correctionele parketten en het federaal parket inzake misdrijven tegen de volksgezondheid: aantal nieuwe en heropende zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %)

Drugsmisdrijven

De tijdelijke daling van het aantal dossiers inzake drugs- en dopingmisdrijven is op parketniveau nog meer uitgetekend dan wat de politiecijfers toonden. Na 2021 herstellen de cijfers zich geleidelijk weer, al blijven de cijfers in 2023 nog steeds beduidend lager dan het aantal dossiers dat in 2019 instroomde omtrent deze materie (zie Tabel 9).

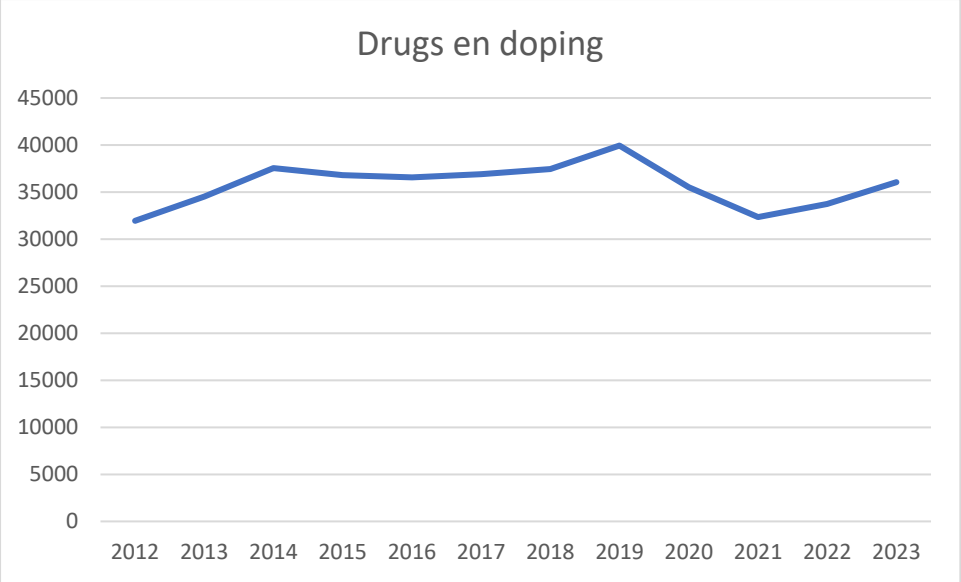

Figuur 18 - Aantal nieuwe en heropende zaken inzake drugs- en dopingmisdrijven op de correctionele parketten en het federaal parket (2012-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Drugs en doping	39.945	+ 6,7 %	**35.517**	**-11,1 %**	32.362	- 8,9 %	33.756	+ 4,3 %	36.064	+ 6,8 %

Tabel 9 - Evolutie van instroom op de correctionele parketten en het federaal parket inzake drugs- en dopingmisdrijven: aantal nieuwe en heropende zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %)

Jeugdparketstatistieken

De covidpandemie en de bijhorende coronamaatregelen hadden ook een bijzondere impact op kinderen en jongeren. Het sluiten van scholen, de sterke inperking van mogelijkheden inzake vrijetijdsbesteding, en de maatregelen die de ontmoeting en samenzijn met vrienden beperken, zorgen ervoor dat jongeren vaak in conflict komen met politie en justitie (Kinderrechtencommissariaat 2020; Pleysier 2024).

Bij de jeugdparketten zien we in het jaar 2020 een piek in de instroom van MOF-zaken[16] (zie Tabel 10). Voor de meeste delicttypen is er nochtans sprake van een daling. Diverse vermogensmisdrijven dalen aanzienlijk tijdens de COVID-19-pandemie, om daarna opnieuw toe te nemen tot het niveau van vóór corona (zie Tabel 11). Uitzondering daarop zijn de computer- en informaticamisdrijven die de omgekeerde beweging maken. Deze misdrijven nemen net toe tijdens de coronajaren om daarna weer licht te dalen. Persoonsmisdrijven kennen vooral in het jaar 2020 een sterke daling om na corona opnieuw toe te nemen. De toename na corona is sterker dan de daling die heeft plaatsgevonden. Het maakt dat het aantal dossiers met betrekking tot persoonsmisdrijven in 2022 en 2023 zelfs ruim hoger is geworden dan in de jaren net vóór corona (zie Tabel 12).
De voornaamste reden voor de piek in het aantal MOF-zaken in 2020 vinden we bij de MOF-dossiers die betrekking hebben op het thema volksgezondheid. Ook hier zien we in 2020 en 2021 een bijzonder grote toename van het aantal dossiers, om daarna weer helemaal te dalen tot het niveau

[16] MOF-zaken zijn zaken die gaan over een als 'misdrijf omschreven feit'. Dit in tegenstelling tot POS-zaken, waarbij het gaat om dossiers inzake 'problematische opvoedingssituaties'.

van vóór corona (zie Tabel 13). Ten slotte zien we ook bij de MOF-zaken in de intrafamiliale sfeer een tijdelijke piek in het jaar 2020, maar ook een opvallend sterke stijging van het aantal dossiers in de jaren na corona (zie Tabel 14).

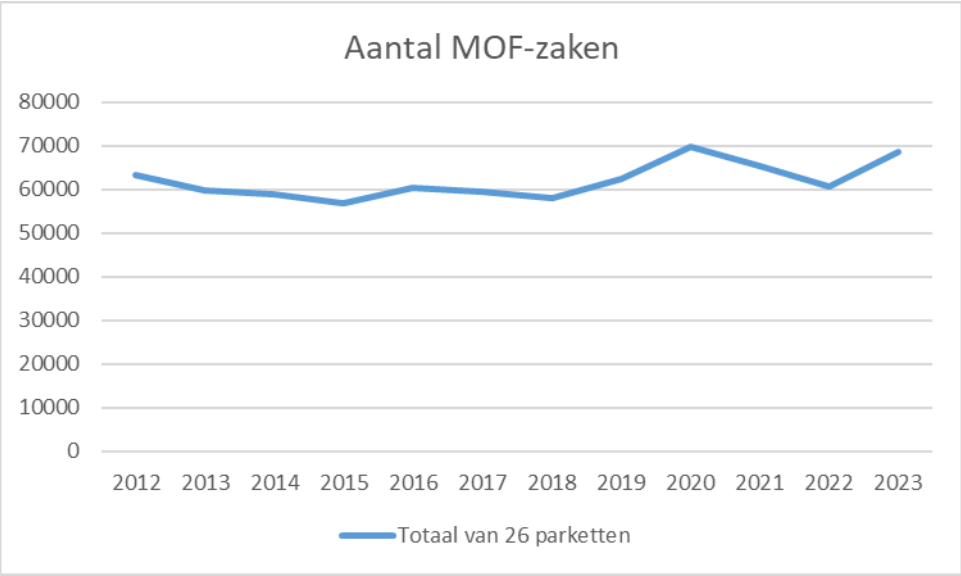

Figuur 19 - Aantal nieuwe MOF-zaken op de jeugdparketten (2012-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Totaal MOF-zaken	62304	+ 8,4 %	69757	+12,0 %	65220	- 6,5 %	60669	- 7,0 %	68512	+12,9 %

Tabel 10 - Evolutie van instroom op de jeugdparketten: aantal nieuwe MOF-zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %)

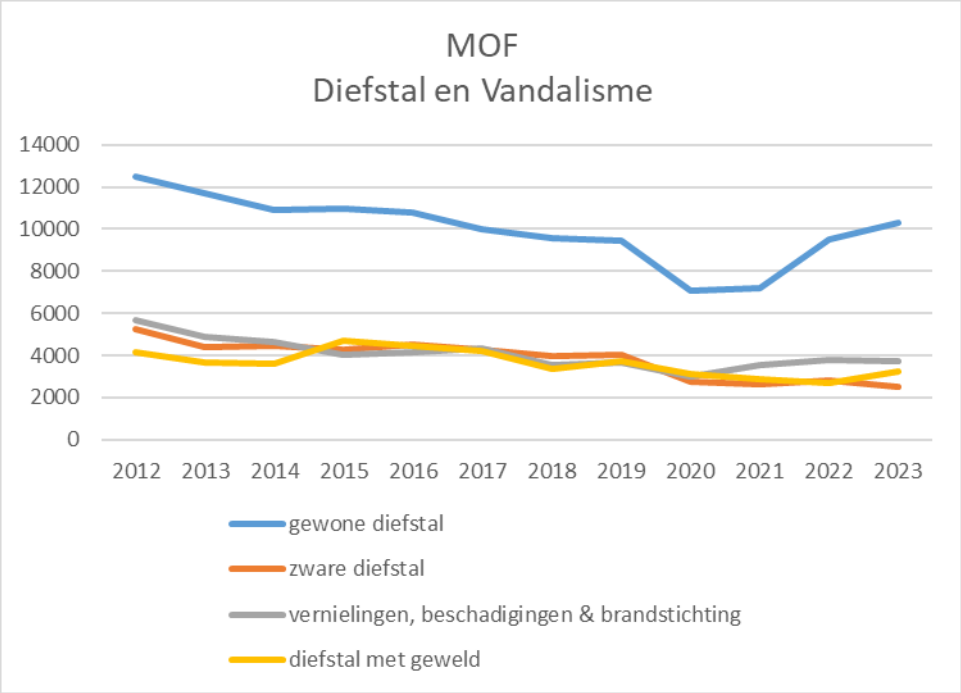

Figuur 20 - Aantal nieuwe zaken inzake gewone diefstal, zware diefstal, vandalisme en diefstal met geweld op de jeugdparketten (2012-2023)

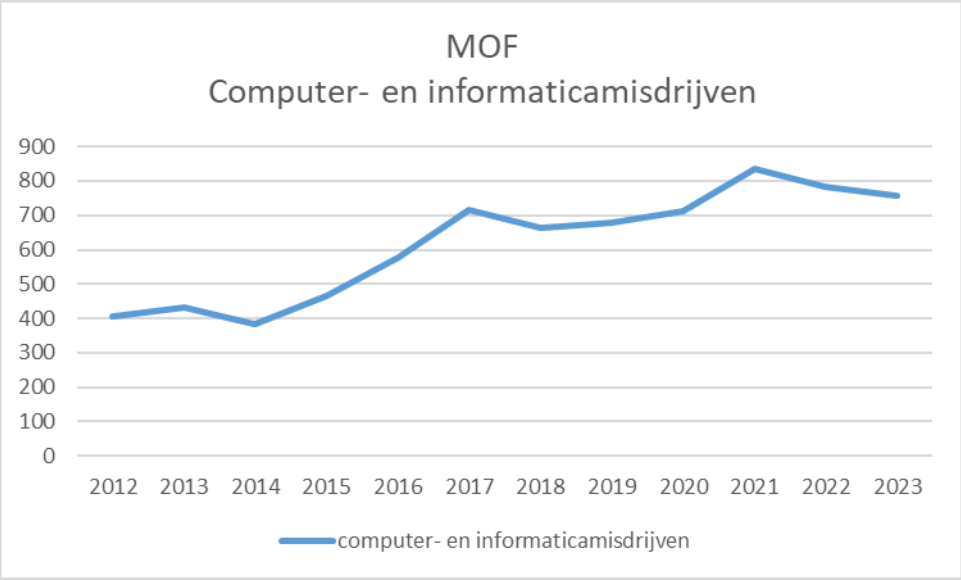

Figuur 21 - Aantal nieuwe zaken inzake computer- en informaticamisdrijven op de jeugdparketten (2012-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
gewone diefstal	9463	-1,0	7086	-25,1	7220	1,9	9513	31,8	10319	8,5
zware diefstal	4037	1,7	2763	-31,6	2660	-3,7	2788	4,8	2487	-10,8
vernielingen, beschadigingen & brandstichting	3647	2,3	2973	-18,5	3574	20,2	3793	6,1	3753	-1,1
diefstal met geweld	3703	10,9	3117	-15,8	2858	-8,3	2685	-6,1	3271	21,8
computer- en informaticamisdr.	677	1,8	713	5,3	835	17,1	782	-6,3	758	-3,1

Tabel 11 - Evolutie van instroom op de jeugdparketten inzake vermogensmisdrijven: aantal nieuwe MOF-zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %)

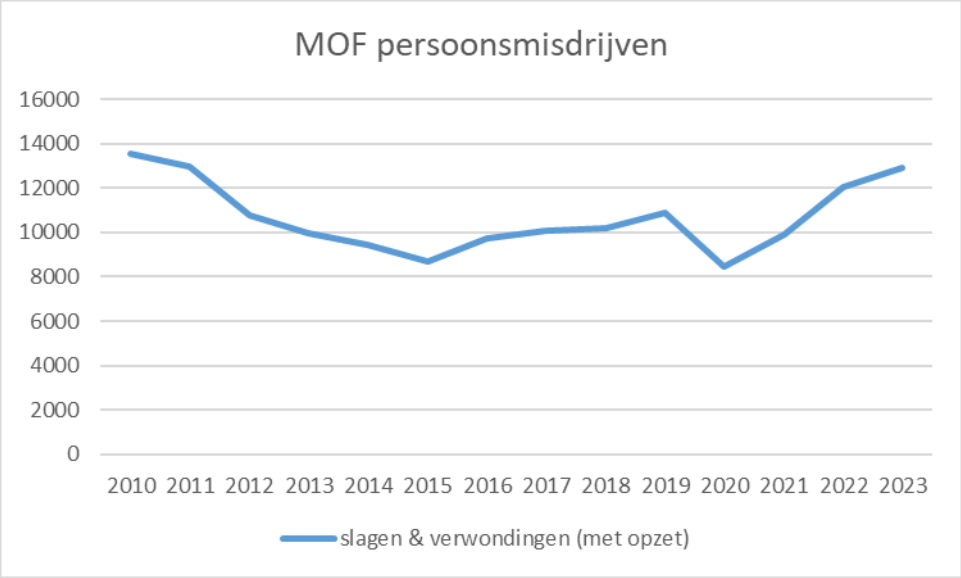

Figuur 22 - Aantal nieuwe zaken inzake persoonsmisdrijven op de jeugdparketten (2012-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Persoonsmisdrijven	14092	+ 6,6 %	11170	-20,7 %	13346	+19,5 %	15610	+17,0 %	17351	+11,2 %

Tabel 12 - Evolutie van instroom op de jeugdparketten inzake persoonsmisdrijven: aantal nieuwe MOF-zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %)

Figuur 23 - Aantal nieuwe zaken inzake misdrijven tegen de volksgezondheid op de jeugdparketten (2012-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Volksgezondheid	53	-13,1 %	17457	+32838 %	9676	-44,6 %	316	-96,7 %	71	-77,5 %

Tabel 13 - Evolutie van instroom op de jeugdparketten inzake misdrijven tegen de volksgezondheid: aantal nieuwe MOF-zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %)

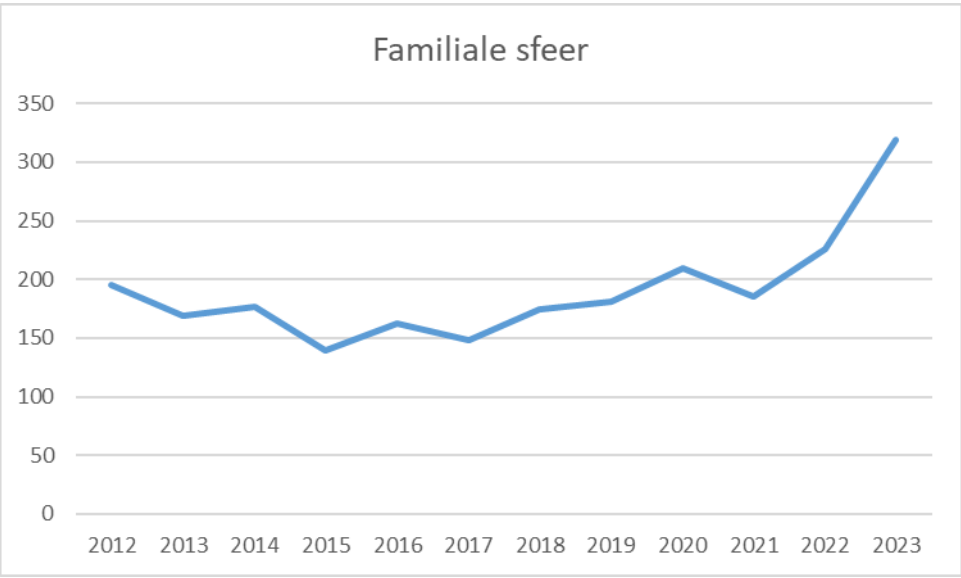

Figuur 24 - Aantal nieuwe zaken inzake misdrijven binnen de familiale sfeer op de jeugdparketten (2012-2023)

	2019		**2020**		2021		2022		2023	
	n	Verschil vorig jaar	**n**	**Verschil vorig jaar**	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar	n	Verschil vorig jaar
Familiale sfeer	181	+ 4,0 %	210	+16,0 %	185	-11,9 %	226	+22,2 %	319	+41,2 %

Tabel 14 - Evolutie van instroom op de jeugdparketten inzake misdrijven in de familiale sfeer: aantal nieuwe MOF-zaken en verschil met voorafgaand jaar (in %)

II.2.3. Mortaliteitscijfers

Een alternatieve bron met officiële cijfers die kan gebruikt worden om levensdelicten in kaart te brengen betreft de mortaliteitscijfers. Vele landen hebben al een zeer lange traditie in het bijhouden van het aantal sterfgevallen en de doodsoorzaken. Sinds 1950 verzamelt de *World Health Organization* (WHO) per land officiële data aangaande de doodsoorzaken. Voor België worden die cijfers verzameld door Statbel. De doodsoorzaken worden vastgesteld door artsen en geregistreerd in de overlijdensaktes. Analyses op data van landen waar de registratie van doodsoorzaken en van politiecijfers reeds langere tijd samenlopen tonen dat de correlatie tussen beide zeer hoog is (Eisner 2008).

Het aantal doden door geweld is al langere tijd in dalende lijn. Tijdens corona zien we in 2020 en nog meer in 2021 een bijzonder laag aantal doden door geweld, om vervolgens in 2022, het eerste na deze coronajaren, een toename te noteren (zie Figuur 25).

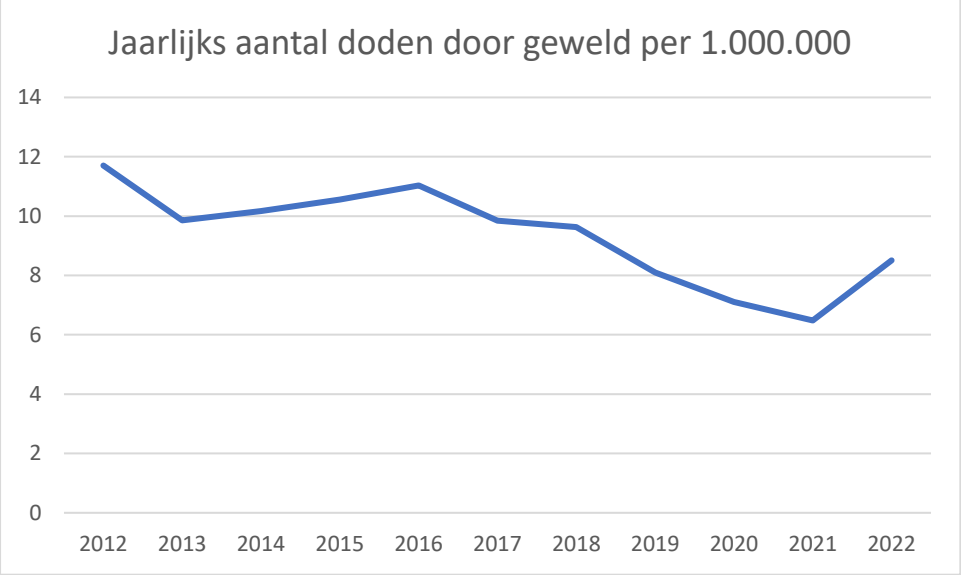

Figuur 25 – Cijfers WHO: aantal doden door intentioneel geweld (2012-2022)
(bron: World Health Organization)

II.2.4. Dark number onderzoek

In België zijn er een aantal initiatieven die aan de hand van bevragingen diverse vormen van criminaliteit of grensoverschrijdend gedrag in kaart brengen. Het gaat enerzijds om de nationale Veiligheidsmonitor die wordt opgezet door de Federale Politie. Daarnaast is er de JOP-monitor die op regelmatige basis jongeren in Vlaanderen bevraagt, waaronder een aantal vragen naar slachtoffer- of

daderschap. Daarnaast zijn er tijdens de coronaperiode enkele kleinere initiatieven geweest die specifiek peilden naar de problematiek van huiselijk geweld tijdens corona.

De Veiligheidsmonitor

De Veiligheidsmonitor is een grootschalige enquête die wordt opgezet door de Federale Politie. De enquête peilt naar lokale veiligheidsproblemen, zoals problemen in de buurt, onveiligheidsgevoelens en slachtofferschap van criminaliteit (Van Den Bogaerde et al. 2009). De bevraging gebeurt bij een zeer uitgebreide steekproef van inwoners van België vanaf de leeftijd van 15 jaar. Aanvankelijk gebeurde de bevraging uitsluitend telefonisch. Van 1997 tot 2009 vond jaarlijks of tweejaarlijks een bevraging plaats, gevolgd door een beperkter opzet in 2011 waarbij enkel lokale en geen nationale cijfers werden bekomen. Pas in 2018 werd de bevraging opnieuw opgestart. Belangrijke wijzigingen in methodologie (onder meer geen telefonische bevraging meer) laten niet toe om cijfers vanaf 2018 te vergelijken met de cijfers uit de periode tot 2009.

Sinds 2018 werd de Veiligheidsmonitor drie maal afgenomen: in 2018, in 2021 en in 2024. Dat laat toe om cijfers te vergelijken van een pre-corona-bevraging (2018), met een bevraging aan het einde van de coronaperiode (2021) en een post-corona-bevraging (2024). Er moeten echter belangrijke kanttekeningen worden geplaatst bij de vergelijkbaarheid van de cijfers. Een betrouwbare vergelijking van cijfers tussen de verschillende jaren vereist dat de afname op cruciale elementen ook gelijkaardig verliep. Dat is niet het geval. De drie afnamemomenten vertonen op diverse cruciale kenmerken belangrijke verschillen. Een eerste verschil betreft de dataverzamelingsmethode. De enquête wordt door respondenten ingevuld op papier of online. De verdeling over beide methoden is doorheen de jaren sterk gewijzigd, van 18 percent online deelnemers in 2018, naar 32 percent in 2021 en 68 percent in 2024. Het is onduidelijk in welke mate de methode een invloed heeft op de antwoorden van de respondenten. Vooral bij vragen over gevoelige onderwerpen kunnen antwoordpercentages verschillen naargelang de gebruikte dataverzamelingsmethode (Krumpal 2013; Ceccato et al. 2024). De Veiligheidsmonitor kampt ook met een lage responsgraad, en die responsgraad is niet bij iedere afname gelijk. Waar men in 2018 en 2024 een respons haalt van respectievelijk 36 en bijna 35 percent, is die opmerkelijk lager in het jaar 2021 toen slechts 25 percent van de respondenten de vragenlijst hebben ingevuld. Een bijkomend opmerkelijk verschil tussen de drie afnamejaren betreft de periode van bevraging. In 2018 werden de data verzameld in het vroege voorjaar (maart tot mei). In 2021 daarentegen werden de respondenten bevraagd op het einde van het jaar (oktober tot december). En in 2024 gebeurde de dataverzameling in het late voorjaar en begin van de zomer (van mei tot juli). Ten slotte zijn er ook regelmatig wijzigingen aan de vragenlijst vastgesteld. Enerzijds door toevoeging of schrapping van vragen, maar regelmatig ook door vragen of antwoordmogelijkheden aan te passen of te herformuleren. Zo wordt in 2018 voor sommige delicten gepeild naar slachtofferschap op gezinsniveau (zoals bijvoorbeeld bij auto- of fietsdiefstal), terwijl men vanaf 2021 vraagt of de respondent er persoonlijk slachtoffer is van geworden. Er zijn regelmatig ook aanpassingen aan antwoordcategorieën. Zo wordt bijvoorbeeld de antwoordcategorie ‘fietsdiefstal’ vanaf 2021 uitgebreid naar ‘diefstal van een fiets of step (elektrisch of niet)’. Of zoals de antwoordcategorie ‘Lichamelijk geweld’ die in 2021 wordt opgedeeld in twee categorieën ‘Fysiek geweld buiten familiecontext’ en ‘Fysiek geweld binnen familiecontext’, die beide in 2024 ook de toevoeging ‘uitgezonderd seksueel geweld’ noteren. Door deze talrijke verschillen tussen de verschillende afnamejaren is een betrouwbare vergelijking van cijfers niet mogelijk. De enkele cijfers die we in deze tekst meegeven moeten daarom met de nodige reserves worden geïnterpreteerd.

	2018 (%)	2021 (%)	2024 (%)
Woninginbraak			
- Poging	6,39	5,14	4,76
- Inbraak (met diefstal)	3,87	2,87	3,01
Vermogensdelicten			
- Diefstal fiets (en step, ook elektrisch) [1]	10,02	5,87	5,57
- Diefstal zonder geweld	4,14	3,63	4,03
- Diefstal met geweld	1,32	1,25	1,36
Persoonsdelicten[2]			
- Lichamelijk geweld	2,71	-	-
- Fysiek geweld binnen familiecontext	-	1,32	1,17
- Fysiek geweld buiten familiecontext	-	3,37	3,68
- Psychisch geweld binnen familiecontext	-	2,93	2,57
- Psychisch geweld buiten familiecontext	-	9,55	8,39
- Zedenfeiten	2,49	-	-
- Seksueel geweld binnen familiecontext	-	0,38	0,32
- Seksueel geweld buiten familiecontext	-	1,66	1,68
Informaticacriminaliteit[3]			
- Oplichting via internet	8,14	33,27	22,35
- Hacking of inbraak in PC (smartphone, tablet)	7,82	8,31	8,23

Tabel 15 - Slachtofferschap van diverse delicten: aantal respondenten dat slachtoffer werd in de loop van een jaar (in %)
Bron: Federale Politie (2018; 2021; 2024)
[1] Wijziging in vraagformulering, namelijk: toevoeging 'step' en optie 'elektrisch' vanaf 2021.
[2] Opdeling naar diverse vormen van geweld binnen- of buitenfamiliale context vanaf 2021 en gewijzigde antwoordformulering in 2024.
[3] Wijzigingen in antwoordformulering vanaf 2021 en toevoeging van apparaten (smartphone en tablet) in 2024.

Wat betreft (pogingen tot) woninginbraak sluiten de resultaten uit de Veiligheidsmonitor aan bij wat de politiecijfers voor België toonden. Inbraken zijn al langere tijd in dalende lijn. Toch is er in het coronajaar 2021 sprake van een versnelde daling. Die wordt licht gecorrigeerd in 2024 voor woninginbraken mét diefstal (zie Tabel 15).
Bij diefstallen met en zonder geweld zien we een lichte daling in 2021 waarna in 2024 de pre-coronacijfers worden benaderd. Een uitzondering betreft de fiets- en stepdiefstallen die in 2021 scherp zijn afgenomen en die ook in 2024 dat lage niveau behouden.
Voor persoonsdelicten laat de Veiligheidsmonitor geen vergelijking toe met het precoronajaar 2018 omdat de wijze van bevraging vanaf 2021 sterk werd aangepast. Bij informaticacriminaliteit zien we een bijzonder sterke stijging als het gaat over oplichting via internet, tegenover een zeer beperkte toename van hacking of inbraken in een computer (of andere apparaten). Maar ook deze resultaten moeten met de nodige reserves worden geïnterpreteerd, want ook op dit thema werd de vraagstelling en de beschrijving van antwoordcategorieën aangepast doorheen de jaren.

De JOP-monitor

Het Jeugdonderzoeksplatform is een interuniversitair en interdisciplinair samenwerkingsverband dat onder meer onderzoek voert naar 'de staat van de jeugd' in Vlaanderen. Zij hanteren daarvoor twee instrumenten (Lagaert et al. 2024). De JOP-postmonitor bevraagt een representatieve steekproef van jongeren in Vlaanderen tussen 14 en 25 jaar[17] aan de hand van een post-enquête. Daarnaast is er de

[17] De onder- en bovengrens variëren soms (van 10 tot 30 jaar) om in te spelen op actuele debatten of beleidsvragen (Lagaert et al. 2024).

JOP-grootstedelijke monitor waarbij jongeren uit de steden Brussel, Gent en Antwerpen worden bevraagd aan de hand van een enquête die in secundaire scholen wordt afgenomen. In beide monitoren worden onder meer vragen gesteld aangaande slachtofferschap en zelfgerapporteerd daderschap bij jongeren. Voor beide monitoren vonden afnames plaats in het jaar 2018 en vervolgens in 2023. Er zijn dus geen data met betrekking tot de coronaperiode, maar een vergelijking tussen het pre- en postcoronatijdperk behoort wel tot de mogelijkheden. Tot op heden werden echter nog geen resultaten gepubliceerd die de vergelijking mogelijk maken.

Delictspecifieke onderzoeken met betrekking tot huiselijk geweld

Een delict dat ook in Belgisch onderzoek heel wat aandacht krijgt is huiselijk geweld. De Verenigde Naties waarschuwen tijdens de eerste lockdownperiode voor een verwachte stijging als gevolg van maatregelen die mensen verplicht om thuis te blijven (United Nations 2020). Huiselijk geweld kent in de Belgische politiecijfers geen stijging tijdens het coronajaar (cfr. supra: II.2.1. Politiecijfers). Nochtans meldt hulplijn 1712, waar burgers terecht kunnen met vragen over geweld, misbruik en kindermishandeling, in een persbericht dat het aantal oproepen in april 2020 verdubbelde in vergelijking met dezelfde maand het jaar ervoor. De meeste oproepen hebben betrekking op partnergeweld en kindermisbruik (1712 2020). In Franstalig België werd in 2014 een hulplijn 'Ecoute violences conjugales 0800 300 30' opgezet specifiek voor partnergeweld. Ook daar zien we een erg grote piek in het aantal oproepen in april 2020, maar ook in de daaropvolgende maanden blijft het aantal oproepen hoog. Het gaat daarbij vaker dan gewoonlijk om kortere oproepen en om oproepen op een moment van crisis. Ook opvallend voor deze periode is dat het relatief vaker gaat om mensen uit het bredere netwerk die bellen uit ongerustheid, en de hulplijn wordt ook vaker gecontacteerd omdat bijvoorbeeld andere diensten door de lockdown niet meer actief zijn (Glowacz et al. 2023).
Van 13 tot 27 april 2020 werd een online bevraging opgezet die peilde naar psychologisch, fysiek en seksueel geweld. De bevraging werd breed bekend gemaakt en werd uiteindelijk ingevuld door 4047 Belgen ouder dan 16 jaar, weliswaar niet-representatief voor de Belgische populatie. Eén op vier respondenten (25,1%) rapporteren rechtstreeks of onrechtstreeks te maken gehad te hebben met geweld tijdens de eerste vier tot zes weken van de lockdown, terwijl één op vijf zelf slachtoffer was (20,4%). In de meeste gevallen gaat het daarbij om slachtofferschap van psychologisch geweld (19,6%), maar ook fysiek geweld (2,5%) en seksueel geweld (2,1%) worden regelmatig gemeld tijdens deze periode (Vandeviver et al. 2020). In dezelfde periode, van 3 tot 17 april 2020, werd een tweede online enquête afgenomen bij een niet-representatieve steekproef van 2889 meerderjarige inwoners van België. Daarvan werd 2,1 percent tijdens de lockdown (die op het moment van de afname 3 tot 5 weken gaande was) geconfronteerd met fysiek geweld. Daarnaast werd gepeild naar verschillende vormen van verbaal geweld, die naargelang de vorm voorkwamen bij 40 tot 64 percent van de respondenten tijdens de covidperiode. Jongere leeftijdsgroepen (tot 44 jaar) rapporteren significant vaker verbale agressie in vergelijking met oudere leeftijdscategorieën. Het kwam ook vaker voor in gezinnen met inwonende kinderen, bij mensen waarvan de partner tijdelijk of al langer werkloos is, en bij mensen met een laag persoonlijk sociaal kapitaal (Schokkenbroek et al. 2020).
Een derde online bevraging vond plaats in de eerste twee maanden van 2021. Daarbij vulden 2583 respondenten een vragenlijst in waarbij werd gepeild naar ervaringen van relationele stress, mentaal welzijn en agressie in gezinnen met kinderen. Daarbij werd gevraagd naar ervaringen tijdens (a) de periode voorafgaand aan de eerste lockdown (vóór 13 maart 2020), (b) de periode van maatregelen en lockdowns (13 maart tot eind oktober 2020), en (c) een nieuwe periode met andere maatregelen (november 2020 tot eind februari 2021). De meerderheid van de respondenten (60,7%) had voorafgaand aan de COVID-19 lockdowns ooit al een vorm van geweld meegemaakt. Tijdens de periode van maart tot oktober 2020 is dat het geval voor één op drie respondenten (33,2%), net als in de daaropvolgende periode van november 2020 tot februari 2021 (34,0%) (Fomenko et al. 2022).
Huiselijk geweld heeft wel degelijk slachtoffers gemaakt tijdens de coronaperiode. Dat toont zich niet altijd in de politiecijfers. Een grote meerderheid van slachtoffers van huiselijk geweld doet geen

aangifte bij de politie (Keygnaert & Vandeviver 2020), en tijdens de lockdown bemoeilijkten de maatregelen die aangifte mogelijk nog meer (Evans et al. 2020; Fink et al. 2022). Of er nu tijdens de coronaperiode méér huiselijk geweld was in vergelijking met eerdere jaren weten we niet. Een studie die lange termijn trends inzake huiselijk geweld vergelijkt met cijfers tijdens de coronaperiode is er niet.

II.3. Criminaliteitstrends tijdens de COVID 19-pandemie in grote lijnen

Vermogensdelicten tonen in het coronajaar 2020 over het algemeen een sterke daling in de politiecijfers van West-Europese landen. Die daling hangt voor sommige vermogensdelicten sterk samen met de lockdownperiodes. Zo neemt bijvoorbeeld het aantal woninginbraken tijdens de lockdownperiodes zeer sterk af, om dan tussen de lockdownperiodes weer toe te nemen tot normale niveaus. In Nederland zien we een gelijkaardig fenomeen bij fietsdiefstallen. Andere vermogensdelicten, zoals gauwdiefstallen blijven ook laag tussen of na de lockdownperiodes. De vastgestelde daling in vermogensdelicten in 2020 is niet uitsluitend aan de coronaperiode te wijten. Vele vermogensdelicten zijn al langer in dalende lijn. Toch is in 2020 over het algemeen sprake van een sterkere daling dan wat in eerdere jaren werd vastgesteld.
Soms worden verplaatsingseffecten vastgesteld. In Duitsland zien we tegenover een sterke daling van het aantal woninginbraken een stijging van het aantal niet-residentiële inbraken. Maar de belangrijkste verschuiving toont zich in de sterke toename van het aantal gerapporteerde online criminaliteit. Ook dat sluit aan bij een trend die zich reeds in eerdere jaren vertoonde, maar de zeer sterke stijging in 2020 is toch opvallend.
België volgt in grote lijnen de internationale trends in vermogensdelicten, met een sterke daling van diefstal, afpersing, maar ook bijvoorbeeld vandalisme. Opvallend is dat ook het aantal voertuigdiefstallen sterk is afgenomen, wat bijvoorbeeld veel minder het geval was in Nederland. En de dalende trend inzake woninginbraken ziet in tegenstelling tot in Duitsland géén verplaatsing naar niet-residentiële inbraken die in België blijven afnemen. De toename van vermogensdelicten via het internet is dan wel weer in lijn met de vaststellingen in andere West-Europese landen.

In tegenstelling tot bij vermogensdelicten zien we in het coronajaar 2020 in West-Europese landen geen grote wijzigingen wat betreft het aantal persoonsdelicten. Kleine fluctuaties sluiten aan bij de trends uit eerdere jaren. Ook inzake moord en doodslag zien we in 2020 geen opvallende veranderingen ten aanzien van trends uit het recente verleden. Opvallend is dat in de Belgische politiecijfers wél sprake is van een aanzienlijke daling met 9 percent van het aantal persoonsdelicten. De daling betreft evenwel niet het aantal dossiers inzake moord en doodslag dat in de politiecijfers stabiel blijft in 2020. De mortaliteitscijfers tonen wél een daling van het aantal mensen die sterven door intentioneel geweld.
Een bijzonder subtype van persoonsdelicten betreft huiselijk geweld. Met de invoering van de lockdowns bestond een gegronde vrees voor een toename van dit delicttype. In enkele landen tonen de politiecijfers een lichte stijging (Duitsland, Engeland & Wales) of een lichte daling (Nederland) die min of meer aansluit bij de trend uit voorgaande jaren. Ook in Zwitserland is de stijging beperkt, maar wel iets hoger bij jonge slachtoffers en bij mannelijke slachtoffers. In België zien we in de politiecijfers eveneens een lichte daling met 3,4 percent in 2020. Een belangrijk probleem is dat politiecijfers in grote mate afhankelijk zijn van de aangiftebereidheid van slachtoffers. En laat dat nu net bijzonder moeilijk zijn in een periode van lockdown, wanneer dader en slachtoffer zich in hetzelfde huis bevinden. Onderzoek dat zich baseerde op het aantal oproepen naar hulplijnen in Spanje en Duitsland zag wel degelijk een sterke stijging van het aantal oproepen gelinkt aan huiselijk geweld en/of partnergeweld, en dan vooral tijdens de eerste lockdownperiode. In België zien we ook signalen die kunnen wijzen op een toename tijdens de coronaperiode. Zo vinden we in de jeugdparketstatistieken een toename van het aantal dossiers met betrekking tot als misdrijf omschreven feiten binnen de familiale sfeer. En we zagen in de maand april van 2020 een sterke stijging van het aantal oproepen bij hulplijnen inzake partnergeweld en kindermisbruik.

De criminaliteitstrend die tijdens de covidpandemie het meest in het oog springt betreft de explosieve stijging van het aantal misdrijven tegen wetgeving ter bescherming van de volksgezondheid. Dit is in belangrijke mate toe te wijzen aan de invoering van nieuwe wetgeving die gedragingen criminaliseert die in andere periodes niet als crimineel worden beschouwd. In België telt

deze misdrijfcategorie in de politiecijfers van 2020 meer dan 190000 overtredingen in vergelijking met minder dan 900 het jaar ervoor. Het doet belangrijke vragen rijzen omtrent de mate waarin de opgelegde maatregelen in voldoende mate werden gedragen door de bevolking, maar ook of de invoering van talrijke regels voldoende en correct gekend was bij mensen. Dat is enerzijds een gevolg van snel wijzigende regelgeving doorheen de tijd. Anderzijds werden regels niet alleen federaal, maar bijkomend ook regionaal en lokaal ingevoerd, waardoor de geldende regelgeving verschilde naargelang de locatie.

De cijfers omtrent drugsmisdrijven tijdens de covidpandemie tonen zich erg wisselend in nationale politiecijfers. Ze lijken vooral uit te drukken in welke mate misdrijven tijdens deze periode wél of niet prioritaire aandacht krijgen van de politie. In landen waar dalende criminaliteitscijfers tijdens het coronajaar 2020 werden aangegrepen om méér onderzoek te doen naar drugsmisdrijven zien we het misdrijf vaker voorkomen in de cijfers. In andere landen werd net niet ingezet op drugsmisdrijven zodat de politie zich voornamelijk kon richten op controle en opvolging van coronamaatregelen. In deze landen ziet men dan dat het aantal drugsmisdrijven net minder voorkomt in de politiecijfers. Ook in België zien we een lichte daling van het aantal drugsmisdrijven in 2020. Een Frans onderzoek dat drugstransporten en drugshandel in kaart brengt, geeft aan dat bij de start van de eerste lockdown toch een ernstige verstoring van de aanvoer van drugs heeft plaatsgevonden, onder meer door het stilvallen van internationale transporten en de tijdelijke sluiting van grenzen.

III. Verklaringen voor de criminaliteitstrends tijdens de COVID-19-pandemie

Eerder in dit rapport werden de criminaliteitstrends tijdens de coronaperiode in kaart gebracht. In dit hoofdstuk bespreken we mogelijke verklaringen voor deze trends.

III.1. Routine activities

Eén van de meest genoemde verklaringen voor de wijzigingen in criminaliteitstrends tijdens de coronajaren is de verandering in de dagelijkse routine van mensen. Het zijn Lawrence Cohen en Marcus Felson (1979) die eind jaren '70 beschrijven hoe criminaliteitstrends in sterke mate samengaan met dagelijkse routines, levensstijl en gewoonten. In plaats van criminele daden te verklaren aan de hand van kenmerken van daders, zoeken zij een verklaring in de omstandigheden die tot criminaliteit leiden. Meer concreet zal volgens hen criminaliteit plaats vinden wanneer drie elementen samen komen in plaats en tijd. Ten eerste vraagt criminaliteit de aanwezigheid van een '*suitable target*', of een geschikt doel. Daarnaast moet er een '*likely offender*' zich aandienen. Dat is iemand die om welke reden dan ook geneigd is een delict te plegen. En tenslotte kan het delict pas plaats vinden indien er geen '*capable guards*' aanwezig zijn. Daarbij doelen ze op de afwezigheid van toezicht, hetzij door mensen of door technologie, dat toelaat om in te grijpen of om de daders op een later tijdstip te vatten.
Tijdens de covidpandemie veranderen routines binnen de samenleving deels door (de ongerustheid over) de ziekte, maar daarnaast vooral door de opgelegde maatregelen van de overheid. Die hebben tot gevolg dat mensen veel meer thuis blijven, dat er veel minder sociale contacten zijn, dat er weinig of geen evenementen met een groot publiek doorgaan, enzovoort. Die wijzigingen in routine zorgen ervoor dat bestaande gelegenheden tot het plegen van delicten wegvallen of afnemen, maar kan er ook voor zorgen dat er zich nieuwe opportuniteiten voor criminaliteit aandienen. Wanneer mensen massaal thuis blijven tijdens de lockdown, is een onbedoeld gevolg daarvan dat er veel meer toezicht in huis aanwezig is, en dus minder gelegenheid voor woninginbraken. Als evenementen niet doorgaan en het uitgaansleven stilvalt, dan vallen er vele gelegenheden weg voor gauwdiefstal, of voor het ontstaan van geweld op straat. Vele auteurs steunen op deze theorie om wijzigingen in criminaliteitstrends tijdens de covidpandemie te verklaren (o.a. Dohngelich 2021; Stickle & Felson 2020; Kruisbergen et al. 2024; Nivette et al. 2021; Felson et al. 2020; Regalado et al. 2022).

De theorie wordt in de eerste plaats gebruikt om de lagere cijfers inzake woninginbraken tijdens de lockdownperiodes te begrijpen (o.a. Kruisbergen et al. 2024; Felson et al. 2020; Nivette et al. 2021). Doordat mensen thuis blijven, is er toezicht op de woning, en bijgevolg minder kans op een inbraak. Omgekeerd kan je volgens dezelfde theorie verwachten dat plaatsen waar door de maatregelen minder mensen aanwezig zijn, in die periode net méér risico lopen op inbraak. Zo stelt men in Duitsland een stijging vast van het aantal inbraken buiten het woongedeelte van woningen (zoals kelders of wasplaatsen) (Habermann & Zech 2022), en in de Verenigde Staten wordt een stijging vastgesteld van niet-residentiële inbraken en voertuigdiefstallen (Abrams 2021). Een analyse van woninginbraken in Detroit toont dat naarmate lockdownmaatregelen strenger werden tijdens de maand maart 2020 het aantal inbraken in residentiële zones sterk daalt, maar dat in diezelfde periode inbraken licht stegen in zones met een gemengd gebruik (bijvoorbeeld met meer commerciële panden) (Felson et al. 2020).

Naast de impact op woninginbraken wordt de *routine activities* theorie ook genoemd ter verklaring van de daling van andere vermogensdelicten. Het afgelasten van evenementen en de invoering van regels inzake *social distancing* zorgen voor minder geschikte doelen voor zakkenrollers. In Nederland zien we een lager aantal gauwdiefstallen, ook tussen de lockdownperiodes door (Kruisbergen et al.

2024). Fietsdiefstallen tonen er een andere trend. De lockdown heeft het aantal fietsdiefstallen doen dalen, maar in de tussenliggende periode stijgt het aantal weer sterk, omdat de dan geldende *social distancing* regels voor fietsdiefstallen geen remmend effect hebben, zoals dat bij gauwdiefstallen wel het geval is.

In tegenstelling tot delicten die door de coronamaatregelen mínder gelegenheid vinden, gaan mensen tijdens de covidpandemie net méér gebruik maken van online diensten waardoor voor online criminaliteit net meer interessante doelwitten ontstaan (Kruisbergen et al. 2024; Europol 2020). Vooral tijdens de lockdownperiodes wijzigen de online *routine activities* sterk. Het gaat onder meer om een sterke groei van online winkelen, meer (online) telewerk, een toegenomen gebruik van persoonlijke computers die toegang hebben tot het bedrijfsnetwerk, meer online vergaderingen, enzovoort (Buil-Gil et al. 2021). Een onderzoek in het Verenigd Koninkrijk analyseerde politiecijfers om tendensen in online criminaliteit tussen mei 2019 en mei 2020 in kaart te brengen. De sterkste stijging deed zich voor tijdens de periode met de meest strikte lockdownmaatregelen. Vooral fraude bij online aankopen en verkopen, evenals het hacken van sociale media- en e-mailaccounts, kende een opvallende toename. Toch wijzen de onderzoekers ook op een verplaatsingseffect bij computerafhankelijke criminaliteit (zoals hacking, malware en virussen). Deze vormen namen weliswaar sterk toe tijdens de lockdown, maar uitsluitend wanneer particulieren het slachtoffer waren. Bij organisaties daarentegen werd een daling vastgesteld, vermoedelijk doordat veel bedrijven in deze periode hun activiteiten tijdelijk hadden stopgezet (Buil-Gil et al. 2021).

Hoewel dit zich niet altijd toont in politiecijfers, zijn er signalen dat huiselijk geweld tijdens het coronajaar 2020 een toename kende (cfr. supra: II.1.2. Dark number onderzoek). Ter verklaring van deze toename wordt enerzijds verwezen naar toegenomen *strain* (cfr. infra: III.2. General strain), maar ook naar de *routine activities theory*. Huiselijk geweld zou dan meer voorkomen omdat de betrokken personen méér tijd samen doorbrengen in huis, en er dus meer gelegenheid is (Kruisbergen et al. 2024). Bovendien komen mensen minder vaak in contact met personen die de symptomen van huiselijk geweld kunnen opmerken, zoals sociaal werkers of leerkrachten (Kourti et al. 2023). Op die manier verdwijnen belangrijke vormen van toezicht.

De tijdelijke verstoring van de internationale drugshandel tijdens de covidperiode wordt deels verklaard door gewijzigde routines inzake internationaal transport. Zo is internationaal drugstransport in belangrijke mate afhankelijk van internationale economische transporten (Dohngelich 2021). Toen deze internationale economie tijdelijk stilviel komt vooral de handel in cocaïne en synthetische drugs onder druk door het wegvallen van belangrijke (maritieme) transportmogelijkheden. Een tweede factor is het sluiten van internationale grenzen geweest. Zo viel het cannabisaanbod in Frankrijk sterk terug door de sluiting van de grenzen tussen Marokko en Spanje. Ook het transport van heroïne, vaak afkomstig uit Afghanistan, werd sterk bemoeilijkt toen Turkije de grenzen sloot met Griekenland en Bulgarije enerzijds en met Iran anderzijds (Dohngelich 2021).

III.2. General strain

Hoewel in de meeste literatuur wordt verwezen naar het theoretisch kader van *routine activities*, is er ook aandacht voor een alternatieve benadering die de stijging van bepaalde delicten tijdens de coronaperiode tracht te verklaren. De *General Strain Theory* van Robert Agnew (1992) stelt dat bepaalde *strain* (‘spanningen’) en stressfactoren leiden tot negatieve emoties, zoals boosheid en frustratie. Die emoties vragen een corrigerende actie als antwoord. En dat gebeurt bij sommigen door criminele gedragingen, bijvoorbeeld door te stelen in een situatie van financiële stress, door een wraakactie na het ervaren van onrechtvaardigheid, of door te ontsnappen aan negatieve emoties door het gebruiken van drugs. De *strain* kan op verschillende manieren ontstaan: (1) door

positieve stimuli die wegvallen (bvb. verlies van een vriend of partner), (2) door geconfronteerd te worden met negatieve stimuli (bvb. beledigd worden) en (3) wanneer je verhinderd wordt in het behalen van persoonlijke doelstellingen (bvb. een diploma behalen, werk vinden, een reis maken). Tijdens het coronajaar wordt een aanzienlijke toename van *strain* verwacht, zowel door de aanwezigheid en gevolgen van de ziekte en het verlies van dierbaren, als door de invoering van talrijke restrictieve maatregelen. Vrijheden worden ingeperkt, sociale isolatie neemt toe, en financiële stress ontstaat door (tijdelijke) werkloosheid en economische onzekerheid. Daarnaast spelen ook gevoelens van onrechtvaardigheid bij de toepassing van maatregelen een belangrijke rol (Campedelli et al. 2020; Nivette et al. 2021; Regalado et al. 2022).

De toename van *strain* en stressfactoren wordt regelmatig genoemd als verklaring voor de toename van bepaalde delicten. In de eerste plaats wordt het door vele auteurs gelinkt aan de stijging van huiselijk geweld tijdens het coronajaar (Heimann et al. 2021; Vandeviver et al. 2020; Fomenko et al. 2022), zoals in het verleden ook al werd vastgesteld dat periodes van zware, economische recessie samengaan met een toename van partnergeweld (Kyriakidou et al. 2021; Schneider et al. 2016). Maar ook voor geweld tegen bepaalde groepen in de samenleving wordt gekeken naar de rol van toegenomen *strain*. De moeilijke sociale en economische omstandigheden vergroten frustraties bij mensen die op zoek gaan naar een zondebok, waarbij stigmatisering en geweld ten aanzien van minderheidsgroepen toeneemt (Siegel et al. 2022). Kwetsbare groepen en personen met een migratieachtergrond – in het bijzonder mensen van Aziatische afkomst – werden in de eerste maanden van de covidpandemie vaker het slachtoffer van racisme en discriminatie (Chen et al. 2020; Schumann & Moore 2023). Ook anderen die de overheidsmaatregelen bewust of onbewust niet konden naleven, zoals daklozen, werden geconfronteerd met discriminatie en intolerantie (Siegel et al. 2022). Verder wordt de pandemiegerelateerde *strain* ook in verband gebracht met een stijging van ouderlijke verwaarlozing en hardere, disciplinerende praktijken ten aanzien van kinderen (Connell and Strambler 2021). En uit onderzoek naar cyberpesten tijdens de coronaperiode blijkt dat personen die stress ervaren doordat zijzelf, of iemand uit hun directe omgeving, gediagnosticeerd werden met COVID-19, vaker betrokken zijn bij cyberpestgedrag (Barlett et al. 2021).

III.3. Sociaal constructivisme

Tijdens het coronajaar valt één specifiek delicttype op waarvan de trend zeer sterk ingaat tegen de algemene dalende trend inzake criminaliteit. Het gaat om de bijzonder sterke stijging van overtredingen ten aanzien van maatregelen met betrekking tot de volksgezondheid of breder ook inzake ongehoorzaamheid. De verklaring hier wordt niet zozeer gezocht in theorieën die het gedrag van mensen willen verklaren, maar in het sociaal constructivisme. Dat wijst erop dat het begrip 'criminaliteit' een sociaal construct is. Welke gedragingen al dan niet als crimineel worden beschouwd, wordt bepaald in interactie tussen mensen en groepen, via sociale processen, en het beschouwen van een gedraging als criminaliteit wijzigt in de tijd, naar regio en/of (sub)cultuur (Brants 2020). Gedragingen die vroeger als crimineel werden bestempeld, zoals bijvoorbeeld homoseksualiteit, vinden we vandaag niet meer in het Belgische strafrecht. En omgekeerd gaan bepaalde gedragingen die vroeger wel als vervelend of ongepast werden beschouwd, maar niet als crimineel, vandaag wél als criminaliteit vervolgd worden, zoals bijvoorbeeld geweld tussen partners. Criminaliteit bestaat pas wanneer men iets als 'crimineel' beoordeelt (Pires 2011). Tijdens de coronaperiode is dat precies gebeurd. Vele gedragingen die eerder nooit als problematisch of schadelijk werden aanzien, worden plots gecriminaliseerd en door politie en justitie actief vervolgd. De sterke toename aan overtredingen heeft dan niet zozeer te maken met een gewijzigd gedrag, maar met het feit dat bestaande gedragingen plots strafbaar werden gesteld (Tatti 2021).

III.4. Discussie

De covidpandemie heeft het maatschappelijk leven ingrijpend beïnvloed, wat zich ook weerspiegelde in de criminaliteitscijfers. Bestaande trends werden tijdens de coronajaren abrupt onderbroken of juist versterkt, terwijl bepaalde delicten nauwelijks beïnvloed leken door de gewijzigde omstandigheden. Deze uiteenlopende vaststellingen roepen fundamentele vragen op over de mechanismen die deze uitzonderlijke criminaliteitspatronen kunnen verklaren. Twee verklarende kaders worden daarbij het vaakst aangehaald: de theorie met betrekking tot *routine activities*, en de *General Strain* theorie.

In veruit de meeste literatuur zien we verwijzingen naar het theoretisch kader van *routine activities*, als meest voor de hand liggende verklaring. Dit kader wordt vooral gebruikt voor de verklaring van dalende tendensen van delicten die zich in de publieke sfeer afspelen, zoals gauwdiefstallen, overvallen, drugshandel en geweld op straat. In de private sfeer wordt vooral het dalend aantal woninginbraken met ditzelfde theoretisch kader uitgelegd. Eerder uitzonderlijk wordt de toename van huiselijk geweld ook met *routine activities* uitgelegd, deze keer omdat de gelegenheid tot geweld door de lockdowns net is toegenomen. *Routine activities* is in feite een theorie die niet de wortels van criminaliteit in beeld brengt en niet stilstaat bij de reden waarom iemand criminaliteit zou plegen. Als gelegenheden tot criminaliteit wegvallen, maar de motivatie voor criminaliteit blijft aanwezig, dan is er een reëel risico op verplaatsing. Een aantal stijgende trends van delicten, waaronder online criminaliteit of inbraken in niet-residentiële settings worden uitgelegd als een verplaatsingseffect door het feit dat andere criminaliteitsgelegenheden zijn afgenomen.

Een tweede verklaringsmechanisme waar regelmatig wordt naar verwezen komt uit het theoretisch kader van *General Strain*. Dit kader probeert wél de achterliggende motiverende factoren voor criminaliteit in beeld te brengen, en beschrijft deze als *strain* (spanning of stressfactoren). De toegenomen stressfactoren tijdens de covidpandemie kunnen, als zij niet op een positieve manier gekanaliseerd worden, aanleiding geven tot diverse criminele gedragingen. Deze theorie wordt in belangrijke mate aangehaald ter verklaring van in de eerste plaats de stijging van huiselijk geweld ten aanzien van partners en kinderen, maar wordt verder ook in verband gebracht met toegenomen racisme en discriminatie, en ook met cyberpesten.

De genoemde verklaringen voor de criminaliteitstendensen tijdens de covidpandemie moeten toch vooral als veronderstelling worden beschouwd. De sterke gewijzigde maatschappelijke context wordt op een logische manier gelinkt aan bestaande theoretische kaders, maar het gaat om een ad hoc redenering. Het gaat niet om een op voorhand uitgeschreven en controleerbaar experiment, en weinig onderzoek kon tijdig opgezet worden om de diverse elementen uit een theoretisch model te meten en op te volgen. Bovendien worden de criminaliteitstendensen, de afhankelijke variabele in dit verhaal, in belangrijke mate uitgetekend op de minder betrouwbare politiestatistieken. We weten dat het gaat om productiestatistieken, die dus in belangrijke mate de activiteiten, maar ook beleidsbeslissingen en beslissingen op het terrein reflecteren. Het is moeilijk om criminaliteitswijzigingen op basis van politiecijfers correct in kaart te brengen, als we niet precies weten in welke mate ook de activiteiten, de organisatie en de registratie bij politie in deze periode aan verandering onderhevig was. Door gebrek aan goede data die criminaliteitstrends beter meten, blijft het onduidelijk of de daling in criminaliteit die wordt toegewezen aan gewijzigde *routine activities* daadwerkelijk een criminaliteitsdaling betreft, dan wel een verplaatsing heeft veroorzaakt naar andere criminaliteitsvormen, zoals bijvoorbeeld een verplaatsing naar online criminaliteit, of van de criminaliteit in de publieke sfeer naar criminaliteit in de privé-sfeer (Nivette et al. 2021). Analyses op basis van politie- of justitiecijfers kampen met problemen van onderrapportering, problemen inzake definiëring van delicten en zijn gevoelig aan wijzigingen in het operationele beleid van politie en justitie (Nivette et al. 2021). Ook de aangiftebereidheid kan in deze bijzondere context

veranderen, zoals dat bijvoorbeeld wordt gesignaleerd met betrekking tot het aangeven van huiselijk geweld. Om precies te weten hoe criminaliteit evolueerde tijdens de coronaperiode missen we dan ook belangrijke data uit dark number onderzoek. Dat betekent dat ook het vinden van een gepaste verklaring voor deze criminaliteitstrends niet evident is, want het gebeurt op basis van onzekere en onvolledige data.

IV. Besluit

Wanneer in 2020 het COVID-19-virus zich wereldwijd verspreid en een hoge dodentol eist, reageren overheden met vergaande maatregelen om het virus en de gevolgen ervan zoveel mogelijk in te dijken. De maatregelen zijn zo ingrijpend dat het maatschappelijk leven op korte tijd drastisch verandert. Vooral de lockdownperiodes in het voorjaar en najaar van 2020, waarbij mensen moeten thuisblijven en het leven in de publieke context zeer sterk wordt ingeperkt, zorgen voor een uitzonderlijke situatie.

Met die veranderende maatschappelijke context veranderen ook de criminaliteitscijfers. In de meeste literatuur wordt die weliswaar enkel op basis van politiecijfers in kaart gebracht. We zien een sterke daling van het aantal misdrijven, al is dat niet voor alle delicttypen het geval. De daling toont zich vooral bij de vermogensdelicten. In West-Europa worden over het algemeen sterke dalingen genoteerd voor diefstallen, overvallen en woninginbraken. Voertuigdiefstallen daarentegen dalen slechts beperkt. Online bedrog- en fraudedelicten nemen in 2020 sterk toe. In België zien we dezelfde dalende tendensen voor diefstallen, woninginbraken en vandalisme. Opvallend is dat in België ook voertuigdiefstallen (zowel van fietsen als auto's) sterk afnemen. En de online criminaliteit neemt in vergelijking met andere West-Europese landen slechts beperkt toe. De stijging is zelfs kleiner dan in 2019.

Bij persoonsdelicten zien we geen daling in de meeste West-Europese landen. Geweldsdelicten en moord en doodslag kennen er over het algemeen geen noemenswaardige fluctuaties in 2020. In België is dat wel het geval. Moord en doodslag blijven stabiel, maar andere persoonsdelicten, zoals slagen en verwondingen en misdrijven tegen de persoonlijke vrijheid komen in 2020 minder vaak voor in de politiecijfers. Een specifiek persoonsmisdrijf dat tijdens de coronaperiode veel aandacht krijgt, is huiselijk geweld. In verschillende West-Europese landen zien we hetzelfde fenomeen als in België. De cijfers blijven stabiel of dalen licht in de politiecijfers, maar andere bronnen, zoals het aantal oproepen naar hulplijnen, tonen wél een sterke stijging, vooral tijdens de eerste lockdown. Het toont hoe politiecijfers voor bepaalde delicten sterk afhankelijk blijven van de aangiftebereidheid of -mogelijkheid van slachtoffers. Tijdens de lockdowns lijken meer mensen slachtoffer te zijn van huiselijk geweld, maar is aangifte doen niet evident.

Ook voor het in kaart brengen van trends inzake drugsmisdrijven tonen politiecijfers zich weinig betrouwbaar. Tegengestelde tendensen in West-Europese landen lijken vooral samen te hangen met de mate waarin men tijdens de coronaperiode beslist om politie méér of minder in te zetten op onderzoek naar diverse drugsmisdrijven. Op basis van *dark number* onderzoek wordt toch vermoed dat de lockdownmaatregelen in een eerste fase tot een afname van internationaal drugstransport hebben geleid, maar dat deze al snel hernamen wanneer alternatieve kanalen voor het transport werden gevonden.

Ten slotte ondervond één misdrijfcategorie in 2020, en ook nog in 2021, een extreem sterke stijging van het aantal overtredingen. Het gaat om misdrijven tegen wetgeving ter bescherming van de volksgezondheid. Zowel in België als in andere West-Europese landen leidt de invoering en voortdurende wijziging van aan de pandemie gerelateerde regels tot een enorme stijging van het aantal dossiers binnen deze misdrijfcategorie.

In vele literatuur zoekt men ad hoc ook naar de meest plausibele verklaringen voor de criminaliteitstrends tijdens de coronaperiode. Als voornaamste verklaring voor de daling van diverse misdrijven wordt de theorie van *routine activities* genoemd. De sterk gewijzigde maatschappelijke context zorgt ervoor dat de gelegenheid tot het plegen van delicten zoals gauwdiefstallen, overvallen en woninginbraken vooral tijdens de lockdownperiodes afneemt. Omgekeerd ziet men in de *General*

Strain theorie een mogelijke verklaring voor de toename van onder meer huiselijk geweld en van haatmisdrijven. De vele overtredingen van coronaregels tonen dan weer dat criminaliteit uiteindelijk een sociaal construct betreft. Als men bestaande gedragingen plots gaat verbieden is de kans groot dat het tot vele overtredingen leidt, door onbekendheid met de nieuwe regels en/of doordat de nieuwe regels mogelijk niet door iedereen worden gedragen en de wil om ze op te volgen bijgevolg beperkt is.

Het in kaart brengen van criminaliteitstrends tijdens de coronaperiode, net als het onderzoeken van verklaringskaders voor deze trends, kampt met een belangrijke tekortkoming. De tendensen worden voornamelijk belicht aan de hand van politiecijfers. Voor veel delicttypen vormen die echter geen betrouwbare bron, en ook tijdens de coronaperiode blijken ze opnieuw bijzonder grillig. Politiecijfers zijn een productiestatistiek en worden in belangrijke mate beïnvloedt door de politieactiviteiten, door beleids- en praktijkbeslissingen, maar ook door de aangiftebereidheid van burgers. Het is geen wetenschappelijk instrument, en we weten dat het merendeel van het regelovertredend gedrag niet door politiecijfers wordt opgepikt. *Dark number* onderzoek moet daar soelaas brengen, maar systematisch en valide onderzoek dat toelaat criminaliteit in België of in West-Europa in kaart te brengen is er niet. Het maakt dat we kampen met een bijzonder gebrek aan belangrijke basiscijfers voor wie een coherent en aan de realiteit gepast criminaliteitsbeleid wil voeren, of voor wie wil begrijpen waarom bepaalde trends zich al dan niet hebben voorgedaan.

Bibliografie

1712. 2020. *Persbericht - "Bang om in uw kot te blijven?"*. https://www.1712.be/nl/nieuws/bang-om-uw-kot-te-blijven.

Abrams, David S. 2021. "COVID and Crime: An Early Empirical Look." *Journal of Public Economics* 194 (February): 104344. https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2020.104344.

Aebi, Marcelo F., Lorena Molnar & Francisca Baquerizas. 2021. "Against All Odds, Femicide Did Not Increase During the First Year of the COVID-19 Pandemic: Evidence From Six Spanish-Speaking Countries." *Journal of Contemporary Criminal Justice* 37 (4): 615–44. https://doi.org/10.1177/10439862211054237.

Agnew, Robert. 1992. "Foundation for a General Strain Theory of Crime and Delinquency." *Criminology* 30 (1): 47–88.

Armbruster, Stephanie & Valentin Klotzbücher. 2020. "Lost in Lockdown? Covid-19, Social Distancing, and Mental Health in Germany." Preprint, Unpublished. https://doi.org/10.13140/RG.2.2.17900.39043.

Barlett, Christopher P., Alexis Rinker & Brendan Roth. 2021. "Cyberbullying Perpetration in the COVID-19 Era: An Application of General Strain Theory." *The Journal of Social Psychology* 161 (4): 466–76. https://doi.org/10.1080/00224545.2021.1883503.

Borkowski, Przemysław, Magdalena Jażdżewska-Gutta & Agnieszka Szmelter-Jarosz. 2021. "Lockdowned: Everyday Mobility Changes in Response to COVID-19." *Journal of Transport Geography* 90 (January): 102906. https://doi.org/10.1016/j.jtrangeo.2020.102906.

Brants, Chrisje. 2020. "De sociale constructie van criminaliteit." In Miranda Boone & Chrisje Brants *(Eds.) Criminologie en strafrecht*, Derde druk, Boom criminologie.

Buil-Gil, David, Fernando Miró-Llinares, Asier Moneva, Steven Kemp & Nacho Díaz-Castaño. 2021. "Cybercrime and Shifts in Opportunities during COVID-19: A Preliminary Analysis in the UK." *European Societies* 23 (sup1): S47–59. https://doi.org/10.1080/14616696.2020.1804973.

Burssens, Dieter. 2023. *Trends in criminaliteit. De crime drop internationaal en in België*. No. 57a. NICC.

Campedelli, Gian Maria, Serena Favarin, Alberto Aziani & Alex R. Piquero. 2020. "Disentangling Community-Level Changes in Crime Trends during the COVID-19 Pandemic in Chicago." *Crime Science* 9 (1): 21. https://doi.org/10.1186/s40163-020-00131-8.

Ceccato, Vania, Gabriel Gliori, Per Näsman & Catherine Sundling. 2024. "Comparing Responses from a Paper-Based Survey with a Web-Based Survey in Environmental Criminology." *Crime Prevention and Community Safety* 26 (2): 216–43. https://doi.org/10.1057/s41300-024-00204-9.

Chen, Justin A., Emily Zhang & Cindy H. Liu. 2020. "Potential Impact of COVID-19–Related Racial Discrimination on the Health of Asian Americans." *American Journal of Public Health* 110 (11): 1624–27. https://doi.org/10.2105/AJPH.2020.305858.

Cohen, Lawrence & Marcus Felson. 1979. “Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach.” *American Sociological Review* 44 (4): 588–608.

Connell, Christian M. & Michael J. Strambler. 2021. “Experiences With COVID-19 Stressors and Parents’ Use of Neglectful, Harsh, and Positive Parenting Practices in the Northeastern United States.” *Child Maltreatment* 26 (3): 255–66. https://doi.org/10.1177/10775595211006465.

De Bus, Sofie & Johan Put. 2021. “De impact van de coronamaatregelen op jeugdprocessen.” *Panopticon* 42 (6): 544–58.

Degraeve, Margot. 2023. “Wie positief test op corona, maar geen symptomen heeft, moet niet langer thuisblijven.” *De Standaard Online*, April 26.

Demarest, Stefaan, Elise Braekman, Rana Charafeddine, et al. 2020. *Derde COVID-19 gezondheidsenquête: eerste resultaten*. Sciensano. https://doi.org/10.25608/5ZDX-TD23.

Desai, Ruchi, Siddhartha Bandyopadhyay, Shazia Zafar & Caroline Bradbury-Jones. 2024. “The Experiences of Post-Separation Survivors of Domestic Violence During the Covid-19 Pandemic: Findings From a Qualitative Study in the United Kingdom.” *Violence Against Women* 30 (9): 2128–47. https://doi.org/10.1177/10778012221142914.

Dohngelich, Milan. 2021. “Drug Markets in the Time of Covid-19 in Europe and France: A Balance Sheet (Now Enriched).” *International Journal on Criminology* 8 (2): 95–108. https://doi.org/10.18278/ijc.8.2.6.

Eisner, Manuel. 2008. “Modernity Strikes Back? A Historical Perspective on the Latest Increase in Interpersonal Violence (1960–1990).” *International Journal of Conlict and Violence* 2 (2): 288–316.

Europol. 2020. *Catching the Virus. Cybercrime, Disinformation and the COVID-19 Pandemic*. Europol. https://www.europol.europa.eu/sites/default/files/documents/catching_the_virus_cybercrime_disinformation_and_the_covid-19_pandemic_0.pdf.

Evans, Megan L., Margo Lindauer & Maureen E. Farrell. 2020. “A Pandemic within a Pandemic — Intimate Partner Violence during Covid-19.” *New England Journal of Medicine* 383 (24): 2302–4. https://doi.org/10.1056/NEJMp2024046.

Evans, T, F Cullen, S Velmer, R Dunaway, G Payne & S Kethineni. 1996. “Religion, Social Bonds, and Delinquency.” *Deviant Behavior. An Interdisciplinary Journal* 17 (1): 43–70.

Federale Politie. 2018. *Veiligheidsmonitor 2018. Tabellenrapport. Finaal rapport. Federaal*. Federale Politie - DGR - Politionele Informatie en ICT.

Federale Politie. 2021. *Veiligheidsmonitor 2021. Tabellenrapport. Federaal*. Federale Politie - DGR - Politionele Informatie en ICT.

Federale Politie. 2024. *Veiligheidsmonitor. Tabellenrapport. Federaal*. Federale Politie - DGR - Politionele Informatie en ICT.

Felson, Marcus, Shanhe Jiang & Yanqing Xu. 2020. “Routine Activity Effects of the Covid-19 Pandemic on Burglary in Detroit, March, 2020.” *Crime Science* 9 (1): 10. https://doi.org/10.1186/s40163-020-00120-x.

Fink, Daniel, Natalia Delgrande, Christine Burkhardt, Marcelo F Aebi & Stefano Caneppele. 2022. “Impact of the COVID-19 Pandemic on Crime in Switzerland in 2020: A First Assessment.” In Dina Siegel, Aleksandras Dobryninas & Stefano Becucci (Eds.) *COVID-19, Society and Crime in Europe*, vol. 21. Studies of Organized Crime. Springer.

Fomenko, Elizaveta, Lotte De Schrijver, Christophe Vandeviver & Ines Keygnaert. 2022. “Locked up at Home: A Cross-Sectional Study into the Effects of COVID-19 Lockdowns on Domestic Violence in Households with Children in Belgium.” *BMC Public Health* 22 (1): 1719. https://doi.org/10.1186/s12889-022-14135-3.

Gallagher, James. 2020. “Coronavirus: Europe Now Epicentre of the Pandemic, Says WHO.” *BBC*, March 14. https://www.bbc.com/news/world-europe-51876784.

Giménez-Salinas Framis, Andrea. 2022. “Social and Criminal Impact of COVID-19 in Spain.” In Dina Siegel, Aleksandras Dobryninas & Stefano Becucci (Eds.) *COVID-19, Society and Crime in Europe*, vol. 21. Studies of Organized Crime. Springer.

Glowacz, Fabienne, Catherine Fallon, Charlotte Vanneste, et al. 2023. *Intimate Partner Violence During and After Covid*. Final Report. BRAIN-Be (Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks. Belspo.

Habermann, Julia, Tobias Singelnstein & Louisa Zech. 2020. “Devianz, soziale Kontrolle und Kriminalitätseinstellungen während der Corona-Pandemie – Ergebnisse einer Studierenden-Befragung.” *Kriminologie - Das Online-Journal | Criminology - The Online Journal*, September 30, 394–422. 394-422 Seiten. https://doi.org/10.18716/OJS/KRIMOJ/2020.3.2.

Habermann, Julia & Louisa Zech. 2022. “The COVID-19 Pandemic in Germany: Prevention Measures, Protest and the Impact on Crime Rates.” In Dina Siegel, Aleksandras Dobryninas & Stefano Becucci (Eds.) *COVID-19; Society and Crime in Europe*, vol. 21. Studies of Organized Crime. Springer.

Hardyns, Wim, Janneke M. Schokkenbroek, Evelyn Schapansky, Ines Keygnaert, Koen Ponnet & Christophe Vandeviver. 2022. “Patterns of Crime During the COVID-19 Pandemic in Belgium.” In Dina Siegel, Aleksandras Dobryninas & Stefano Becucci (Eds.) *Covid-19, Society and Crime in Europe*, vol. 21. Studies of Organized Crime. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-031-13562-0_13.

Heimann, Tobias, Oliver Berthold, Vera Clemens, Andreas Witt & Jörg M. Fegert. 2021. “Child Abuse and Neglect and the Burden of the COVID-19 Pandemic on Families: A Series of Cases Consulted at the German Medical Child Protection Hotline.” *Child Abuse Review* 30 (5): 485–92. https://doi.org/10.1002/car.2714.

Heynderickx, Hannes. 2020. “Antwerpen Scherpt Coronamaatregelen Aan: Samenscholingsverbod, Masker Verplicht in Publieke Ruimtes En Strengere Regels Voor Horeca.” *Het Nieuwsblad Online*, July 22.

Hoeboer, C. M., W. M. Kitselaar, J. F. Henrich, et al. 2024. “The Impact of COVID-19 on Crime: A Systematic Review.” *American Journal of Criminal Justice* 49 (2): 274–303. https://doi.org/10.1007/s12103-023-09746-4.

Institute for Economics & Peace. 2021. *Global Peace Index 2021: Measuring Peace in a Complex World*. Institute for Economics & Peace. https://www.economicsandpeace.org/wp-content/uploads/2021/06/GPI-2021-web.pdf.

Keygnaert, Ines & Christophe Vandeviver. 2020. *Relaties, stress en agressie in tijden van corona in België: voornaamste bevindingen over de eerste vier weken van de coronamaatregelen. Rapport 1*. UGent.

Kinderrechtencommissariaat. 2020. *Jaarverslag Kinderrechtencommissariaat 2019-2020. Laat kinderrechten nooit meer in lockdown gaan*. Kinderrechtencommissariaat.

Kourti, Anastasia, Androniki Stavridou, Eleni Panagouli, et al. 2023. “Domestic Violence During the COVID-19 Pandemic: A Systematic Review.” *Trauma, Violence, & Abuse* 24 (2): 719–45. https://doi.org/10.1177/15248380211038690.

Kruisbergen, Edwin W., Marco B. Haas, Debora E.G. Moolenaar, et al. 2024. “The Pandemic as a Criminological Experiment: Crime in the Netherlands during 12 Months of COVID-19 Measures.” *European Journal of Criminology* 21 (4): 556–82. https://doi.org/10.1177/14773708241226541.

Krumpal, Ivar. 2013. “Determinants of Social Desirability Bias in Sensitive Surveys: A Literature Review.” *Quality & Quantity* 47 (4): 2025–47. https://doi.org/10.1007/s11135-011-9640-9.

Kyriakidou, Marilena, Alexia Zalaf, Stephanie Christophorou, Ariel Ruiz-Garcia & Constantinos Valanides. 2021. “Longitudinal Fluctuations of National Help-Seeking Reports for Domestic Violence Before, During, and After the Financial Crisis in Cyprus.” *Journal of Interpersonal Violence* 36 (15–16): NP8333–46. https://doi.org/10.1177/0886260519843278.

Lagaert, Susan, Stefaan Pleysier, Johan Put, Jessy Siongers, Bram Spruyt & Lieve Bradt, eds. 2024. *Jongeren in cijfers en letters 5. Bevindingen uit de JOP-monitor 2023*. Owl Press.

Lagast, Cedric. 2023. “Ergens zijn we iets goed aan het doen. Maar wat?” *Nieuwsblad*, November 4.

Lăzărescu, Alina-Marilena, Sandro Benichi, Thomas Blauwblomme, et al. 2022. “Abusive Head Trauma in Infants During the COVID-19 Pandemic in the Paris Metropolitan Area.” *JAMA Network Open* 5 (8): e2226182. https://doi.org/10.1001/jamanetworkopen.2022.26182.

Lefevere, Jonas & Stefaan Walgrave. 2020. *De Stemming. Onderzoek in Opdracht van VRT En De Standaard*. Universiteit Antwerpen/VUB.

Lowe, Timothy Peter Martin, Lewis Prescott-Mayling, Stan Gilmour & Felia Allum. 2022. “Violent Crime and COVID-19 in England and Wales.” In Dina Siegel, Aleksandras Dobryninas & Stefano Becucci (Eds.) *COVID-19, Society and Crime in Europe*. Springer.

Martin, Michiel. 2020. “Wat Betekent de Antwerpse Avondklok Voor u?” *De Morgen Online*, July 28.

Mawby, Rob. 2020. “Coronavirus, Crime and Policing: Thoughts on the Implications of the Lockdown Rollercoaster.” *European Law Enforcement Research Bulletin*, no. 20: 13–30.

Meisselbach, Christoph, Reinhold Melcher, Marcel Schöne & Tom Thieme. 2022. “Attitudes towards the Corona Crisis in the Police Force: Outcome of an Employee Survey in the German State of Saxony.” *European Law Enforcement Research Bulletin*, no. 22: 53–78.

Nederlandt, Olivia & An-Sofie Vanhouche. 2021. “De tweede golf van het coronavirus: Een overzicht van nieuwe maatregelen voor gedetineerden en gevangenissen.” *Fatik*, no. 169: 23–28.

Nederlandt, Olivia, An-Sofie Vanhouche & Kristel Beyens. 2022. “Belgium.” In Frieder Dünkel, Stefan Harrendorf & Dirk van Zyl Smit (Eds.) *The Impact of COVID-19 on Prison Conditions and Penal Policy*. Routledge.

Nivette, Amy E., Renee Zahnow, Raul Aguilar, et al. 2021. “A Global Analysis of the Impact of COVID-19 Stay-at-Home Restrictions on Crime.” *Nature Human Behaviour* 5 (7): 868–77. https://doi.org/10.1038/s41562-021-01139-z.

Observatorio Español de las Drogas y las Adicciones. 2021. *Encuesta OEDA-COVID: Impacto de la pandemia por Covid-19 durante el año 2020 en el patrón de consumo de sustancias psicoactivas y otros comportamientos con potencial adictivo*. Ministerio de Sanidad. Delegacción del Gobierno para el Plan Nacional sobre Drogas. https://pnsd.sanidad.gob.es/profesionales/sistemasInformacion/sistemaInformacion/COVID-19/20210326_Informe_ENCUESTA_OEDA-COVID_2020_def.pdf.

Peeters, I., M. Vermeulen, N. Bustos Sierra, et al. 2021. *Surveillance van COVID-19 gerelateerde mortaliteit in België. Epidemiologie en methodologie tijdens 1e en 2e Golf (Maart 2020 - 14 Februari 2021)*. D/2021/14.440/55. Sciensano.

Pires, Alvaro. 2011. “La Rationalité Pénale Moderne, La Société Du Risque et La Judiciarisation de l’opinion Publique.” *Sociologie et Sociétés* 33 (1): 1.

Pleysier, Stefaan. 2024. “‘Walk the line’. De relatie tussen politie en jongeren onder druk.” In Tom Van Den Broeck, Sofie De Kimpe & Dirk Van Nuffel (Eds.) *Community Policing. Nieuwe impulsen voor gemeenschapsgerichte politiezorg in België*. Politeia.

Redactie. 2022. “Overlegcomité Schrapt Mondmasker Op Openbaar Vervoer Vanaf Maandag.” *De Morgen Online*, May 20.

Regalado, Jullianne, Anastasiia Timmer & Ali Jawaid. 2022. “Crime and Deviance during the COVID-19 Pandemic.” *Sociology Compass* 16 (4): e12974. https://doi.org/10.1111/soc4.12974.

Rosenfeld, Richard & Ernesto Lopez. 2021. *Pandemic, Social Unrest, and Crime in U.S. Cities. March 2021 Update*. Council on Criminal Justice.

Rozie, Joëlle & Laurens Claes. 2020. “Hoe coronaproof is het bijzonder strafrecht?” *Nullum crimen. Tijdschrift voor straf- en procesrecht* 15 (3): 219–35.

Saglietto, Andrea, Fabrizio D’Ascenzo, Giuseppe Biondi Zoccai & Gaetano Maria De Ferrari. 2020. “COVID-19 in Europe: The Italian Lesson.” *The Lancet* 395 (10230): 1110–11. https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30690-5.

Schils, Elodie & Alexia Jonckheere. 2022. *La médiation SAC en temps de COVID sur le territoire des 19 communes de la Région de Bruxelles-Capitale - Rapport 49*. Rapport No. 49. Bruxelles. INCC/NICC Bib (Rapports INCC/NICC). https://nicc.fgov.be/upload/publicaties/rapport_49_mediation_sac_en_temps_de_covid_version_30_septembre_2022-def_0.pdf.

Schneider, Daniel, Kristen Harknett & Sara McLanahan. 2016. "Intimate Partner Violence in the Great Recession." *Demography* 53 (2): 471–505. https://doi.org/10.1007/s13524-016-0462-1.

Schokkenbroek, Janneke M., Koen Ponnet, Sarah Anrijs & Wim Hardyns. 2020. "Determinanten van partnergeweld tijdens de corona lockdown: Resultaten van een online vragenlijstonderzoek in Vlaanderen." *Panopticon* 41 (4): 408–16.

Schumann, Sandy & Ysanne Moore. 2023. "The COVID-19 Outbreak as a Trigger Event for Sinophobic Hate Crimes in the United Kingdom." *The British Journal of Criminology* 63 (2): 367–83. https://doi.org/10.1093/bjc/azac015.

Siddiqui, Sazada, Heba Waheeb Saeed Alhamdi & Huda Ahmed Alghamdi. 2022. "Recent Chronology of COVID-19 Pandemic." *Frontiers in Public Health* 10: 778037. https://doi.org/10.3389/fpubh.2022.778037.

Sidpra, Jai, Doris Abomeli, Biju Hameed, Janice Baker & Kshitij Mankad. 2021. "Rise in the Incidence of Abusive Head Trauma during the COVID-19 Pandemic." *Archives of Disease in Childhood* 106 (3): e14–e14. https://doi.org/10.1136/archdischild-2020-319872.

Siegel, Dina. 2022. "COVID-19: Policies, Trust and Crime in the Netherlands." In Dina Siegel, Aleksandras Dobryninas & Stefano Becucci (Eds.) *COVID-19, Society and Crime in Europe*. Studies of Organized Crime, volume 21. Springer.

Siegel, Dina, Aleksandras Dobryninas & Stefano Becucci. 2022. "Conclusion." In Dina Siegel, Aleksandras Dobryninas & Stefano Becucci (Eds.) *COVID-19, Society and Crime in Europe*. Studies of Organized Crime, volume 21. Springer.

Steundienst Openbaar Ministerie. Bureau Statistische analyse. 2019. "College van Het Openbaar Ministerie stelt jaarstatistiek 2016, 2017 en 2018 van de correctionele parketten voor. Persconferentie 22 November 2019." https://www.om-mp.be/nl/article/het-openbaar-ministerie-stelt-statistieken-2016-2017-2018-voor.

Stickle, Ben & Marcus Felson. 2020. "Crime Rates in a Pandemic: The Largest Criminological Experiment in History." *American Journal of Criminal Justice* 45 (4): 525–36. https://doi.org/10.1007/s12103-020-09546-0.

Tatti, Diletta. 2021. "Des '(a)normalités' en temps de COVID-19 : quelles mutations en matière pénale ? Réflexions critiques à propos des normes fédérales et régionales bruxelloises." *Revue de droit pénal et de criminologie*, nos. 7–8: 761–89.

United Nations. 2020. "UN Chief Calls for Domestic Violence 'ceasefire' amid 'Horrifying Global Surge.'" *UN News*, April 6. https://news.un.org/en/story/2020/04/1061052.

Van Altert, Katrien, Els Enhus & Paul Ponsaers. 2003. *Naar een meet- en opvolgingsinstrument voor instroom en selectie in de strafrechtelijke keten...* Politeia.

Van Den Bogaerde, Ellen, Isabelle Van Den Steen & Annelies De Bie. 2009. *Veiligheidsmonitor 2008-2009. Tabellenrapport. Resultaten van de Federale Enquête*. Federale Politie - Directie van de operationele politionele informatie.

Vandeviver, Christophe, Joke Depraetere, Evelyn Schapansky, et al. 2020. "Slachtofferschap van geweld tijdens de COVID-19-lockdown in België: Eerste resultaten van een lopend nationaal cohorteonderzoek." *Panopticon* 41 (4): 417–25.

Vanhouche, An-Sofie & Olivia Nederlandt. 2020. "Een bespreking van het koninklijk besluit over de strafprocedure en de uitvoering van straffen en maatregelen in het kader van de strijd tegen de verspreiding van het coronavirus COVID-19." *Fatik*, no. 166: 4–11.

Weiss, Daniel J., Tara F. Boyhan, Mark Connell, et al. 2023. "Impacts on Human Movement in Australian Cities Related to the COVID-19 Pandemic." *Tropical Medicine and Infectious Disease* 8 (7): 363. https://doi.org/10.3390/tropicalmed8070363.

World Health Organization. 2020a. "Infection Prevention and Control during Health Care When Novel Coronavirus (nCoV) Infection Is Suspected: Interim Guidance." January 10. https://iris.who.int/handle/10665/332447.

World Health Organization. 2020b. "Virtual Press Conference on COVID-19." March 11.

World Health Organization. 2023. "COVID-19 & Global Health Issues. Virtual Press Conference." May 5.

Collection des rapports et notes de recherche
Collectie van onderzoeksrapporten en onderzoeksnota's

Actualisée en septembre 2025 – Geactualiseerd in september 2025

N°64b DE SPIEGELEIR, S., HABETS, P., VERSCHUEREN, S., MAES, E., JONCKHEERE, A., JEANDARME, I. (2025), Toename van het aantal geïnterneerde personen in België: een overzicht van de bestaande kennis. Onderzoeksrapport. Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Operationele Directie Criminologie, Collectie van onderzoeksrapporten en onderzoeksnota's, 162p.

N°64a DE SPIEGELEIR, S., HABETS, P., VERSCHUEREN, S., JONCKHEERE, A., MAES, E., JEANDARME, I. (2025), Augmentation du nombre de personnes internées en Belgique : état des savoirs. Rapport de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie. Direction Opérationnelle de Criminologie. Collection des rapports et notes de recherche, 162 p.

N°63b REMACLE, C., DETRY, I., MINE, B., JEUNIAUX, P., (2025), Sociale re-integratietrajecten van terugkeerders in België. Een analyse op basis van de dossiers van justitieassistenten en de gemeenschappelijke databank. Onderzoeksrapport. Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Operationele Directie Criminologie, Collectie van onderzoeksrapporten en onderzoeksnota's, 144p.

N°63a REMACLE, C., DETRY, I., MINE, B., JEUNIAUX, P., (2025), Parcours de réinsertion sociale des returnees en Belgique, Une analyse au départ des dossiers des assistants de justice et de la banque de données commune. Rapport de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie. Direction Opérationnelle de Criminologie. Collection des rapports et notes de recherche, 140 p.

N°61 HUYNEN, P., MINE, B., MAES, E., JEUNIAUX, P., (2024), Vers un moniteur belge de la récidive : jalons pour le développement d'un prototype basé sur le Casier judiciaire central, Rapport de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie. Direction Opérationnelle de Criminologie. Collection des rapports et notes de recherche, 65 p.

N°60 JEUNIAUX, P., MINE, B., ROBERT, L., MAES, E., VANDE VELDE, M., (2024), Le développement d'une base de données historique intégrée pour l'étude de la récidive et des carrières criminelles, Rapport de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie. Direction Opérationnelle de Criminologie. Collection des rapports et notes de recherche, 81 p.

N°59 MAES, E., MINE, B., JEUNIAUX, P., SARIEF, S., HUYNEN, P., ROBERT, L., (2024), SIDIS-Griffie databank, Onderzoeksrapport, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Operationele Directie Criminologie, Collectie van onderzoeksrapporten en onderzoeksnota's, 103 p.

N°58 HUYNEN, P., JEUNIAUX, P., MINE, B., MAES, E., ROBERT, L., (2024), La base de données du casier judiciaire central, Rapport de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie. Direction Opérationnelle de Criminologie. Collection des rapports et notes de recherche, 127 p.

N°57b BURSSENS, D., (2023), Tendances de la criminalité. Le crime drop au niveau international et en Belgique, Rapport de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie. Direction Opérationnelle de Criminologie. Collection des rapports et notes de recherche, 67 p.

N°57a BURSSENS, D., (2023), Trends in Criminaliteit. De crime drop internationaal en in België, Onderzoeksrapport, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Operationele Directie Criminologie, Collectie van onderzoeksrapporten en onderzoeksnota's, 63 p.

N°56b BAUWENS, A., SCHILS, E., LEMONNE, A. (prom.), RAVIER, I. (prom.), (2023), Verkennend onderzoek in verband met de invoering van een methodologie voor de retrospectieve analyse van feminicides in

België, Onderzoeksrapport, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Operationele Directie Criminologie, Collectie van onderzoeksrapporten en onderzoeksnota's, 64 p.

N°56a BAUWENS, A., SCHILS, E., LEMONNE, A. (prom.), RAVIER, I. (prom.), (2023), Recherche exploratoire portant sur la mise en place d'une méthodologie d'analyse rétrospective des cas de féminicide en Belgique, Rapport de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie. Direction Opérationnelle de Criminologie. Collection des rapports et notes de recherche, 64 p.

N°55b REMACLE, C., DETRY, I., MINE, B., JEUNIAUX, P., (2023), De sociaaljuridische trajecten van terugkeerders in België : stand van zaken van de betrokkene actoren en van de bestaande procedures. Onderzoeksrapport, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Operationele Directie Criminologie, Collectie van onderzoeksrapporten en onderzoeksnota's, 84 p.

N°55 REMACLE, C., DETRY, I., MINE, B., JEUNIAUX, P., (2023), Les parcours socio-judiciaires des returnees en Belgique : état des lieux des acteurs impliqués et des procédures mises en place. Rapport de recherche de l'Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle Criminologie, Collection des rapports et notes de recherche, 86 p.

N°54 BRUYERE, L., TANGE, C., (2021), Recherche exploratoire portant sur les représentations des policiers et pratiques policières en matière de reportabilité des faits relevant du « harcèlement de rue ». Rapport de recherche de l'Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle Criminologie, Collection des rapports et notes de recherche, 31 p.

N°53 JEUNIAUX, P., MINE B, DETRY, I. (2022), Le développement d'une base de données intégrée pour l'étude des trajectoires pénales des radicaux. Rapport de recherche de l'Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle Criminologie, Collection des rapports et notes de recherche, 234 p.

N°52 VARGA, R., VANNESTE C. (dir) (2022), L'incidence de la politique antiterroriste belge sur l'application du droit des étrangers. A travers la jurisprudence du Conseil du contentieux des étrangers (CCE). Rapport de la recherche réalisée dans le cadre du programme AFFECT (Evaluation de l'impact des politiques belges de déradicalisation sur la cohésion sociale et les libertés) financé par BELSPO (volet CCE), Collection des rapports de recherche de la Direction opérationnelle de Criminologie n°52, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, 110 p. (décembre 2022)

N°51a REMACLE C., VANNESTE C. (dir), VAN PRAET S. (2022) Approche ethnographique et jurisprudentielle des poursuites en matière de terrorisme en Belgique. Rapport de la recherche réalisée dans le cadre du programme AFFECT (Evaluation de l'impact des politiques belges de déradicalisation sur la cohésion sociale et les libertés) financé par BELSPO (volet judiciaire) », *Collection des rapports de recherche de la Direction opérationnelle de Criminologie* n°51, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, 340 p. + Rapport 51b (synthèse)

N°50 MINE, B., JEUNIAUX, P., DETRY, I.. (2022) La radicalité verbalisée. Analyse du discours de personnes radicales à propos de leur engagement et de leur(s) expérience(s) avec les autorités. Rapport de la recherche. Projet financé par la Politique scientifique fédérale (BELSPO), *Collection des rapports de recherche de la Direction opérationnelle de Criminologie* n°50, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, 210 p.

N°49 JONCKHEERE, A., SCHILS, E., *La médiation SAC en temps de COVID sur le territoire des 19 communes de la Région de Bruxelles-Capitale. Etude réalisée en 2021-2022 dans le cadre de la recherche « Les sanctions administratives communales dans le cadre des mesures anti-COVID : administration de la justice pénale et respect des droits fondamentaux »,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Bruxelles/Brussel, octobre 2022, 62 p.

N°48c RAVIER, I., VAN PRAET, S., *Les dossiers judiciaires : la gestion du costume pénal de l'IPV. Analyse des dossiers., BELSPO,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de

Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, *Belspo*, Bruxelles/Brussel, mai 2022, 122 p.

N°48a VANNESTE, C., *Violences entre partenaires : Impact, processus, évolution et politiques publiques. Analyse des entretiens menés avec des acteurs-clé du secteur policier et de l'assistance policière aux victimes en Fédération Wallonie-Bruxelles.* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, *Belspo*, IPV Pro&Pol, Bruxelles/Brussel, décembre 2022, 148 p.

N°47 DETRY, I., MINE, B., JEUNIAUX, P., *La radicalisation au prisme des banques de données. Rapport de recherche dans le cadre du projet FAR. Projet financé par BELSPO,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, KU Leuven, ULB, Bruxelles/Brussel, avril 2021, 65 p.

N°46 MAHIEU, V., TANGE, C.(PROM), SMEETS, S, (PROM.) *Projet de recherche portant sur le partage de l'espace public à Schaerbeek (PEPS). Projet financé par la zone de police Shaerbeek-Evere-St-Josse (POLBRUNO),* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Centre de recherches Pénalité, sécurité & déviance, Bruxelles/Brussel, septembre 2019, 25 p.

N°45 GOTELAERE, S., SCHILS, E., JONCKHEERE, A, (PROM.) *Recherche portant sur les pratiques en matière de médiation dans le cadre des sanctions administratives communales,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, SPP Intégration Sociale / POD Maatschappelijke Integratie, Bruxelles/Brussel, novembre/november 2020, 117 p.

N°44b MAHIEU, V., VAN PRAET, DETRY, I., (PROM.), TANGE C., (PROM.) *Een analyse van geseponeerde dossiers met een tenlastelegging inzake de discriminatiewetgeving,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Unia, Fondation Roi Baudouin, Bruxelles/Brussel, janvier/januari 2021, 51 p.

N°44a MAHIEU, V., VAN PRAET, DETRY, I., (PROM.), TANGE C., (PROM.) *Une analyse des dossiers judiciaires classes sans suite comprenant une prévention liée à la discrimination,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Unia, Fondation Roi Baudouin, Bruxelles/Brussel, novembre/november 2020, 50 p.

N°43c VAN PRAET, S., TANGE, C. (PROM.), *Identifying and tackling problematic or abusive forms of police selectivity. An action research on the problematic practices and/or mechanisms of police selectivity in the police district of Schaerbeek-Evere-St-Josse (PolBruNo),* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Unia, PolBruno, Bruxelles/Brussel, juillet/juli 2020, 74 p.

N°43b VAN PRAET, S., TANGE, C. (PROM.), *Identificeren en aanpakken van problemen of misbruiken bij politieselectiviteit. Een actiononderzoek naar problematische praktijken en mechanismes van politieselectiviteit in de politiezone Schaarbeek-Evere-Sint-Joost-ten-Node (PolBruNo),* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Unia, PolBruno, Bruxelles/Brussel, juillet/juli 2020, 80 p.

N°43a VAN PRAET, S., TANGE, C. (PROM.), *Identifier et affronter des problèmes et abus dans la sélectivité policière. Une recherche-action sur les pratiques et/ou mécanismes problématiques de sélectivité policière au sein de la zone de police schaerbeek-Evere-St-Josse (PolBruNo),* Nationaal Instituut voor

Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Unia, PolBruno, Bruxelles/Brussel, juillet/juli 2020, 79 p.

N°42 DE BLANDER, R., ROBERT, L., MINCKE, C., MAES, E., MINE, B., *Etude de faisabilité d'un moniteur de la récidive / Haalbaarheidsstudie betreffende een recidivemonitor,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Bruxelles/Brussel, Mai/Mei 2019, 44 p.

N°41 VANNESTE, C., *La politique criminelle en matière de violences conjugales : une évaluation des pratiques judiciaires et de leurs effets en termes de récidive,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Bruxelles/Brussel, Mai/Mei 2016, 131 p.

VANNESTE, C., *Het strafrechtelijk beleid op het vlak van partnergeweld : een evaluatie van de rechtspraktijk en de gevolgen ervan inzake recidive,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Bruxelles/Brussel, Mai/Mei 2016, 135 p.

N°40 MAHIEU, V., RAVIER, I., VANNESTE, C., *Vers une image chiffrée de la délinquance enregistrée des jeunes en Région de Bruxelles-Capitale / Naar een beeldvorming van geregistreerde delinquentie bij jongeren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Bruxelles/Brussel, Juin 2015, 154 p.

N°39 BURSSENS, D., TANGE, C., MAES, E., *Op zoek naar determinanten van de toepassing en de duur van de voorlopige hechtenis. A la recherche de déterminants du recours à la détention préventive et de sa durée.,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Bruxelles/Brussel, Juni/juin 2015, 103 p.

N°38 MINE, B., ROBERT, L., *Recidive na een rechterlijke beslissing. Nationale cijfers op basis van het Centraal Strafregister. La récidive après une décision judiciaire. Des chiffres nationaux sur la base du Casier judiciaire central..,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Bruxelles/Brussel, Mai 2015, 62 p.

N°37 RAVIER, I., *l'évolution des signalements de mineurs pour faits qualifiés infraction : quelles pistes de compréhension ?.,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Bruxelles/Brussel, Mai 2015, 56 p.

N°36 JONCKHEERE, A., *Le rôle et l'organisation des greffiers d'instruction.,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Bruxelles/Brussel, Septembre 2014, 76 p.

N°35 MAHIEU, V., LEMONNE, A. (dir.), VANNESTE, C. (dir.), *Projet de recherche portant sur le développement d'un outil d'aide à la décision en matière de violences entre partenaires. Projet réalisé dans le cadre d'une collaboration avec l'équipe de l'Institut Thomas More Kempen.,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Bruxelles/Brussel, Avril 2014, 99 p.

N°34 DACHY, A., BOLIVAR, D., LEMONNE, A. (dir.), VANNESTE, C. (dir.), *Implementing a better response to victims' needs. Handbook accomplished in the framework of the project « Restorative justice, Urban Security and Social Inclusion : a new European approach » JUST/2010/JPEN/1601. Financed by CRIMINAL JUSTICE Programme EU 2008-2010,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Bruxelles/Brussel, 2012, 103 p.

N°33 MINE, B., ROBERT, L., JONCKHEERE, A. (DIR.), MAES, E. (dir.), *Analyse des processus de travail de la Direction Gestion de la détention et des directions pénitentiaires locales dans le cadre de la formulation d'avis et de la prise de décisions en matière de modalités d'exécution des peines/Analyse van werkprocessen van de Directie Detentiebeheer en lokale gevangenisdirecties in het kader van de advies- en besluitvorming inzake bijzondere strafuitvoeringsmodaliteiten*, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie/Operationele Directie Criminologie, Bruxelles/Brussel, février/februari 2013, 370 p.

N°32b GILBERT, E., MAHIEU, V., GOEDSEELS, E. (PROM.), RAVIER, I. (PROM.), *Onderzoek naar de beslissingen van jeugdrechters/jeugdrechtbanken in MOF-zaken,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Operationele Directie Criminologie, Onderzoeksrapport, Brussel, september 2012, 189 p.

N°32a GILBERT, E., MAHIEU, V., GOEDSEELS, E. (DIR.), RAVIER, I. (DIR.), *Recherche relative aux décisions des juges/tribunaux de la jeunesse dans les affaires de faits qualifiés infractions,* Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie, Rapport final de recherche, Bruxelles, septembre 2012, 189 p.

N°31 MAHIEU, V., VANDERSTRAETEN, B., LEMONNE, A. (dir.), *Evaluation du Forum national pour une politique en faveur des victimes/ Evaluatie van het Nationaal Forum voor Slachtofferbeleid*. *Rapport final/Eindrapport(bilingue)*, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Operationele Directie Criminologie/Direction Opérationnelle de Criminologie, Brussel/Bruxelles, février/februari 2012, 220 p + annexes.

N°30 ADELAIRE K., REYNAERT J.-F., NISEN L., *Recherche relative au système de rémunération de l'aide juridique de deuxième ligne*, MINCKE C., SHOENAERS F. (dir.), Centre de recherche et d'interventions sociologiques de l'Université de Liège / Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie, Bruxelles, septembre 2012, 156 p + annexes.

N°29 JEUNIAUX, P, RENARD, B. (dir), *Les dépenses en matière d'expertises génétiques dans le système pénal belge, de 2000 à 2010,* Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Rapport final de recherche, Bruxelles, janvier 2012, 185 p.

N°28 JONCKHEERE, A., *La (mise en) liberté sous conditions : usages et durée d'une mesure alternative à la détention préventive (2005-2009). Note de recherche dans le cadre de l'exploitation scientifique de SIPAR, la base de données des maisons de justice*, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie, Bruxelles, février 2012, 12p.

N°27 ROBERT, L., MAES, E. (dir.), *Wederopsluiting na vrijlating uit de gevangenis*, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Operationele Directie Criminologie, Brussel, 27 januari 2012, 151p. + bijl.

N°26 DEVRESSE (dir.), M.-S., ROBERT, L., VANNESTE, C. (dir.), coll. HELLEMANS, A., *Onderzoek inzake de classificatie van en de vraag naar regimes binnen de strafinrichtingen/Recherche relative à la classification et à la question des régimes au sein des établissements pénitentiaires*, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Operationele Directie Criminologie/Direction Opérationnelle de Criminologie, Brussel/Bruxelles, 2011, 276 p.

N°25 MINE, B., VANNESTE, C. (dir.), *Recherche relative aux conditions de faisabilité d'une articulation des bases de données statistiques sous la forme d'un « Datawarehouse »*, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie, Bruxelles, décembre 2011, 220 p.

N°24b BURSSENS, D., VANNESTE, C. (dir.), *La médiation pénale. Note de recherche dans le cadre de l'exploitation scientifique de SIPAR, la base de données des maisons de justice*, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Direction Opérationnelle de Criminologie, Bruxelles, mai 2011, 38 p.

N°24a BURSSENS, D., VANNESTE, C. (dir.), *Bemiddeling in strafzaken. Onderzoeksnota in het kader van de wetenschappelijke exploitatie van SIPAR, databank van de justitiehuizen*, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Operationele Directie Criminologie, Brussel, mei 2011, 38 p.

N°23 DE MAN, C., MAES, E. (dir.), MINE, B., VAN BRAKEL, R., *Toepassingsmogelijkheden van het elektronisch toezicht in het kader van de voorlopige hechtenis – Possibilités d'application de la surveillance électronique dans le cadre de la détention préventive*, Eindrapport - Rapport final, Brussel/Bruxelles, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Operationele Directie Criminologie/Direction Opérationnelle de Criminologie, december/décembre 2009, 304 p. + bijlagen/annexes.

N° 22 HEYLEN B., RAVIER I., SCHOFFELEN J., VANNESTE C. (dir.), *Une recherche évaluative d'un centre fermé pour mineurs, le centre « De Grubbe » à Everberg/Evaluatieonderzoek van een gesloten instelling voor jongeren, centrum « De Grubbe » te Everberg*, Rapport final/Eindrapport, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie/Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Bruxelles/Brussel, 2009, 193 p.

N° 21b JONCKHEERE A., VANNESTE C. (dir.), *Wetenschappelijke exploitatie van SIPAR, de databank van de justitiehuizen. Analyse van de gegevens betreffende het jaar 2006*, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, februari 2009, 111 p.

N° 21 JONCKHEERE A., VANNESTE C. (dir.), *Recherche relative à l'exploitation scientifique de SIPAR, la base de données des maisons de justice. Analyse de données relatives à l'année 2006*, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Bruxelles, juillet 2008, 141 p.

N° 20b GOEDSEELS E., DETRY I., VANNESTE C. (dir.), *Recherche relative à l'exploitation scientifique des données disponibles en matière de protection de la jeunesse et de délinquance juvénile, Premier rapport, Analyse du flux des affaires entrées au niveau des parquets de la jeunesse en 2005*, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Bruxelles, juillet 2007, 112 p. + annexes.

N° 20a GOODSEELS E., DETRY I., VANNESTE C. (dir.), *Onderzoek met betrekking tot de productie en wetenschappelijke exploitatie van cijfergegevens aangaande jeugddelinquentie en jeugdbescherming, Eerste onderzoeksrapport, Analyse van de instroom op de jeugdparketten voor het jaar 2005*, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, juli 2007, 116 p. + bijlagen.

N° 19b LEMONNE A., VAN CAMP T., VANFRAECHEM I., VANNESTE C. (dir.), *Onderzoek met betrekking tot de evaluatie van de voorzieningen ten behoeve van slachtoffers van inbreuken*, Eindrapport, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, juli 2007, 356 p. + bijlagen.

N° 19a LEMONNE A., VAN CAMP T., VANFRAECHEM I., VANNESTE C. (dir.), *Recherche relative à l'évaluation des dispositifs mis en place à l'égard des victimes d'infraction*, Rapport final, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Bruxelles, juillet 2007, 354 p. + annexes.

N° 18 MAES E., i.s.m. het Directoraat-generaal Uitvoering van Straffen en Maatregelen (DELTENRE, S. en VAN DEN BERGH, W.), *Strafbecijfering en -uitvoering in België anno 2006. Analyse van de actuele praktijk en voorstelling van enkele alternatieve denkpistes*, Onderzoeksnota, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, 26 september 2006, 37 p. + bijlagen.

N° 17 MAES E., *Proeve van werklastmeting van de toekomstige strafuitvoeringsrechtbanken. Een simulatie-oefening op basis van data in verband met de strafuitvoeringspraxis tijdens het jaar 2004*, Onderzoeksnota, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, 13 december 2005 (met aanvulling d.d. 19 mei 2006: tabel in bijlage), 10 p. + bijlagen.

N° 16b JONCKHEERE A., VANNESTE C. (dir.), *Onderzoek met betrekking tot de wetenschappelijke exploitatie van het gegevensbestand betreffende de justitiehuizen – SIPAR,* Eerste rapport (vertaling uit het Frans),

Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, december 2006, 83 p.

N° 16a JONCKHEERE A., VANNESTE C. (dir.), *Recherche relative à l'exploitation scientifique des bases de données existantes au sein des Maisons de justice – SIPAR,* Premier rapport, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Bruxelles, décembre 2006, 77 p.

N° 15b RENARD B., VANNESTE C. (dir.), *Het statuut van de deskundige in strafzaken,* Eindrapport, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, december 2005, (gedeeltelijke vertaling, april 2006), 86 p.

N° 15a RENARD B., VANNESTE C. (dir.), *Le statut de l'expert en matière pénale,* Rapport final de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Bruxelles, décembre 2005, 405 p.

N° 14 GOOSSENS F., MAES E., DELTENRE S., VANNESTE C. (dir.), *Projet de recherche relatif à l'introduction de la surveillance électronique comme peine autonome/Onderzoeksproject inzake de invoering van het elektronisch toezicht als autonome straf,* Rapport final de recherche/Eindrapport, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie/Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Bruxelles/Brussel, octobre/oktober 2005, 204 p. + bijlagen/annexes.

N° 13 DAENINCK P., DELTENRE S., JONCKHEERE A., MAES E., VANNESTE C. (dir.), *Analyse des moyens juridiques susceptibles de réduire la détention préventive/Analyse van de juridische mogelijkheden om de toepassing van de voorlopige hechtenis te verminderen*, Rapport final de recherche/Eindrapport, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie/Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Bruxelles/Brussel, mars/maart 2005, 367 p.

N° 12 RENARD B., DELTENRE S., *L'expertise en matière pénale – Phase 1: Cartographie des pratique*s, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Rapport final de recherche, Bruxelles, juin 2003, 138 p. + annexes.

N° 11 DELTENRE S., MAES E., *Analyse statistique sur base de données de condamnations: plus-value et applications concrètes/Statistische analyse aan de hand van de veroordelingsgegevens: meerwaarde en praktijkvoorbeeld*, Notes de recherche/Onderzoeksnota's, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie/Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Bruxelles/Brussel, 2000-2002.

N° 10 MAES E., *Studie van de evolutie van de gedetineerdenpopulatie volgens misdrijfcategorie (1980-1998),* Onderzoeksnota*,* Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, september 2001, 15 p. + bijlagen.

N° 9 DELTENRE S., MAES E., *Effectmeting van enkele mogelijke wetswijzigingen op het vlak van de voorlopige hechtenis/Simulations de l'impact de quelques modifications législatives en matière de détention préventive*, Onderzoeksnota's/Notes de recherche, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Brussel/Bruxelles, 2001.

N° 8b VANNESTE C., *De beslissingen genomen door de parketmagistraten en de jeugdrechters ten aanzien van delinquente minderjarigen*, Eindrapport (vertaling), Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Brussel, dec. 2001, 206 p. + bijlagen.

N° 8a VANNESTE C., *Les décisions prises par les magistrats du parquet et les juges de la jeunesse à l'égard des mineurs délinquants*, Rapport final de recherche, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Bruxelles, juin 2001, 205 p. + annexes.

N° 7 RENARD B., *L'usage du polygraphe en procédure pénale; analyse procédurale*, *Note d'étude – Partie III de l'avis pour le Ministre de la Justice et le Collège des Procureurs généraux sur l'usage du polygraphe en procédure pénale belge*, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Bruxelles, septembre 2000, 59-80 p.

N° 6 MAES E., DUPIRE V., TORO F., VANNESTE C. (dir.), *De V.I.-commissies in actie. Onderzoek naar de werking van de in het kader van de nieuwe V.I.-wetgeving (wetten van 5 en 18 maart 1998) opgerichte commissies voor de voorwaardelijke invrijheidstelling/Les commissions de libération conditionnelle en action. Recherche sur le fonctionnement des commissions de libération conditionnelle créées dans le cadre de la nouvelle réglementation sur la libération conditionnelle (lois des 5 et 18 mars 1998)*, Eindrapport/Rapport final de recherche, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie/Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, Brussel/Bruxelles, augustus/août 2000, 355 p. + bijlagen/annexes.

N° 5 MORMONT, C. (DIR.), VANNESTE, C. (DIR.), TORO, F., MARSDEN, E., SNIJDERS, J., *Etude comparative dans les 15 pays de l'Union Européenne relative au statut et modalités de l'expertise des personnes présumées ou avérées abuseurs sexuels*, Rapport final de la recherche co-financée par la Commission Européenne et le Ministère de la Justice belge, Programme européen STOP, Université de Liège et Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie, octobre 1999, 192 p. + résumés en néerlandais (11 p.) et anglais (11 p).

N° 4 RENARD B., VANDERBORGHT J., *Recherche Proactive, révélateur d'une approche nouvelle? Etude relative à la recherche proactive dans le cadre de la lutte contre la criminalité organisée Proactieve Recherche, exponent van een vernieuwde aanpak? Onderzoek naar de proactieve recherche in de strijd tegen de georganiseerde criminaliteit*, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie/Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, Rapport final de recherche/Eindrapport, Bruxelles/Brussel, septembre/september 1999, 386 p.

N° 3 SNACKEN S. (dir.), DELTENRE S., RAES A., VANNESTE C., VERHAEGHE P., *Recherche qualitative sur l'application de la détention préventive et de la liberté sous conditions/Kwalitatief onderzoek naar de toepassing van de voorlopige hechtenis en de vrijheid onder voorwaarden*, Rapport final de recherche/Eindrapport, Institut National de Criminalistique et de Criminologie, Département de Criminologie/Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie/Vrije Universiteit Brussel, Bruxelles/Brussel, 1999, 244 p.

N° 2 SNACKEN S. (dir.), DE BUCK K., D'HAENENS K., RAES A., VERHAEGHE P., *Onderzoek naar de toepassing van de voorlopige hechtenis en de vrijheid onder voorwaarden*, Eindrapport, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie/Vrije Universiteit Brussel, Brussel, 1997, 174 p.

N° 1 DE BUCK K., D'HAENENS K., *Electronic Monitoring*, Studienota, Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie, Hoofdafdeling Criminologie, 1996, 40 p.

Direction Opérationnelle de Criminologie
Operationele Directie Criminologie

TOUR DES FINANCES/FINANCIETOREN
7ème étage / 7de verd. – bte/bus 71

Bd du Jardin Botanique / Kruidtuinlaan 50
B-1000 Bruxelles/Brussel

http://incc.fgov.be **http://nicc.fgov.be**